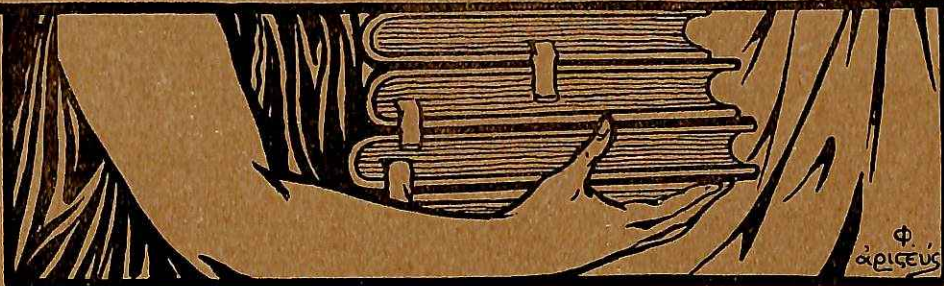

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΕΩΡΓ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ — Ὁ Λέων τῆς Χαίρωνείας.
 ΔΑΜΠΡΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ — Φῶς μέσ' τὴν τρικυμία — ποίημα.
 Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ — Ἡ Στοιχειωμένη Καμάρα — διήγημα.
 ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ — Ἀντιγόνη — ἀπόσπασμα — μετάφρ. Κωνσταντίνου Μάνου.
 Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΠΟΛΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕ-
 ΠΙΣΤΗΜΙΟΥ — Γινώμαι τῶν κ. κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ, Φωκίωνος Νέγρη, Γ. Χα-
 τζηδάκη, Θ. Βελλιανίτη, Νικολάου Χατζηδάκη.
 ΣΑΡΑΣ ΜΠΕΡΝΑΡ — Παραμῦθι — μετάφρ. Ἐ. Ζερμπίνη.
 Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ — Οἱ δυστυχισμένοι — μυθιστόρημα — συνέχεια.
 ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ — Φιλολογικὴ Ζωὴ — Ἡ «Ἰλιάδα» ὑπὸ Ἀλεξ. Πάλλη.
 ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ — Ἀρχαιολογία — Γερμανικὴ Σχολή.
 ΧΑΡΗ ΗΜΕΡΙΝΟΥ — Λόγοι καὶ ἀντίλογοι — Γαβριηλίδης.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ — Ἡ μετάφρασις τῆς Ἰλιάδος. — Οἱ Ἀγγλοι περὶ Ζολᾶ —
 Οὐίτσερ. — Ἡ συναυλία τοῦ Ῥαβίου Ἀθηνῶν. — Ἀλληλογραφία. — Διατὶ Μορσᾶς καὶ ὄχι Μωρᾶς. — Μία
 ἐπιστολὴ τοῦ Βιζυηνοῦ. — Προτομὴ τοῦ Σολωμοῦ ἐν Ἀθήναις. — Εἰκόνες: Βενετία — ὑπὸ Οὐίτσερ —
 ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — Ὁ Λέων τῆς Χαίρωνείας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀναστηλώσεως, 2
 εἰκόνες. — Ἡ παράστασις τῆς «Ἰφιγενείας» εἰς τὸ Στάδιον. — Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Μορσᾶς ἐκ Πειραιῶς. — Ἡ
 Δις Κοτοπούλη ὡς Μαργαρίτα. — Ὁ κ. Ζάννος ὡς Μεφιστοφελῆς. — Γελοιογραφία: Ὁ Γραμματεὺς τοῦ
 «Βασιλικοῦ Θεάτρου» πρὸ 30 ἐτῶν.

Ἐκάστον τεύχος Δρ. 1.20.

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΕ ΕΝ ΕΤΟΣ ΔΡ. 25
 ΔΕ ΕΞ ΜΗΝ. „ 13
 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΕ ΕΝ ΕΤΟΣ ΦΡ. 25
 ΔΕ ΕΞ ΜΗΝ. „ 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
 ΑΘΗΝΑΙ, 35, ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
 ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Αι εγγραφαι λογίζονται αρχόμε-
 ναι από 15 'Οκτωβρίου ή 15 'Α-
 πριλίου.
 Τα χειρόγραφα δεν επιστρέ-
 φονται.
 'Εν τούτοις αποστέλλεται δωρεάν
 ως δείγμα.
 Αγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον, τοῦ
 ὁποῖον αποστέλλονται εἰς τὸ γρα-
 φεῖον δύο ἀντίτυπα.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΛΗΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ. — Φρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγραφὴν, Δρ. — Φρ. 5
 μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρις ἀποπληρωμῆς.

*Εκαστον ἐτος τῶν «Παναθηναίων» αποτελοῦν δύο ὁγκώδεις καὶ πλουσίως εἰκονογραφημένοι τόμοι
 ΤΙΜΩΜΕΝΟΙ: Πολυτελῶς χρυσόδετοι Φρ. Χρ. 30
 Ἀπλῶς „ „ 28 ἐλεύθεροι ταχ. τελῶν
 Χαρτόδετοι „ „ 25
 'Εν τῷ ἐσωτερικῷ αἱ τιμαὶ αὐταὶ εἰσδραχμας.

— Πᾶσα αἰτισίς πρὸς ἐγγραφὴν συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ.
 ἢ ταχ. ἐπιταγὴν.
 πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» δόδος 'Αριστοτέλους 35, 'Αθήνας.

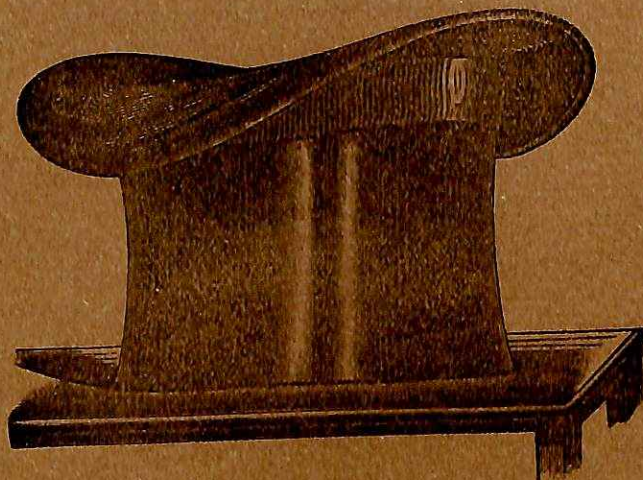
ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ — ΑΘΗΝΑΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ἄλλην τὴν Ρωσσίαν δ κ. 'Αναστάσιος Μάλτος,
 'Οδησός rue Pouschkin N° 66.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εἰς ἄλλην τὴν Αἴγυπτον δ κ. Τριαντάφυλλος Τσιτσέλης Βιβλιοπωλεῖον δ 'Ερ-
 μήης ἐναντὶ τοῦ 'Αβερωφίου Γυμνασίου.

Πῶς πρέπει νὰ τοποθετῇ κάθε κύριος τὸ καπέλο
 του ὅταν δὲν τὸ φορεῖ.

Β. ΚΑΣΔΟΝΗΣ

'Αθήναι

ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»
 ΝΑ ΕΜΒΑΣΟΥΝ τὸ τίμημα τῆς νέας ἐγγραφῆς των, ἀρξαμένης
 ἀπὸ 15 'Οκτωβρίου, διὰ ταχυδρομικῆς ἢ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς.

ΕΙΣ ΤΟ

ΕΙΔΙΚΟΝ

ΤΑ ΚΑΠΕΛΛΑ ΣΑΣ

21 ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 21

ΚΑΘΕΚΛΟΠΟΙΕΙΟΝ
 "ΤΑ ΤΕΜΠΗ,"
 ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΡΔΑΡΑ

ΟΔΟΣ ΑΓΙΑΣ ΕΙΡΝΗΣ 28
 ΣΤΕΡ-ΟΤΗΣ, ΚΟΜΨΟΤΗΣ,
 ΤΙΜΑΙ ΣΥΓΚΑΤΑΒΑΤΙΚΑ

Δεχόμεθα καὶ παραγγελίας ἐπικδεύων.

„ΝΕΟΝ ΑΣΤΥ“
 ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Διευθυντής: Δ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ

Δείκα συντάσσεται καὶ ὁλόκληρον ἐπιτελεῖον συνεργατῶν.

'Αρθρα ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας,
 εἰδήσεις ἀκριβεστάται,

Τηλεγραφήματα ἐξ Εὐρώπης

Τὸ ποικιλωτέρον 'Αθηναϊκὸν φύλλον.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

'Εσωτερ. Τρίμηνος Δρ. 8. - 'Εξάμηνος Δρ. 15. - 'Ετησίᾳ Δρ. 30.

'Εξωτερικοῦ. 'Εξάμηνος Χρ. φρ. 25. - 'Ετησίᾳ Χρ. φρ. 45.

Αἱ συνδρομαὶ ἀποστέλλονται πρὸς τὴν Διεύθυνσιν
 (δόδος Βουλῆς ἀριθ. 6).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ «ΕΛΛΑΣ»

(Εφημερίς οἰκονομολογικὴ καὶ πολιτικὴ)

Ἐκδίδεται κατὰ Σάββατον

Δημοσιεύουσα πλουσίαν καὶ ἐπὶκαιρον οἰκονομολο-
 γικὴν ὕλην καὶ χρηματιστικὸν πίνακα.

'Ιδιοκτῆτης καὶ Διευθυντής: Γ. ΚΑΤΣΕΛΙΔΗΣ

Συνδρομὴ ἐτησίᾳ: 'Εσωτερικοῦ Δρχ. 20
 'Εξωτερικοῦ Φρ. Χρ. 20

Γραφεῖον: 'Εν 'Αθήναις, δόδος Σταδίου 54.

ΤΥΠΟΣ

'Εφημερίς Θεσσαλικὴ καὶ Μακεδονικὴ ἐν Βόλῳ

Διευθυντής καὶ ἰδιοκτῆτης: Δ. Α. ΤΣΙΜΠΟΥΚΗΣ

Δημοσιεύει τὰς ἀκριβεστέρας καὶ νοποτέρας Θεσσαλικὰς
 καὶ Μακεδονικὰς εἰδήσεις.

'ἔχει τὴν μεγαλειτέραν κυκλοφορίαν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπὸ
 ὅλων τῶν ἐλληνικῶν εφημερίδων.

'Ἐρευνᾷ τὰ Θεσσαλικά καὶ Μακεδονικά ζητήματα.

Συνδρομὴ ἐτησίᾳ: 'Εσωτερικοῦ Δρχ. 15
 'Εξωτερ. Φρ. Χρ. 15

ΤΑ
 ΚΑΛΙΤΕΡΑ
 ΚΑΙ
 ΝΟΠΟΤΕΡΑ
 ΕΙΔΗ

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

Γ. Γ. ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΥ & ΣΑΣ

'Οδός Γ'. Σεπτεμβρίου 22

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ

ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ

ΠΡΟΣ 80 ΛΕΠΤΑ Η ΟΚΑ

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ

ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ

ΔΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΔΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ ὑπὸ Α. Α. Σακελλαρίου Τόμος 3.	σελ. 4400	δρ. 48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ε. Δ. Τσακαλώτου	» 780	» 10
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ε. Δ. Τσακαλώτου	» 872	» 12
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Α. Ι. Ὀλυμπίου	» 360	» 6
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ν. Κομποπούλου	» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ν. Κομποπούλου	» 1100	» 11
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ι. Πεοβάνογλου	» 1087	» 11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ι. Πεοβάνογλου	» 1000	» 11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Α. Ν. Γιάνναρη	» 1146	» 10
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΔΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ρ. Ρουσοπούλου	» 1080	» 10

Εὐρίσκονται ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ
Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκούργου 8.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΛΩΝ & Σ'

ΟΙΝΟΙ, ΗΛΥΠΟΤΑ, ΚΟΝΙΑΚ, ΒΕΡΜΟΥΘ
κτλ.

Ἀνώτατα βραβεῖα καὶ διπλώματα τι-
μῆς εἰς τὰς διαφόρους Ἐκθέσεις οἱ
μόνοι δὲ εἰς τὴν τελευταίαν Ἐκθεσὶν
τοῦ 1900 τῶν Παρισίων λαβόντες δύο
Μεγάλα Βραβεῖα (Grand prix).

ΤΑ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ ΣΤΟ ΧΕΡΙ

Ὑπουργοὶ καὶ τμηματάρχαι καὶ πάντες οἱ
τοῦ δημοσίου καὶ ἐταιριῶν καὶ ἰδιωτῶν ὑπάλ-
ληλοι, μὴ φοβήσθε, δὲν πρόκειται νὰ πάρετε
τὰ παπούτσια στὸ χερί ἀπὸ τοὺς προϊσταμέ-
νους σας. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ τῶν υποδημά-
των τοῦ κ. Σκαρδιάκου τῶν ὁποίων ἡ τελειό-
της ὑπὸ ἔξοφιν κομψότητος καὶ ἐργασίας καὶ
στερεότητος εἶνε τοιαύτη, ὥστε οἱ φιλόκαλοι πε-
λάται του, λυπούμενοι νὰ ποδοπατήσουν ἀρι-
στοτεχνήματα τῆς τέχνης, τὰ κρατοῦν ἐπὶ πολὺ
εἰς τὰς χεῖράς των θανμάζοντες αὐτά. Νομίζετε,
ὅτι εἶναι ὑπερβολή; Περάστε ἀπὸ τὸ ὑποδημα-
τοποιεῖον του καὶ θὰ βεβαιωθῇτε.

Εὐρίσκεται εἰς τὴν ὁδὸν Προαστείου ἀρ. 10

ΙΑΤΡΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

Α. Αραβαντινός.	ὁδὸς Ἀκαδημίας 5α
Α. Καλλιβωκᾶς.	Κομμουνδούρου 3.
Μιχ. Κατσαρᾶς.	Μαυρομυγᾶλη 1
Διβαθινόπουλος	Δημοκρατίου 3
Σπυρ. Δοῦρος (παιδίατρος)	ὁδὸς Πινακοτῶν 15α
Ν. Μακκᾶς.	ὁδὸς Σόλωνος 10.
Δ. Μιχαλοπούλου.	Ἀγ. Κωνσταντίνου 4
Μιχ. Οἰκονομάκης.	Πινακοτῶν 18.
Μ. Παπαδόπουλος (λαρυγγολ.)	ὁδὸς Σατοβριάνδου 6.
Γ. Σκιαδᾶς.	ὁδὸς Ἀριστοτέλους 21
Ι. Σπ. Φαραντάτος.	Ἀγ. Μάρκου 29β
Γ. Φερεντίνος.	Ζήνωνος 2
Γεράσιμος Φωκᾶς.	Πινδάρου 10
Δ. Φωκᾶς.	Ἀγ. Κωνσταντίνου 16
Σ. Χαράμης (ὀφθαλμίατρος)	ὁδὸς Σωκράτους 51
Μ. Χατζημυγᾶλης, Πλ. Βαρβακίου 12	

ΟΔΟΝΤΟΪΑΤΡΟΙ

J. Walker, ὁδὸς Ἀκαδημίας 17.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

Σπυρ. Βελέντζας.	ὁδὸς Κωλέτη 15
Π. Γλασεμολαδᾶς.	Σοφοκλέους 3
Κ. Ἑσολιν	Πειραιῶς 7α.
Γ. Εὐκλείδης.	Πανεπιστημίου 21.
Θρ. Ζωϊόπουλος.	Στουρνάρα —
Π. Θηβαῖος.	Κωλέτη 1.
Γ. Μαντᾶς.	Κλείσοβας 31.
Νικόλ. Μαντζαβίνος.	Καποδιστρίου —
Δημ. Τσάτσος.	Βησσαρίωνος 8
Αδ. Χαροτουλάρης.	Ζήνωνος 1.
Εὐστ. Χοιδᾶς.	Γ' Σβρίου 41.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γνωστοποιεῖ

Ὅτι αὐριον ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 10
π. μ. ἐνεργηθήσεται ἐν τῷ Καταστήματι αὐ-
τῆς, καὶ ἐνώπιον τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου, ἐν
δημοσίᾳ Συνεδριάσει, ἡ τρίτη κλήρωσις τοῦ
ἐκ δραχμῶν 20,500,000 δανείου τῆς ἡ ὠρι-
σμένη διὰ τὴν 1 Δεκεμβρίου 1904.

Κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην θέλουσιν ἐξαχθῇ
ἐκ τῆς κληρωτίδος δέκα ἑξ (16) ἀριθμοὶ ὁμο-
λογίων μετὰ λαχνοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Νοεμβρίου 1904.

Ὁ Διοικητὴς
Σ. Στερέτ

"ΑΤΛΑΣ,, ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΣ

Ἑφημερὶς περιοδικόν, βιβλίον

Διευθυντὴς καὶ ἰδιοκτῆτης ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ — 139 ΟΔΟΣ ΑΙΟΛΟΥ 139

Ὅπου καὶ τὰ Γραφεῖα τοῦ «Χρόνου»

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

Ἀθήνας καὶ Πειραιᾶ ἐτίθισαι Δρ. 5. — ἐξαμήνου Δρ. 2.50
Ἑξαμηνίας μόνον ἐτίθισαι 7. —
Ἑξωτερικόν 8. —
Αἱ διαφημίσεις ὑπάρχοντες εἰς ἰδιαιτέρας συμφω-
νίας Ἐξ ὅλων τῶν περιοδικῶν δὲ «ΑΤΛΑΣ» ἔγκαι-
νιάζει ἰδιαιτέρον καὶ ὅλως πρωτότυπον σύστημα
διαφημίσεων ἱκανοποιούν ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις

"ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ,,

Ἐθνικὸν ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων.

Ἰδρυθὴ τῷ 1901 διὰ μετοχῶν ὑπὸ Ἀντ. Σπηλιωτο-
πούλου διευθυντοῦ καὶ Θάνου Τσαβέλλα ἀρχισυντάκτου.
Παρακολουθεῖ τὰ ἐθνικὰ πράγματα ἐκ τοῦ συνόψεως, ἔχει
συνεργάτας τοὺς πατριωτικωτέρους καλὰ μους ἐν οἷς τοὺς
τῶν κ. Καζάζη, Καρολίδου κλπ. οὐδεμιᾶ τῶν ἐν Ἑλλάδι
πολιτικῶν μερίδων ἀνήκει, καὶ ἔχει γενετήν κυκλοφορίαν ἐν
ὅλῳ τῷ ἔξῳ Ἑλληνισμῷ.

Τιμὴ συνδρομῆς ἐτησίᾳ: ἐν τῷ Ἑσωτερικῷ δρχ 25
ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ φρ. 25.

Ἀπευθυντέον διὰ πᾶσαν αἴτησιν:

Διευθύνειν ἑφημερίδος «Τὸ Κράτος»

Ἀθήνας

ΘΡΙΑΜΒΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΘΕΡΜΑΣΤΡΑΣ

Ἐγχωρίους, τὰς καὶ
μόνας ἐφαμίλλους τῶν
εὐρωπαϊκῶν, εὐθηνότερας
δὲ κατὰ 50 οιο, (διὰ καυ-
σόξυλα καὶ κῶκ) κατα-
σκευάζει τὸ ἐργοστάσιον
Ἀδελφῶν Πετροπούλων
ὁδὸς Προαστείου 34. Ἐγ-
κατάστασιν καὶ πᾶσαν
σχετικὴν ἐργασίαν ἐπιτε-
λεῖ εἰδικὸς τεχνίτης. Ἐκ-
τελοῦνται καὶ ἀπασαι αἱ
ὕδραυλικά ἐργασία.

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΞΑΓΩΓΗ 1000 ΟΚΑΔΩΝ

ΚΟΛΩΝΙΑ ΜΑΤΘΑΙΟΥ Φ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑ

Βραβεῖα Παγκοσμίου Ἐκθέσεως Παρισίων
καὶ Ἀ' Ὀλυμπιακῆς Ἀθηνῶν. Ἡ καλλιτέρα,
πλέον ἀρωματικὴ καὶ ἡ μᾶλλον κατάλληλος διὰ
λουτρά, ἐντριβὰς κ.λ.π.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ χύμα καὶ εἰς φιαλίδια ἀντὶ
δραχ. 4 τὴν ὁκᾶν.

Ἰλιανικῶς καὶ χονδρικῶς.

Ἐν Ἀθήναις, εἰς τὸ Κουρεῖον
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΡΓΑΛΟΥΡΗ ὁδὸς Σταδίου 8.

Ἐν Πειραιεῖ, παρὰ τῷ κατασκευαστῇ
ΜΑΤΘΑΙΩ Φ. ΓΕΩΡΓΑΝΤΑ ὁδὸς Φίλωνος 86

Τὸ ἀρχαιότερον ἐργοστάσιον Κολωνίας
Ἰδρυθὲν τῷ 1884

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ

Ὁδὸς Ἑρμοῦ Ἀθηνῶν

Πλούτος γραφικῆς ὑ-
λης. — Ἐντυπα καὶ ἐπι-
σκεπτήρια καλλιτεχνικά. —
Ἐργοστάσιον φακέλων τέ-
λειον. — Χάρτης τυπογρα-
φικὸς λευκὸς καὶ ἑξαφύλ-
λων παντὸς εἴδους καὶ
ποιότητος.
Εὐθηνία, ταχύτης, ἀκρίβεια.

Δ Ω Ρ Α

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοι τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» κομψότατα χαρτοδεμένοι με χρωματιστὴν ἐξώ-φυλλον. Ἐκαστος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ 400 σελίδων.

Τόμος Α΄.	(1900)	πρὸς Δρ.-Φρ.	6	ἀντὶ	13
Τόμος Β΄. - ΣΤ΄.	(1901-3)	» » »	7		13
Τόμος Ζ΄. - Η΄.	(1903-4)	» » »	9		13

Νικόλαος Γύζης εἰδικὸν τεῦχος τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἑλ-ληνα καλλιτέχνην με 26 εἰκόνας τῶν ἔργων του καὶ ἄλλας . . Δρ.-Φρ. 1 ἀντὶ 2.

Διονύσιος Σολωμός τεῦχος εἰδικὸν τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν με διαφόρους εἰκόνας . . Δρ.-Φρ. 1 ἀντὶ 2.

Τὸ Λεύκωμα τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» Δρ.-Φρ. 1 ἀντὶ 2.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ὠραιότατα δῶρα πρὸς οἰκείους καὶ φίλους διὰ τὴν 1ην τοῦ ἔτους.

Τὸ τέμμημα τῶν παραγγελιομένων ἀποστέλλεται μαζί με τὴν παραγ-γελίαν διὰ ταχυδρομικῆς ἢ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΝΕΥΡΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

EN PATHESIOIS

MVISON DE SANTÉ

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ Ἱατροῦ Νευρολόγου καὶ Φρενολόγου.

Ἰδρυται εἰς μαγευτικὴν θέσιν τῶν ὀλοδρόσων Πατησίων, τοῦ ὠραιότατου τούτου καὶ ὑγι-εινοτάτου προαστείου τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τέταρτον μόλις ἀπέχοντος αὐτῶν καὶ συγκοινωνούντος δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ ἀπείρων μυροβόλων κήπων καὶ ἴδιον κέκτηται κήπον, ὥς καὶ ἀφθονον καὶ διαυγέστατον ὕδωρ.

Ἐν τῇ Κλινικῇ ταύτῃ νοσηλεύονται ὀξεία καὶ χρόνια νοσήματα Νευρικά καὶ Ἑγκεφαλικά. Μολυσματικὰ δὲ καὶ ἐπικίνδυνα ἑγκεφαλικά δὲν εἰσὶ δεκτά.

Πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν ἐφαρμόζονται ὅλαι αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ Ψυχοθεραπεία, ἡ Ἡλεκτροθεραπεία, ἡ Ὑδροθεραπεία, ἡ Ἀνατριψιθεραπεία (Massage), ἡ Μουσικοθεραπεία, ἡ Ἱατρικὴ Γυμναστική, ἡ διὰ κατακλίσεως (alitement) καὶ ἀπομονώσεως (isolement) θεραπεία, ἡ δὲ Ὑπνωτισμοῦ καὶ ὑποβολῆς ἐν ἐργηγόρσει (suggestion à l'état de veille), αἱ ἐνέσεις ὁρῶν (ὁρροθεραπεία) καὶ λοιπῶν φαρμάκων κλπ. κλπ.

Πᾶσαι αὗται αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι ἐφαρμόζονται ἀναλόγως τοῦ νοσήματος καὶ τῶν ἐνδείξεων. Νοσοκομειακὴ ὑπηρεσία πλήρης· οἱ νοσοκόμοι ἐκ τῶν εἰδικῶν μόρφωσιν λαβόντων καὶ πεπει-ραμένοι περὶ τὴν νοσηλείαν τοιούτων ἀρρώστων.

Κλίνει ἀπὸ δέκα δραχμῶν καὶ ἄνω δι' ἡμέρας, ἀναλόγως τοῦ δωματίου, τοῦ προσωπικοῦ ὅπερ ἀπασχολεῖται, τῆς θεραπείας, τῆς τροφῆς καὶ τῶν ἱατρικῶν ἐπισκέψεων.

Ἡ Κλινικὴ συνδέεται διὰ τηλεφώνου μετὰ τὴν οἰκίαν καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ. Ἀρ.τηλφ 314.

Οἱ βουλόμενοι νὰ εἰσέλθωμεν ἢ νὰ εἰσαγάγωσι τοὺς ἀρρώστους τῶν δέον ν' ἀπευθυνθῶσιν εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἱατροῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ του **16 — Ὁδὸς Ζήνωνος — 16,** ἔνθα δέχεται τοὺς πάσχοντας ἐκ

ΝΕΥΡΙΚΩΝ ἢ ΦΡΕΝΙΚΩΝ

καθ' ἑκάστην 8-10 π. μ. καὶ 4-6 μ. μ. πλὴν τῆς Κυριακῆς. — Ἀριθ. τηλεφώνου 200.

Ὅλοι οἱ ἐγγραφόμενοι συνδρομηταὶ τῶν «Παναθηναίων» λαμβάνουν δῶρον τὰ «Μυθιστορήματα καὶ Διηγήματα» — ἐκ-δοσις «Παναθηναίων» — τόμον περιέχοντα τὴν «Βάρεγκαν Ὀλέσσοβα» μυθιστόρημα Μαξίμ. Γόρκυ μετάφρ. Γρ. Ξενοπού-λου καὶ 10-15 ξένα διηγήματα, κατὰ μετάφρασιν διαφόρων συνεργατῶν μας.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Κεφάλαιον ἐταιρικὸν 10.000.000.— Ἀποθεματικὸν 4.700.000.

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Πειραιεῖ, Πάτραις, Βόλῳ, Σύρῳ, Καλάμαις, Ἀλεξανδρείᾳ, Χανίοις καὶ Ἡρακλείῳ Κρήτης.

Προεξοφλήσεις, εἰσπραξαὶς γραμματίων, προκαταβολαὶ ἐπὶ χρεωγράφων καὶ ἐμπορευμάτων Τρεχ/νοι λ/σμοὶ ἡγγυημένοι, Φύλαξις χρεωγράφων, Ἑνοικίσεις χρηματοκιβωτίων εἰς ἰδιώτας.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ εἰς χρυσὸν ἢ τραπεζογραμμάτια:

3% εἰς πρώτην ζήτησιν.—3½% ἀπόδοσις μετὰ 6 μῆνας.—4% μετὰ ἐν ἔτος.—5% μετὰ δύο ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

TAMIEYTHPION λειτουργοῦν καθ' ἑκάστην, πρὸς 4%.

N. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ N. CONSTANTINIDES

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΗΣ

30 — Ὁδὸς Σταδίου — 30

ΑΓΓΛΙΚΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ Α. ΓΚΑΝΙΕΡ & ΣΑΣ

Εἰδικὸς κόπτης δι' ἐνδυμασίας Κυριῶν.

MARCHAND-TAILLEUR

30 — Rue de Stade — 30

ETOFFES ANGLAISES A. GAGNIÈRE & Co

Costumes-tailleur pour Dames.

ESTD. 1848.

THE GRESHAM LIFE SSURANACE SOCIETY LIMITED

ΑΓΓΛΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΖΩΗΣ ΓΚΡΕΣΑΜ

ΕΔΡΑ: ST MILDRED'S HOUSE POULTRY, LONDON

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝῳ Τῷ 1848

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΔΙΑ Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἑνεργητικὸν	Διρ. Ἀγγλ.	8,688,242.14	Δραχ.	347,529,683
Ἐτήσιον εἰσόδημα	»	1,332,130.05	»	53,285,201
Πληρωθέντα ποσά	»	19,549,056.00	»	781,962,240

ΣΥΝΑΨΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΩΝ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

ΤΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΗΡΙΑ ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Ὅστε ὁ ἀσφαλιζόμενος νὰ εἶνε ἐν γνώσει τῶν ὁρῶν ὑφ' ὅσας ἀσφαλλίζεται.

Συμμετοχὴ τῶν ἀσφαλιζομένων κατὰ 90% εἰς τὰ κέρδη.

Ἀσφάλεια ἰσόβιοι, μικταί, προικοδοτήσεις κτλ.

Ὑποκατάστημα διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν Ἀθήναις ὁδὸς Κοραῆ 5.

Διευθυντὴς

Β. Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Τραπεζίτης τῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι:

Νομικὸς Σύμβουλος

Δ. ΡΑΛΛΗΣ βουλευτὴς κλπ.

Η ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Καλλιτεχν. Διακοσμήσεις Οικοδομῶν

Ἀδελφοὶ Ρόδιοι, ὁδὸς Βουλῆς, 8.

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κουμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, Λεωφόρος Πανεπιστημίου, 4.

Modes

Ἑρμεῖον, Ἑργοστάσια φορεμάτων, ἐπανωφο-
ρίων, ἀσπρορρούχων, στηθοδέσμων (cor-
sets) πύλων, ὅλοι οἱ τελευταῖοι νεωτερι-
σμοί, Γαλλίδες ράπτριαι, καὶ ράπται, αἱ
Mlles Jeanne, Henriette, Clémence κλπ.

Μαρμαρογλυφεῖα

Ιωάννης Γ. Χαλ' οὐύπης, ὁδὸς Πανεπιστημίου 69

Γαλακτοκομεῖα

Ι. Χρυσάκ, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Α. Τριανταφυλλίδου, ὁδὸς Ἡπείρου 67.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1886

ΑΘΗΝΑΙ—ΣΟΦΟΚΛΕΙΟΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΝ

ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ. Ἐκδόσεις ἐπιταγῶν ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.
— Ἀγοραπωλησίαι συναλλαγματικῶν, ἐπιταγῶν, χρυσοῦ,
ξένων τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τίτλων.

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ συναλλαγματικῶν, τίτλων καὶ τοκομεριδίων
ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ.

ΔΑΝΕΙΑ. Προκαταβολαὶ ἐπὶ χρεωγράφων Λογαριασμοὶ
τρεχοῦμενοι

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ:

3 1/2	οἰο	ἐτησίως,	ἀπόδοσις	εἰς	πρώτην	ζήτησιν.
4	»	»	»	»	μετὰ	ἓνα μῆνα.
4 1/4	»	»	»	»	»	»
4 1/2	»	»	»	»	»	»
5	»	»	»	»	»	»
5 1/2	»	»	»	»	»	»

ΦΥΛΑΞΙΣ ΤΙΤΛΩΝ ΚΑΙ ΤΙΜΑΛΦΩΝ ἐπὶ ἐλαχίστοις ἀσφα-
λίστεροις.

ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΕΩΝ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ἐπὶ ἀνατοκισμῷ.

ΜΗΝΙΑΙΑ ΔΟΣΕΙΣ πρὸς ἀγορὰν λαχ. ὁμολογιῶν τῆς Ἑ-
θνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

ΤΜΗΜΑ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

Ἀγοραπωλησίαι τίτλων ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ
ἐπὶ ἀπλῇ μεσιτείᾳ.

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ.

ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΙ παντὸς εἶδους ἐμπορευμάτων, μηχανῶν, με-
τὰλλων, γρηματοκιβωτίων κλπ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΟΙΚΩΝ.

ΔΕΡΜΑΤΑ ΚΑΤΕΙΓΓΑΣΜΕΝΑ Βυρσοδεψίου Μοσχάτου.
ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ ΖΩΗΣ New-York. Γενικὸν Πρακτορεῖον ἐν
Ἑλλάδι.

NEON

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

20 Ὀδὸς Νικίου 20

Ἀναλαμβάνομεν τὴν κατασκευὴν φωτοσιγ-
κογραφιῶν δι' ἐφημερίδας, περιοδικὰ, καὶ ἐν
γένει παντὸς εἶδους ἑκαλλιτεχνικὰς ἐκτυπώσεις.
Ἡ ἐργασία ἐκτελεῖται ἐπὶ τῶν μετάλλων. Ζίγ-
κου, Χαλκοῦ ἢ Ὀρειχάλκου. Τελεῖα ἀπόδοσις
τῶν ἡμισκίων καὶ τῆς φυσικότητος τῆς φωτο-
γραφίας.

Τιμαὶ ἐκτὸς παντὸς συναγωνισμοῦ.

Θ. Μολιανὸς

ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΑ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ

Γ. Ι. ΡΑΖΗ

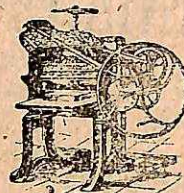
Ἀθήναι — ὁδὸς Σταδίου —

Ἀγορά, Πώλησις, Ἀνταλλαγή.

TIMBRES-POSTE USÉS

G. I. RASIS

Athènes, Rue Stadiou, Arsakion

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΕΙΟΝ
& ΓΡΑΜΜΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΣΗΥΡ. ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀθῆναι, ὁδὸς Κολοκοτρώνη, 7.

Ἑργασία καλλιτεχνική. — Ὑλικά
α' τάξεως. — Τιμαὶ συγκαταβατικά.

ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΑΚΗΣ

ΙΑΤΡΟΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐπιμελητὴς τῆς Νευρολογικῆς Κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

Ὡραὶ συμβουλῆς 3-5 Μ. Μ.

Ὀδὸς Πινακωτῶν 18

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ"

. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

ΟΛΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

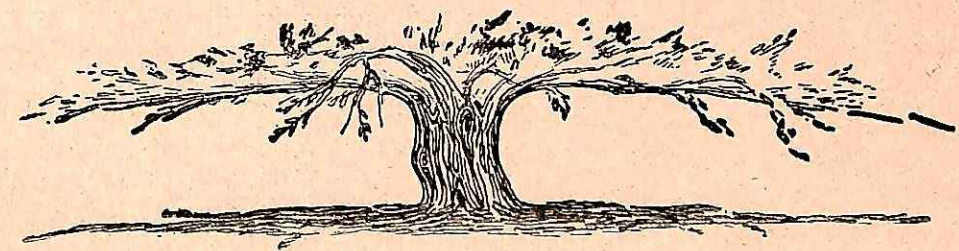
ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Διασταύρωσις ὁδῶν Νίκης καὶ Ἑρμοῦ.

Φωτογραφίαι παντὸς εἶδους

Μεγεθύνσεις χρωματίζονται με παστέλ.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'

30 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1904

Ο ΛΕΩΝ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ

Προσιόντων δὲ τῇ πόλει (Χαιρωνείᾳ) πολυάνδριον Θηβαίων ἐστὶν ἐν τῷ πρὸς
Φίλιππον ἀγῶνι ἀποθανόντων ἐπιγέγραπται μὲν δὴ ἐπίγραμμα οὐδὲν, ἐπίθημα
δὲ ἔπεισιν αὐτῷ λέων· φέροι δ' ἂν ἐς τῶν ἀνδρῶν μάλιστα τὸν θυμὸν.

Πανσ. IX 40, 5

Μνημεῖον ἀσύγκριτον τῆς ἀρχαιότητος, καλ-
λιτεχνικῶς μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβλητικόν,
ἱστορικῶς πανένδοξον συνάμα καὶ ἀπείρως με-
λαγχολικόν, ὁ περιλάλητος Λεὼν τῆς Χαιρω-
νείας, ἐπανεῦρε τὴν παλαιάν του θέσιν, καὶ
ἀπὸ τὰ χῶματα, τὰ ὅποια τὸν ἐσκέπαζαν ἐπὶ
αἰῶνας, αἰῶνας πολὺ μακρούς, ἀδόξους καὶ
δυστυχεῖς, ἀνύψωσε πάλιν τὴν ὑπερήφανον
μορφήν του ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀθα-
νάτων συντρόφων του νεκρῶν.

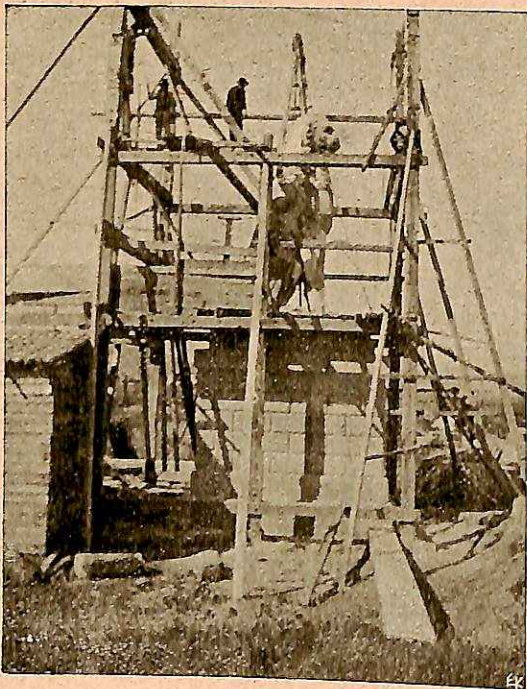
Εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη παρήλθον ἀφότου
τὸ πολυάνδριον τῶν Θηβαίων ἱερολογιτῶν, ὁ-
λίγον ἔξω τῶν πυλῶν τῆς παλαιᾶς Χαιρωνείας,
ἀνεσκάφη ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας καὶ
ἐπέδειξε, δισχίλια καὶ διακόσια ἔτη μετὰ τὴν
ταφήν των, ἀθίκτους ἀπὸ κάθε βέβηλον χεῖρα
τοὺς 254 σκελετοὺς τῶν ἀκαταβλήτων καὶ εἰς
τὴν συμφορὰν, ἀητιήτων καὶ εἰς τὴν ἥτταν των
ἀρίστων ἀνδρῶν τῶν μεγάλων Θηβῶν.

Ἡμίχωστα εἰς τὴν γῆν, ἐκπληκτικὸν θέαμα
εἰς τοὺς διαβάτας ἐκεῖ παρὰ τὴν ὁδόν, τὴν
ὅποιαν χιλιάδες χιλιάδων ὁδοιπόρων ἐπὶ δύο
χιλιετηρίδας ἐπάτησαν καὶ στρατοὶ ἐπὶ στρα-
τῶν πλεισταῖς ἀνῆλθον καὶ κατήλθον, ἀφῆκεν
ἐκεῖ τότε περισυναγμένα εἰς μίαν γωνίαν ὁ μα-
καρίτης ἔφορος Σταματάκης, τὰ δγκωδέστατα
τεμάχια τοῦ καταμωλωπισμένου κολοσσίου
σώματος τοῦ μαρμαρίνου θηρίου.

Ἡ ἰδέα εἶχε γεννηθῇ τότε ἀμέσως, νὰ συν-

δεθῶσι καὶ συμπληρωθῶσι κατὰ τὸ δυνατόν
τὰ τεμάχια ταῦτα, καὶ τὸ μνημεῖον ν' ἀποκατα-
σταθῇ εἰς τὴν παλαιάν του μορφήν. Ὁ γλύ-
πτης Λάζαρος Φυτάλης ὑπέβαλεν ἤδη τὴν 21
Ἀπριλίου 1880, ὀλίγον πρὶν ὁ Σταματάκης
ἀρχίσῃ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Πολυανδρίου, σχέ-
διον ἀναστηλώσεως, τὴν δὲ 14 Ἰουνίου τὴν
ἐκθεσὶν του περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ βά-
θρου καὶ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν. Τὸν Μάιον,
Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον καὶ κατόπιν πάλιν τὸν
Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ 1880 ἀνεσκά-
φησαν οἱ τάφοι, καὶ τὴν 12 Νοεμβρίου τοῦ
αὐτοῦ ἔτους ἐπρότεινε ὁ Γερμανὸς ἀρχιτέκτων
Σίγελ νὰ ἀνασκαφῇ καὶ ἔξωθεν τοῦ πολυάν-
δριον ὁ χώρος εἰς ἀπόστασιν ἑξ μέτρων ἀπὸ
τοῦ περιβόλου αὐτοῦ πρὸς ἀναζήτησιν καὶ ἄλ-
λων τυχόν λειψάνων τῶν γείσων ἰδίως τοῦ βά-
θρου καὶ τῶν ἐλλειπόντων τεμαχίων τοῦ λεόν-
τος, διότι «ἐκεῖ ἔξω, ἔγραφε, εὐρέθησαν καὶ
τὰ ὅσα μέχρι τοῦδε εὐρέθησαν τοιαῦτα τεμά-
χια».

Ἄλλ' οὔτε πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν οὔτε
πρὸς τὸν γενικώτερον τῆς ἀναστηλώσεως ἐλή-
φθη ἀμέσως κανὲν μέτρον ταχείας τῶν σχεδια-
ζομένων ἐφαρμογῆς. Δεκαοκτὼ ὅλα ἔτη βρα-
δύτερον ἀπεστάλη εἰς Χαιρωνείαν ὑπὸ τῆς ἀρ-
χαιολογικῆς ἐταιρείας ὁ καλλιτέχνης κ. Γεώρ-
γιος Βροῦτος διὰ νὰ ἐξετάσῃ πάλιν τὰ πραγ-
ματα καὶ τὴν 16 Σεπτεμβρίου τοῦ 1898

Ο Λέων της Χαιρωνείας κατά την διάρκεια των εργασιών — Φωτογραφία Γ. Σωτηριάδη.

υπεβλήθη εις τὸ συμβούλιον ἡ ἔκθεσις αὐτοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖτο πρωτίστως ἡ κατασκευὴ γυψίνων ἐκμαγείων τῶν σωζομένων τεμαχίων τοῦ Λέοντος, ὥστε νὰ γνωρισθῇ ποία ἦτο ἡ ἀρχικὴ στάσις αὐτοῦ καὶ ποία τὰ ἐκλιπόντα μέρη τῶν ἀρχικῶν τριῶν μεγάλων ὄγκων, ἐξ ὧν συναποτελέσθη τὸ σῶμα του. Τὴν 19 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπεβλήθη καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Κουντάνη ἔκθεσις περὶ τῆς ὅλης ἐργασίας καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1902 ἄλλη τοιαύτη τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Ἀθανασ. Σ. Γεωργιάδου μετὰ τῶν σχετικῶν σχεδίων πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ βάθρου καὶ τοῦ περιβόλου.

Ἄλλ' ὑπῆρχον ἔτι ἐνδοιασμοὶ περὶ τοῦ κατορθωτοῦ τῆς ἐργασίας ἔνεκα τῆς ἀπαιτουμένης ὀχι μικρᾶς δαπάνης καθ' ὃν χρόνον καὶ μόνου τοῦ Παρθενῶνος ἡ στερέωσις ἀπεροῦρα ἑκατοντάδας χιλιάδων δραχμῶν ἐκ τοῦ ὅχι βέβαια ὑπερπλήρους ταμείου τῆς ἐταιρείας. Ἐχρειάζετο δὲ καὶ κάποια τόλμη πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτυχία δὲν ἦτο καὶ τόσο πολὺ τελείως ἐξησφαλισμένη ἐκ τῶν προτέρων. Τόσον ἀπελπιστικὴ ἦτο ἡ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανέ τις ἐκ τῶν συντριμμένων ὄγκων τοῦ Λέοντος, οἱ ὅποιοι δὲν ἐκλύσθησαν ἐπὶ αἰῶνας, ἴσως μάλιστα ἐπὶ χιλιετηρίδα καὶ πλέον, εἰς τὸ ἔδαφος, χωρὶς νὰ ὑποστῶσι

σπουδαιότητας, ἐν μέρει ἀνεπανορθώτους φαινόμενας βλάβας.

Πραγματικῶς μόνον ἡ κεφαλὴ ἐσώζετο σχεδὸν ἀβλαβής. Ἄλλ' εἰς τὸν προσεκτικὸν παρατηρητὴν καὶ ταύτης τὸ μάρμαρον ἐδείκνυε παντοίας σχισμὰς εἰς τὰς φλέβας τοῦ λίθου, εἰς τὰς ὁποίας εἰσῆλθε χῶμα. Πῶς ἠδύνατο νὰ εἶναι κανεὶς βέβαιος ὅτι δὲν θὰ διερρηγνύετο ὁ δισχιλίας περίπου ὀκτάδας ζυγίων οὗτος ὄγκος, μόλις ἀνεσηκῶντο ἀπὸ τὴν θέσιν του διὰ νὰ ἀνιηθῇ εἰς ὕψος 12 μ. ἐπάνω εἰς τὸ βάθρον του; Καὶ ὁ δεῦτερος ὄγκος τοῦ σώματος, ὁ τριπλάσιος τὸ μέγεθος, ἐξ οὗ ἀποτελέσθη τὸ στήθος, ἡ ράχισ καὶ ἡ κοιλία τοῦ θηρίου; Αὐτὸς παρίστανε κυριολεκτικῶς οἰκτρὸν θέαμα, συντριμμένος εἰς τρία μεγάλα τεμάχια, διερρηγμένος πανταχοῦ καὶ ἀποκεκρουσμένος τὰ χεῖλη πανταχόθεν. Ὁ τρίτος ὄγκος, ὁ τοῦ ὀπισθίου μέρους τοῦ σώματος, ἦτο ὀλίγον μωλωπισμένος, αἱ ἐπικίνδυνοι ὁμοίως σχισμαὶ δὲν ἔλειπον οὔτε ἀπὸ αὐτόν. Καὶ τέλος ἔλειπεν ὅλον τὸ κάτω μέρος τοῦ δεξιοῦ προσθίου ποδός.

Ἐχρειάζετο λοιπὸν ἀρκετὴ αἰσιοδοξία καὶ πολλὴ μεγαλειτέρα τόλμη διὰ νὰ ληφθῇ ἡ τελευταία ἀπόφασις ὕστερα ἀπὸ εἰκοσαετεῖς ἀναβολὰς καὶ μελέτας ὅλων τῶν εἰδημόνων. Καὶ τὴν τόλμην αὐτὴν μαζὶ μὲ ἐνθουσιασμόν σχεδὸν ἀκράτητον ἔσχε ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Ἀντώνιος Μομφερράτος. Ἀφοῦ δὲ ἐδόθη ἅπαξ ἡ ὠθησις, εἰς τὰ λοιπὰ τὸ συμβούλιον τῆς ἐταιρείας ποδηγετούμενον ὑπὸ τοῦ ἀποφασιστικοῦ καὶ διορατικοῦ πνεύματος τοῦ Γενικοῦ ἐφόρου κ. Καββαδίου δὲν ἐπερίμενε πλέον ἄλλοθεν τὴν ἐνθάρρυνσιν. Αἱ ἐργασίαι ἤρχισαν τὴν 26 Αὐγούστου 1902.

Καὶ πρῶτον ἔμελλε νὰ στερεωθῇ καὶ ἀνοικοδομηθῇ τὸ βάθρον. Τοῦτο δι' ὀγκολίθων παρῶνων κτισμένον πολὺ σαθρὸν καὶ εἰς τὰς ἐπάνω στρώσεις ἐντελῶς θρυμματισμένον, δὲν ἐβασίζετο εἰς στερεὸν ἔδαφος, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπάνω τοῦ χῶματος, τὸ ὁποῖον ἐσκέπαζε τρεῖς νεκροὺς ἱερολοχίτας. Κατὰ τὸ σχέδιον λοιπὸν τοῦ νομομηχανικοῦ κ. Ν. Μπαλάνου ἐκτίσθη περίξ τοῦ βάθρου καὶ 0,80 μ. ὑπ' αὐτὸ εἰς βάθος 1,20 μ. τοῖχος φθάνων μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους διὰ θηραϊκῆς γῆς πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ κυρίου σώματος τοῦ βάθρου, μήκος ἔχοντος 4,40 μ. καὶ πλάτος 3,80. Κατόπιν ἀφῆρθησαν αἱ ἐντελῶς σαθραὶ ἐπάνω στρώσεις, ἡ τετάρτη καὶ πέμπτη, ὥστε παρῆμιναν μόνον αἱ δύο κατώτεραι ἐντελῶς ὕγιεις στρώσεις. Τότε παρατηρήθη ὅτι τὸ ἀρχαῖον βάθρον εἶχε κλίσιν

ἐξωθεν πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου 1,10 μ. Κατ' ἀρχὰς τὴν κλίσιν ταύτην ἐξήγησα, παριστάμενος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην, ὡς κατακάθισιν τοῦ βάθρου ἐπὶ τοῦ χαλαροῦ χῶματος τῶν τάφων. Ἀλλὰ κατόπιν ἐξ ἀναμφιλέκτων τεκμηρίων ἐπίσθη, ὅτι τίποτε ἀπολύτως δὲν ἔπαθε τὸ συμπαγέστατον κτίσμα, ἀφότου ἅπαξ ἰδρῦθη, ἀλλ' ὅτι ἐπίτηδες ἡ κλίσις αὕτη ἐδόθη διὰ νὰ δίδεται διέξοδος εἰς τὰ κατὰ σταγόνas βεβαίως ἐσχωροῦντα ἄνωθεν νερὰ τῶν βροχῶν εἰς διάστημα ἐτῶν καὶ αἰῶνων. Καὶ πραγματικῶς τοῦτο δεικνύουν οἱ ἐπὶ τῆς δευτέρας στρώσεως λαξευμένοι στενοὶ ὀχετίσκοι, φέροντες τὰ ἀφανῆ ταῦτα νερὰ κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς κλίσεως τοῦ βάθρου πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου.

Μακρὰ καὶ δαπανηροτάτη ἀπέβη κατόπιν ἡ ἐργασία πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ ἐξ περίπου μέτρα ὕψηλοῦ βάθρου διὰ λίθων σκληρῶν ἀφθάρτων λατομηθέντων χιλιόμετρα τινὰ μακρὰν τῆς Χαιρωνείας εἰς τὴν θέσιν «κομμένο γιοφύρι» τοῦ Ἡδυλίου ὁρους πέραν τοῦ Κηφισοῦ.

Αὐτοῦ δὲ τοῦ Λέοντος ἡ συναρμογὴ, σύνδεσις καὶ στερέωσις τῶν τεμαχίων εἶνε ἔργον καθ' ὀλοκληρίαν τοῦ ἀρχιτεχνίτου τῆς ἐταιρείας κ. Παναγῆ Καλούδη. Σύνδεσμοι διασταυρούμενοι καὶ παντοῖα ἄλλα στηρίγματα ἐκ γαλβα-

Ο Λέων της Χαιρωνείας κατά την διάρκεια των εργασιών — Φωτογραφία Γ. Σωτηριάδη.

νισμένου σιδήρου ἐστερέωσαν καὶ συνέδεσαν τὰ παλαιὰ φθαρμένα ἢ σαθρὰ καὶ τὰ νέα ὑπὸ τοῦ γλύπτου κ. Φοντάνα προστεθέντα τεμάχια. Τὸ μάρμαρον ἐλατομήθη ἐκεῖ ὁπόθεν καὶ οἱ ἀρχαῖοι τὸν λίθον τοῦ Λέοντος ἐλατόμησαν, ἦτοι ἐκ τῆς θέσεως Γρανίτσας παρὰ τὴν Λεβάδειαν. Μόνον διὰ τὴν πλίνθον τοῦ βάθρου, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάθηται ὁ Λέων, ἐρησιμοποίηθη μάρμαρον τοῦ Κοκκιναρᾶ τῆς Πεντέλης. Εἰς αὐτὴν ἐρησιμοποιοῦν καὶ ἐν τεμαχίον ἐκ τῶν σωζομένων τῆς ἀρχαίας πλίνθου.

Ἀφοῦ τὰ τρία ἀρχικά τεμάχια τοῦ σώματος τοῦ Λέοντος συνηρμόσθησαν ἐν ἑκαστὸν ἐκ τῶν τεμαχίων του ἡ ἐστερεώθησαν καὶ συνεπληρώθησαν, ἀνεβιβάσθη εἰς τὸ βάθρον πρῶτον τὸ ὀπίσθιον μέρος· τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν βάσιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ὅλου σώματος, συνδεομένην πρὸς τὴν πλίνθον δι' ἰσχυρῶν γόμφων σιδηρῶν διαπερώντων βαθέως μέχρι τοῦ σώματος τοῦ βάθρου. Ὅτε κατόπιν ἀνεβιβάσθη καὶ ὁ δεῦτερος ὄγκος, ὁ τῆς ράχεως ὁμοῦ τῆς κοιλίας καὶ τοῦ στήθους διὰ τῶν βαρούλκων, τὰ ὁποία ἐρησιμοποιοῦν καὶ εἰς τὴν ἀνέλκυσιν τῶν νέων ἐπιστυλίων τοῦ Παρθενῶνος, ἐπιστατοῦντος τοῦ ἐμπείρου τεχνίτου κ. Κωστῆ Καμπάνη, παρατηρήθη ὅτι ὁ κολοσσαῖος κορμὸς ἐβασίζετο ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τεμαχίου μό-

νον διὰ τοῦ ἰδίου βάρους! Κατόπιν ἀνεβιβάσθησαν οἱ δύο πρόσθιοι πόδες. Πανταχοῦ ἐννοεῖται σιδηροὶ σύνδεσμοι καὶ γόμφοι ἐστερέωσαν τὰ τεμάχια πρὸς ἀλλήλα ἢ πρὸς τὴν πλίνθον. Ἡ κεφαλὴ μὲ τὸν λαιμὸν ἐπεκάθησεν ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀλλὰ καὶ συνεδέθη πρὸς αὐτὸ ὡσαύτως διὰ σιδηρῶν συνδέσμων καὶ μαρμαρίνου τεμαχίου κατὰ τὴν ράχιν.

Ἡ λιθόκυλλα, στερεώτατον συνδετικὸν μέσον, εἰσῆλθε εἰς ὅλα τὰ τεμάχια εἰς χοῆσιν. Ἡ συναρμογὴ δὲ αὐτῶν ἡκολούθει τὰ γύψινα ἐκμαγεῖα τῶν λίθων, τὰ ὁποία προηγουμένως εἶχον χυθῇ ἐπὶ τῶν ληφθεισῶν διὰ τῶν ἐμπείρων τεχνιτῶν κ. Μπούδα, Ἰταλοῦ, εἰς ὃν χρεωστοῦνται ὅλοι αἱ ἀναπαραστάσεις τῶν ἀρχαίων μνημείων τῶν Δελφῶν, καὶ τοῦ κ. Π. Καλούδη, ἐπιβλέποντος τοῦ καλλιτέχνου κ. Λαζάρου Σώχου.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι καὶ τὰ τρία ἀρχικά τοῦ Λέοντος τεμάχια ἦσαν ἐσωτερικῶς κοῖλα, ὥσον τοῦτο ἦτο δυνατόν,

ὥστε νὰ καθίστανται ὁπωσδήποτε ἐλαφρότερα.

Ἀνάγκη πρὸς τούτοις νὰ παρατηρηθῇ ὅτι μῦθος ἀπεδείχθη ἢ παραδόξος διάδοσις, ὅτι δηθὴν ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτος διέρρηξε διὰ πυρίτιδος τὸν ἐπὶ τοῦ ἑδάφους κατακείμενον Λέοντα, ὑποθέτων κρυπτόμενον ἐντὸς αὐτοῦ θησαυρόν. Ὅχι μόνον ὁ Λέων τεμαχισμένος κατέκειτο εἰς τὸ ἑδάφος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ἀπολύτως οὐδαμοῦ σημείον βιαίας διαρρηξέως παρατηρήθη εἰς τὰ τεμάχια του. Καθὼς προεῖπα, ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ὀπίσθιον μέρος ἦσαν σχεδὸν ἐντελῶς σῶα. Τὸ δὲ δεῦτερον τεμάχιον, τὸ τῆς κοιλίας, ῥάχως καὶ στήθους ὁμοῦ, ἦτο τεμαχισμένον εἴτε ἐκ τῆς πτώσεως ἀπὸ τοῦ βάρους εἴτε καὶ ἔνεκα φυσικῶν αἰτίων, ἦτοι διὰ τὰς φυσικὰς φλέβας καὶ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου φθορὰν τοῦ λίθου.

Ὁ Λέων κάθεται ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν

καὶ ἀνορθῶν τὸ σῶμά του εἰς $5\frac{1}{2}$ μέτρα ἀπὸ τῆς πλίνθου μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς, στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐμπροσθίων, ἀπαρράλκτως ὅπως συχνὰ βλέπομεν εἰς τὴν στάσιν ταύτην σκύλους ἢ γάτας. Τὴν οὐρὰν στρέφον μεταξὺ τῶν ὀπισθίων σκελῶν, τιγάζει πρὸς τὰ ὀπίσθεν πάλιν. Τὴν κεφαλὴν στρέφει πρὸς τὰ δεξιὰ ὀλίγον, τὸ ὑπερήφανον βλέμμα του διευθύνων πρὸς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἀκριβῶς πρὸς τὸ σημεῖον ὅπου ἔπεσαν οἱ ἄνδρες τοῦ ἱεροῦ λόγου καὶ ὅπου ὁ ἀγὼν τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τὸν δεκαεπταετῇ Ἀλέξανδρον ὑπῆρξε δυσχερέστατος καὶ αἱματηρότατος. Ἐκεῖ ὑψοῦται ἀκόμη καὶ σήμερον ὁ μέγας τύμβος, ὅστις ἐσκέπασε τὴν πυρὰν τῶν Μακεδόνων νεκρῶν, ὅσοι ὑπὸ τὰ δόρατα τῶν ἀλκίμων ἀνδρῶν τῶν Θηβῶν ἔπεσαν κατὰ τὴν δυστυχῇ ἐκείνην τῆς δημοκρατουμένης Ἑλλάδος ἀλλὰ μεγάλην τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡμέραν.

ΓΕΩΡΓ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΦΩΣ ΜΕΣ' ΤΗΝ ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Νησάκι μέσ' τὸ φῶς ἀσάλευτο,
Καὶ ταξιδεύει στὴ βαθεῖα γαλήνη·
Μόλις ποῦ ἀκοῦς τὸ φλοῖσβο στὸ γιאלό
Σὰν ἦχο ἀπὸ συρμὴ βάρκας νὰ σβύνῃ

Ἀνοίγουν στὴ στερηά, σὶν κόρφο του,
Μύλων καὶ καϊκιῶν πανὰ σὶ ἀγέρι,
Σὰν κατεβαίνει τὸ βουνὸ ἢ Αὐγὴ
Μὲ τὸ θαμπὸ λυχνάρι της σὶν χέρι.

Τῶνδε ἓνα δειλινὸ στήν τρικυμιά,
Ὅταν ξυπνᾷ τὰ κύματα καὶ χιτίζουν
Ἀνάερα τοὺς πύργους των μὲ ἀφροὺς
Γιὰ μιὰ στιγμὴ, καὶ πάλι τοὺς γκρεμίζουν·

Ποῦ τὰ καράβια μέσ' τὴν καταχνιά
Τοῦ λιμανιοῦ γυρεῖ οὐνε δρόμο,
Καὶ φωτισμένα τὰ παράθυρα
Σὰ μάτια βλέπουν πέρα μ' ἄγριο τρόμο.

Κ' εἶδα τὴ μαυροφόρα τοῦ νησιῶ
Στοῦ βράχου τὸ ἐκκλησάκι ν' ἀνεβαίνει,
Μέσα στὴ μπόρα νὰ ὑψώνεται
Σὰ νᾶνε ἀπ' τὴ μαυρίλα της βγαλμένη...

Γυναῖκα! Ἐσὺ ποῦ ἓνα καντήλι πᾶς
Ν' ἀνάψης στὸ φτωχὸ εἰκονοστάσι
Γιὰ κεῖνον ποῦ ἀγαπᾷς στὴ θάλασσα,
Ἰσως τὸ φῶς του ἐκεῖ μακρυνὰ τὸν φτάσῃ,

Ἀχ! πάρε τὴν ψυχὴ μου ἐκεῖ ψηλά,
Ἄσε τ' ἀργό σου ἀκολουθῶντας βῆμα
Νάρθη στὸν οὐρανὸ σιμώτερα,
Ἐκεῖ, ψηλά ἀπὸ τὸ θολὸ τὸ κύμα.

Κι' ἀνάμεσα πελάου κι' οὐρανοῦ,
Στὸ ρημοκκλήσι, στοῦ γκρεμοῦ τὰ χεῖλη,
Γιὰ τὴν Γαλήνη ἀνάψτε οἱ δυὸ μαζί
Γιὰ τὴν Ἀγάπη ἀκοίμητο καντήλι.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

Η ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΕΝΗ ΚΑΜΑΡΑ

— Σχώρα με, Ἀρετώ, σχώρα με!
— Θεὸς σχωρέσ', Θεὸς σχωρέσ', πατέρα!
— Μ' ὅλη τὴν ψυχὴ σ', κορίτσι μ' Ἀρετώ!
— Μ' ὅλη τὴν ψυχὴ μ', πατέρα· σχωρεμένος νᾶσαι!

Κ' ἐψυχομάχει ἐπὶ ἡμέρας κ' ἐβδομάδας ὁ γέρο - Κουμενῆς, κ' ἐβασανίζετο φρικτὰ εἰς τὴν ἐσχατιὰν τοῦ κόσμου τούτου, εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ ἄλλου, πρὶν πατήσῃ εἰς τοῦ ζοφεροῦ Ἄδου τὸν οὐδόν. Καὶ τυραννούμενος, ἀφανισμένος καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀποπνιγῇ, ἐπεκαλεῖτο τὴν εὐχὴν, τὴν συγγνώμην τοῦ ἰδίου τέκνου του, τῆς κόρης του Ἀρετῆς, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἀπὸ τὸν πρῶτον γάμον. Τὴν ἐπεκαλεῖτο ὅχι πλέον μὲ ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐγίνετο ὑγιής, νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὴν κλίνην, νὰ ζήσῃ, ἀλλὰ διὰ τὰ βαρυνθῇ, νὰ πέσῃ εἰς τὴν μαύρην ἄβυσσον.

Ὑστερον ἀπὸ χρόνους πολλούς, ὁμηλῆς σχεδὸν τῆς μητρὸς μου, ὅταν ἤμην παιδίον, διηγείτο ὅλα ταῦτα, ἡ Ἀρετὴ, ἡ σύζυγος τοῦ

Μπόζα, εἰς τὴν μητέρα μου. Καὶ τὴν ἤκουσα ν' ἀπαγγέλλῃ, μὲ πάθος καὶ μὲ ἀπλότητα ἐν ὄσῳ τοῦ λαοῦ, εἰς τὸ ὅποιον εὗρισκεν, ὡς φαίνεται, ἐμφαντικὴν ἀλληγορίαν καὶ ἔμμεσον σχέσιν μὲ τὴν ἰδίαν τύχην της.

Καμάρα χιτῶν σὶν γιאלό, καμάρα δὲ στεριώνει ἀποβραδὴν τὴ χιτῶνε, καὶ τὸ πρῶτ' ἡγεμίζονταν. Πουλάκι πῆγε κ' ἔκατσε δεξὰ πὸ τὴν καμάρα· δὲν κελαιδοῦσε σὰν πουλί, δὲ λέει πῶς λέει τὰ ῥόδι.

μόν' κελαιδοῦσε κ' ἔλεε ἀνθρωπινὴ λαλίτσα.
«Ἄ δὲ στοιχειώστε ἀνθρώπο, καμάρα δὲ στεριώνει· οὐτε φτωχόν, οὐτ' ὀρφανόν, δὲ ξένο, δὲ διαβάτη, μόνον τοῦ πρωτομάστορος τὴν πρώτην του γυναῖκα».

Ὁ μᾶστορ ὅς σὺν τᾶκουσε, στέλνει τὸ μαθητὴν του·
«Ἐλα, ἔλα, κυρ' Ἀρετῇ, ἔλα, σὲ θέλει ἀφέντης».

«— Ἄνε μὲ θέλῃ γιὰ καλόν, νὰ στολιστῶ νὰ ἔρθω·
«κί' ἄνε μὲ θέλῃ γιὰ κακόν, νὰ ἔρθω ὅπως εἶμαι».

«—Έλα, έλα, κυρ' Άρετή, έλα και σὲ προσμένει...
Τρεῖς ἀδερφάδες ἡμαστέ, κ' ἡ τρεῖς στοιχειὸν ἐμ-
[πῆκαν
τὴν Εὐδοκίαν στὸν Τύρναβο, τὴ Μάρω στὸ γεφύρι,
κ' ἐμένα, τὴν κυρ' Άρετή, δεξι' ἀπὸ τὴν καμάρα.

Καὶ ἡ ταλαίπωρος Άρετὴ ἡ Μπόζαινα, ἴσως ἔνεκα τῆς ταυτότητος τοῦ βαπτιστικοῦ ὀνόμα-
τος, εὗρισκε μυστηριώδη ὁμοιότητα μεταξὺ τῆς
τύχης τῆς ἡρώιδος τοῦ ἔσματος τούτου, καὶ τῆς
ιδίας πικρᾶς μοίρας τῆς ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ
τὴν ὀλιγορίαν τοῦ συζύγου τῆς τοῦ καλουμένου
Πατισσοτάθη ἡ Μπόζα, ὅστις, καίτοι γεωργὸς
μὲ ἀγροὺς καὶ κτήματα, δὲν ἡγάπα πολὺ τὴν
ἐργασίαν, ἀλλ' ἐπρωτίμα νὰ μετέρχεται εἰς τὴν
ἀγορὰν τὸ ἔργον τοῦ μακελλάρη, θητεύων πλη-
σίον ἄλλων ζωεμπόρων. Τοῦ ἤρεσκε νὰ κυλιέ-
ται εἰς τὰ σφαγεῖα, ὡς ἀληθινὸν «χασαπόκυ-
λο», νὰ τρώγῃ καθημερινὰ γιονβέτσια, καὶ χορ-
ταίνῃ τὸν οἶνον καὶ τὸν ὕπνον, ἀφήνων ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον νησιτικὴν κατ' οἶκον τὴν συμ-
βίαν ὁμοῦ μὲ τὰ πέντε παιδιὰ τῆς. Ἡ Άρετὴ,
χρηστὴ καὶ φρόνιμη, ὑπέφερε μὲ «μαρτυρικὴν
ὑπομονήν», κ' ἐξοῦσεν, ὅπως τόσαι ἄλλαι, ὀικο-
νομοῦσα καὶ ξενοδουλεύουσα.

Καὶ μαζί μὲ τὸ ἔσμα τῆς Στοιχειωμένης Κα-
μάρας, διηγείτο εἰς τὴν μητέρα μου τὴν ἀπλὴν
καὶ σύντομον ἱστορίαν τῆς ἀσήμες ζωῆς τῆς.

Πέντε χρόνων ἦτον ὅταν ἡ μάνα τῆς τὴν
ἄφησεν ὁρφανὴν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ πατὴρ τῆς,
ὑστερὸν ἀπὸ ἔτος, ἐξαναπανδρεύθη. Ἡ μητριὰ
τῆς ἦτον «ἀπὸ τὸ σόϊ τοῦ Καραμουσαλῆ». Ἐξ
ἀρχῆς τὴν ἐμίσησεν, ἀλλὰ τὴν ὑπέφερεν
ἐπ' ὀλίγον καιρὸν. Ὅταν μετὰ ἔτος ἄρχισε νὰ
γεννοβολᾷ καὶ νὰ σπαργανίζῃ, τότε ὁ φθόνος
τῆς πρὸς τὴν προγονὴν ἐτριπλασιάσθη. Κατ'
ἀτυχίαν αὐτῆς τῆς μικρᾶς, εἶχε γεννήσει θῆλυ.
Ὡ, βεβαίως αὐτὴ ἡ μικρὴ κουρούνα, ἡ κου-
κουβιά, ἔπταιεν. Ἐὰν εἶχε καλὸ ποδαρικό,
θὰ ἔφερνε ἀγόρι κατόπιν τῆς. Τότε καὶ ἡ θέ-
σις τῆς προγονῆς θὰ ἐγίνετο πολὺ ἀνεκτοτέρα
εἰς τὴν οἰκίαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ εἶνε τέτοια «γυρ-
νοπόδαρη», ἔφερεν ἄλλην κόρην ὀπισθέν τῆς.
Ἐπόμενον ἦτο νὰ μὴ προξενήσῃ καλὸν οἶω-
νὸν εἰς τὴν μητριὰν τῆς. Ἀφοῦ ἡ Καραμου-
σαλίνα ἀνέθρεψεν ἐπὶ ἔτος μὲ πολλὰς φροντί-
δας τὴν κόρην τῆς, ὑβρίζουσα, βλασφημοῦσα,
δέρνουσα, πότε μὲ τὸ τσόκαρο καὶ μὲ τὸ πέλμα

τῆς κουντούρας, πότε μὲ τετραπλοῦν τὸ σχοινί
ὅπου ἄπλωνε καθημερινῶς τὰ σπάργανα τῆς
μικρᾶς, γύρω, εἰς τὸ περὺγιον τῆς ἐστίας
(ἐπειδὴ ὅλον τὸν χειμῶνα δὲν ἔπαινε νὰ βρέξῃ
καὶ νὰ χιονίξῃ) τὴν δυστυχῆ προγονὴν τῆς, πάλιν
εὐρέθη ἔγκυος, πρὶν ἀπογαλακτίσῃ ἀκόμα
τὴν μικρὴν Μαργιώ τῆς. Ὅταν αὕτη ἦτον 19
μηνῶν, ἐβγήκεν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἡ Λε-
νιώ, ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός τῆς. Ὡ, τότε
ἡ θέσις τῆς Άρετῆς κατήντησεν ἀφόρητος.
Ἴδου εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν τριῶν ἔτων,
δύο ἀδελφὰς ἀπὸ τὸν ἴδιον πατέρα τῆς, αὐτὴ
ἡ γρουσούζα, ἔφερε κατόπιν τῆς!

Ἦτο μίαν πρωΐαν, φθινοπωρινὴν πρωΐαν,
σχεδὸν τόσον ὥραϊαν, ὡς νὰ ἦτο ἐαρινή, ὅταν
ὁ Κουμενῆς ἐπῆρε μίαν βάρκαν τοῦ γείτονος,
κ' ἐβαρκαρίσθη χωρὶς ἄλλον σύντροφον, ναύ-
την ἢ κωπηλάτην, μὲ σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς
ἓνα γιालὸν ἀντικρὺ τοῦ χωρίου, πρὸς τὸ δυτι-
κὸν μέρος τῆς Καναλίτσα, ἐντὸς τοῦ μεγάλου
μεσημβρινοῦ λιμένος. Ἐπῆρε κ' ἓνα μάλτα
μαζί του, καὶ μίαν ἀπόχην, κ' ἓνα γάντεζον.
Ἴσως εἶχε σκοπὸν νὰ κόψῃ ξύλα, νὰ γεμίσῃ
τὴν βάρκαν, περισσότερον παρὰ νὰ γιαιλέψῃ.
Ἐπῆρε μαζί του καὶ τὴν μικρὰν ὀκταετῆ
Άρετῶν ἴσως, διὰ νὰ τοῦ κουβαλᾷ ξύλα, ὅσον
ἠμποροῦσε νὰ σηκώσῃ ἀπὸ τὸν λόγγον τὸν
πλησιέστερον εἰς τὴν ἄμμον τοῦ γιαιλοῦ.

Ὁ Κουμενῆς ἔβαλε τὴν κόρην του νὰ κα-
θίσῃ παρὰ τὴν πρῶραν, καὶ ἤρχισε νὰ κωπη-
λατῇ. Ἡ βάρκα ἔπλευσε μακράν, ἀνοικτὰ ἀπὸ
τὸ χωρίον, ὥστε τὰ σπῖτια ἐφαίνοντο πλέον
ὡς κοτέτσια μικρά, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐφαίνοντο
πλέον ὡς ποντίκια πηδῶντα, ὅσοι ἐβάδιζον
ἐπάνω εἰς τὴν δυτικὴν ἐσχατιάν, εἰς τ' ὄροπέ-
διον· κ' αἱ γυναῖκες ἐφαίνοντο ὡς σεισουρίδες
ὅσαι ἔπλυναν ροῦχα κάτω εἰς τὴν φτελιά, εἰς
τὸν αἰγιαλόν, κάτω ἀπὸ τὰ Μνημούρια.

Ἐπλησίαζεν ἡ βάρκα νὰ φθάσῃ πέρα, εἰς
τὴν Καναλίτσαν, καὶ ἀφοῦ ἐπέρασεν τὰ νερά
τὰ βαθυκύανα κ' ἄπατα, ἔφθασεν εἰς ρηχά,
γαλανά κ' αἰθέρια νερά, ὅπου γοργόνες καὶ
νεράιδες θὰ ἐχαίροντο νὰ κολυμβοῦν, καὶ νὰ
βουτοῦν κάτω εἰς τὸν μαγικὸν πυθμὲνα, μὲ
τὰ ἄντρα καὶ τὰ βρύα, καὶ τὰ μαργαρώδη κογ-
χύλια, καὶ μὲ τ' ἀπειράριθμα ὥραϊα ψαράκια,
ποῦ ἔπαιζαν κοπαδιαστὰ κάτω.

Ὁ Νικόλας ὁ Κουμενῆς ἐθώπευε λίαν τρυ-
φερῶς τὴν μικρὰν κόρην του, καὶ τῆς ἔδειχνε
τὰς καλλονὰς τοῦ πυθμένος καὶ τοῦ γιαιλοῦ.

— Κύνταξε, Άρετάκι μ', κύτταξε κάτω, βλέ-
πεις τὰ ψαράκια, πῶς γυαλίζουν κοκκινωπὰ καὶ
γαλαζούτσια;

— Τὰ βλέπω, πατέρα.

— Κύτταξε τὰ μούσκλια τὰ πρασινοῦτσια,
κύτταξε τὰ φύκια! Ἴδὲ τὰ στρειδάκια, τὰ χα-
λίκια· τί ὥμορφα ποῦν', Άρετάκι!

— Ὡμορφα, πατέρα,

— Κύτταξ' ἓνα πραιματάκι ἐκεῖ κάτω!..
Τὸ βλέπεις, Άρετούλα μου;... Σκύψε νὰ ἰδῇς,
σκύψε!

Ὁ Κουμενῆς εἶχε κλίνει πρὸς τὸ μέρος ὅπου
ἐκάθητο ἡ Άρετούλα, κ' ἔγερνε φροβερὰ ἡ
βάρκα πρὸς ἐκείνην τὴν πλευράν. Ἐβίαζε τὴν
παιδίσκην μὲ προτροπὰς καὶ μὲ χειρονομίας νὰ
σκύψῃ νὰ ἰδῇ κάτω. Ἡ Άρετούλα ἐκρατεῖτο
σφιχτὰ καὶ μὲ τὰ δύο χέρια ἀπὸ τὴν κωπαστὴν.
Ἦρχισεν ἀορίστως πῶς νὰ φοβῆται. Ὁ πα-
τὴρ τῆς ἐξηκολούθει νὰ τὴν βιάζῃ συντόμως νὰ
σκύψῃ, διὰ νὰ ἰδῇ τὰ «ὥμορφα πραιματά-
κια», ὅπου ἦσαν εἰς τὸν πάτον κάω.

Ἐπὶ μίαν στιγμὴν, μὲ τὴν χεῖρα του τὴν
δεξιάν, καθὼς προένειεν ἐμπρὸς βλέπων πρὸς
τὴν πρῶραν, ἄφησε τὴν μίαν κόπην, κ' ἔδρα-
ξεν ἀπὸ τὸν ὦμον τὴν Άρετούλαν. Ἀλλὰ μό-
λις τὴν ἔθιξε, κ' εὐθὺς πάλιν τὴν ἀφήκεν· ἀπέ-
συρε τὴν χεῖρα, ὡς νὰ ἐτρόμαξεν εἰς τὴν ἰδίαν
σκέψιν του.

— Ἀ! κακὸ κορίτσι, δὲν θέλεις νὰ σκύψῃς
νὰ ἰδῇς τί ὥμορφα εἶνε κάτω!

Ἡ Άρετούλα ἄρχισε τὰ κλαύματα.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἀφοῦ ὁ πατὴρ τῆς
ἐκωπηλάτησε μετὰ μεγάλης βίας καὶ ὀρμῆς, ὡς
νὰ μὴν ἤξευρε τί ἔκαμνεν, ἢ νὰ ἦτο θυμωμέ-
νος μὲ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν του, ἡ πτωχὴ παιδί-
σκη, μὲ τὰ ὄμματα θολωμένα ἀπὸ τὰ δάκρυά
τῆς, παύσασα πλέον νὰ κυττάξῃ ὅπουδῆποτε,
καὶ κλαίουσα χωρὶς νὰ εἰξεύρῃ διατί, ἡσθάνθη
ἐλαφρὸν τιναγμόν. Ἡ βάρκα ἔφθασεν εἰς τὴν
Καναλίτσα, τὴν μικρὰν ἀγκάλην τοῦ γιαιλοῦ,
καὶ ἡ πρῶρα τῆς προσώκειλε μαλακὰ εἰς τὴν
ἄμμον. Ἀνεσήκωσε τὴν ξανθόμαλλον, ἀκτένι-
στον μικρὰν κεφαλὴν τῆς, εἶδεν ὅτι ἔφθασαν,
ἡθέλησε νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ πηδήσῃ ἔξω.

Ὁ πατὴρ τῆς τὴν ἐπρόλαβε. Τὴν ἤρπασε
βαναύσως ἀπὸ τὴν μασχάλην, τὴν ἐταλάντευσεν
ἐπὶ μίαν στιγμὴν, καὶ τὴν ἔρριπεν ἔξω εἰς τὴν
ἄμμον, ὡς μικρὸν σάκκον μὲ φρύγανα. Τὸν
δοῦλον τῆς πτώσεώς τῆς αὐτὸς μόνος τὸν
ἤκουσε ν' ἀντηχήσῃ εἰς τὰ σπλάχνα του.

Εἶτα ἐσήκωσε τὴν μίαν κόπην, ἀβαράρισε
τὴν ἄμμον, καὶ ἀπεμακρύνθη, ὡς νὰ ἥλλαξε

σχέδιον. Ἴσως δὲν ἤθελε πλέον νὰ κόψῃ ξύλα.
Ἀφοῦ ἀπεμακρύνθη πολλὰς ὀργυῖας, ἔλαβε τὸν
κάμακα ἢ τὴν ἀπόχην, κ' ἐστάθη ὀρθίος, κύ-
πτων ἐπὶ τῆς πρῶρας, διὰ νὰ ζητήσῃ ἄγραν.

Ἡ Άρετούλα ἔπαινε νὰ κλαίῃ. Δὲν ἐφώ-
ναξε τὸν πατέρα τῆς νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ἐπάρῃ
στὴν βάρκαν πίσω. Ὁρμεμφύτως ἡσθάνετο
ὅτι δὲν ἦτο καλὰ ἐκεῖ. Ἐβάδισεν ὀλίγα βήματα,
κ' ἐκάθισεν ὀπισθεν ὑψηλῶν θάμνων, πλησίον
ἐρειπίου τινὸς παλαιᾶς καλύβης, ὅπου ἐκρύ-
πτετο ἀπὸ τὸ βουνόν. Εἰς κανένα ἐκ τῶν σπα-
νίων διαβατῶν ὅσοι ἐβάδιζον πρὸς τοὺς ἀγροὺς,
ἢ ἐπέστρεφον, δὲν ἔδωκε σημεῖον ζωῆς, καὶ
κανεὶς δὲν τὴν ἀνεκάλυψε. Πλησίον τοῦ ἐρει-
πίου ὑπῆρχε μικρὰ χαράδρα, ὅπου ἴδρωνεν
ὀλίγον νερόν. Ἐκεῖ ἔσκυπεν ἡ Άρετούλα κ'
ἔπιεν, ἔφαγε τρέφλα, εἶδος τριφυλλίων ἢ ἀγρίας
ἀντράκλας, τὰ ὅποια ἐφύτρωναν σιμὰ εἰς τὴν
μικρὰν φλέβα τοῦ νεροῦ. Ἐκεῖ ἔμεινε κρυπτο-
μένη ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ἦρχισε νὰ νυκτώνῃ ἡδὴ. Μικρά, πτωχή,
πειναλέα, ἐγύρισε πρὸς ἀνατολὰς, ἐκεῖ ὅπου
ἔβλεπε τὰ σπιτάκια τοῦ χωριοῦ, ἤρε τὸν δρό-
μον, καὶ ἄρχισε νὰ βαδίξῃ, νὰ σύρεται μᾶλλον
πρὸς τὰ ἐκεῖ. Δύο καλοὶ ζευγηλάται, πατὴρ καὶ
υἱός, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς τῶν, οἱ
τελευταῖοι νυκτώσαντες ἐξωμερίζονται, τὴν εἶδαν
νὰ μαυρίζῃ καὶ νὰ ἔρπῃ εἰς τὴν ἀκρὴν τοῦ δρό-
μου, καὶ τὴν ἐπῆραν μαζί τῶν εἰς τὸ μικρὸν
δυτικὸν προάστειον, τὰ Γελαδάδικα, εἰς τὴν
ἐσχατιάν τῆς πολίχνης. Εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν
ἀπήντησεν ὅτι ὁ πατὴρ τῆς τὴν εἶχε πάρῃ τὸ
πρωτὶ μὲ τὴν βάρκαν, καὶ τὴν ἄφησε πρὸς ὥραν
εἰς τὴν ἄμμουδιαν, καὶ αὕτη ἤλπιζεν ὅτι θὰ γυ-
ρίσῃ νὰ τὴν ἐπάρῃ, ἀλλὰ δὲν ἐγύρισε. Τόσον
μόνον εἶπε.

Ἡ Άρετούλα δὲν ἡθέλησε πλέον νὰ ξανα-
πατήσῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητριᾶς τῆς. Εἰς
τὰς ἐπιλήψεις τῶν ἐκ μητρὸς συγγενῶν τῆς
ἀπήντησεν ὅτι «ἡ μάνα τῆς ἡ Καραμουσαλίνα»
δὲν τὴν θέλει, καὶ ὅτι δασκαλεῖ τὴν μικρὰν
δὲν τὴν θέλει, καὶ ὅτι τοῖσι καὶ νὰ τῆς τραβᾷ
τὰ μαλλιά. Αἱ συγγενεῖς τῆς μητρός τῆς, πτω-
χαὶ ὅπως αὕτη, θέλουσαι μὴ θέλουσαι, τὴν
ἐκράτησαν πλησίον τῶν, τὴν ἔμαθαν κατ' ὅσον
ἐμεγάλωνε, νὰ πλύνῃ, νὰ σφουγγαρίζῃ, ν'
ἀσβεστώνῃ εἰς ξένα σπῖτια, προσέτι νὰ βοτα-
νίζῃ, νὰ θερύξῃ, νὰ συλλέγῃ ἐλαίας, κατ' ἐπο-

χάς, καὶ νὰ τρέφῃ «καματερό», δηλ. μεταξοσκώληκας, τὸ θέρος. Ὅταν ἔγεινε δεκατριῶν χρόνων, τὴν ὑπάνδρευσαν. Τὸν καιρὸν ἐκείνον αἱ κόραι τοῦ πτωχοῦ λαοῦ ὑπάνδρευοντο ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον παρ' ὅσον εἰς τὰς ἡμέρας μας.

Καὶ ὅμως ἡ μητριά της τὴν ἐκατάτρεγεν ἀκόμη. Ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ ἡ κόρη, ὁ πατήρ της μίαν ἡμέραν τῆς «ἔρριξεν ἀβανιά», ὅσον ἀπίστευτον καὶ ἄν φανῇ τοῦτο. Προφανῶς, «τὸν εἶχε βάλῃ καὶ πάλιν στὰ λόγια, ἡ Καραμσαλίνα ἡ μάνα της».

Πῶς ἔγεινε τοῦτο, ἀκριβῶς δὲν εἰξεύρομεν. Φαίνεται ὅτι ἡ μητριά ἐλογάριαζεν ὅτι, ἐὰν εἶχει λείψει ἐγκαίρως ἀπὸ τὴν μέσην ἢ προγονή της, τὸ σπιτάκι καὶ τ' ἀμπέλι καὶ τὸν μικρὸν ἐλαιῶνα τῆς μακαρίτισσας θὰ τὰ ἐκληρονόμει αὐτοδικαίως ὁ Κουμενῆς, καὶ εἴτα μὲ τὸν καιρὸν, θὰ τ' ἀπέκτων τὸ Μαριῶ καὶ τὸ Λενιώ, αἱ δύο θυγατέρες της, αἵτινες ἄλλως δὲν εἶχον νὰ πάρουν μεγάλην προίκα.

Ὁ πατήρ της, φεῦ! τὴν διέβαλε μὲ ἓνα ἄνθρωπον, ὅστις ἦτο ἀπλῶς διαβάτης καὶ ξένος γυρολόγος, καὶ τυχαίως διήρχετο ἀπὸ τὴν γει-

τονιάν. Αἱ γειτόνισσαι πρὸς καιρὸν τὸ ἐπίστευσαν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐβγήκεν «ὡς φῶς καὶ ὡς μεσημβρία τὸ κρίμα της», τῆς Ἀρετῆς, καὶ ἀπεδείχθη ἡ ἀθωότης της. Καὶ ὁ γάμος δὲν ἐματαιώθη.

Εἶχαν περάσει εἴκοσι χρόνια καὶ παραπάνω ἀπὸ τότε. Ὁ γέρο-Νικόλας ὁ Κουμενῆς ἐψυχομάχει, κ' ἐσκυλογάβγυζε, καὶ δὲν ἤθελε νὰ βγῇ ἢ ψυχὴ του.

— Σχώραμε, Ἀρετῶ, σχώρα με!

— Σχωρεμένος νᾶσαι, πατέρα μου! ἀπὴντα δακρυρροοῦσα ἡ Ἀρετῶ.

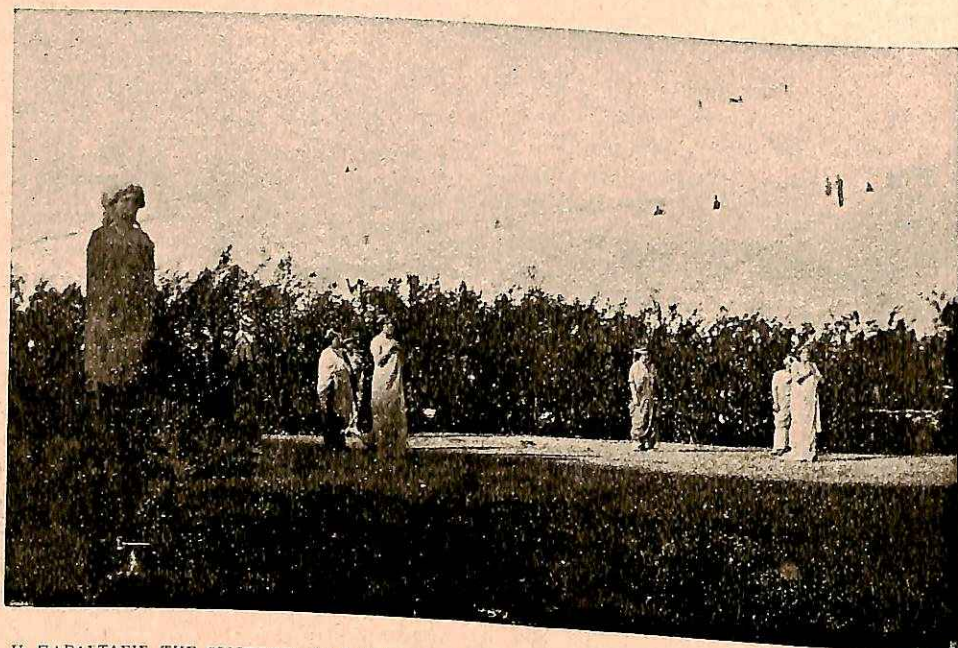
— Μὲ ὅλην τὴν καρδιά σ', Ἀρετῶ!

— Μὲ ὅλην τὴν καρδιά μ', πατέρα! ἐφώναζεν ἡ μαρτυρικὴ καὶ πραεῖα γυνή.

Καὶ τέλος, μετὰ πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας φρικώδους βασάνου, ἐξεψύχησεν ὁ ἄθλιος πατήρ — ὅστις εἶχε θελήσει ποτὲ νὰ ρίψῃ τὴν μικρὰν κόρην του εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, ὡς διὰ νὰ τὴν στοιχειώσῃ.

Κ' ἐμένα, τὴν κυρ' Ἀρετῇ, δεξ' ἀπὸ τὴν καμάρα

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Ἡ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ «ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ» ΤΟΥ ΜΟΡΕΑΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΣΙΛΒΑΙΝ ΕΙΣ ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Ἐκ τῆς ἐκδιδομένης μετ' ὀλίγας ἡμέρας μεταφράσεως τῆς «Ἀντιγόνης» ὁ φίλος ποιητὴς μᾶς παρεχώρησε τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

ὦ Διόνυσε πολυώνυμε,
Τοῦ Κάδμου ἡ θυγατέρα
Ἐσένα ἔχει γιὰ στόλισμα,
Ἐσὺ ξέρεις πατέρα
Τὸ Δία τὸ βαρύνοντο
Ἐσὺ εἶσαι ποῦ φροντίζεις
Κι' ἀμέτροτητα πλουτίζεις
Τὴν Ἰταλία, ἐσὺ.
Στῆς Ἐλευσίνας τ' ἄφραστα
Μυστήρια βασιλεύεις·
Μὲ τὴ θεὰ τὴ Δήμητρα
Τὸν κόσμον ἐκεῖ μαζεύεις.
Μὰ καὶ στὴ Θῆβα κάθεσαι
Μαζὶ μὲ τίς Βακχίδες,
Κι' ἄλλη καμμιὰ δὲν εἶδες
Πόλῃ πῶς ποθητή.

ΧΟΡΟΣ

Στὸ βράχο τὸ διπλόκορφο,
Στοῦ Παρνασοῦ τὰ μέρη,
Γιὰ σένα ἢ φλόγα ὑψώνεται
Καὶ λάμπει σὰν ἀστέρι
Ἐκεῖ ἡ Βακχίδες κρύβονται
Σὲ δάση φουντωμένα,
Κ' ἐκεῖ εἶναι τ' ἀκουσμένα
Τῆς Κασταλίας νερά.
Ἀπὸ τὴ Νῦσαν ἔρχεσαι

Τὴν κισσοσκεπασμένην,
Περνᾷς τὴν πολυστάφυλην
Ἀχτὴν πρασινομένην
Κι' ἄγια «εὐάν!» ἀκούγονται
Οἱ σὴν Θῆβα μπαίνης,
Μάννας κεραυνωμένης
Πατρίδα αὐτὴ γλυκεῖα.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Καὶ σήμερα ποῦ σπρώχνεται
Ἀπὸ τὴν ἁμαρτία,
Σ' ἀρρώστια ἀκαταμάχητη
Νὰ πέσῃ ἡ πολιτεία,
Τὸν Παρνασσὸ παραίτησε,
Ἡ ἔλα ἀπὸ τὴ Νῦσα
Καὶ τραβήξε ἐδῶ ἴσα
Νὰ φέρῃς καθαυμό.

ΧΟΡΟΣ

Σι' ἄστρα ποῦ φωτιὰ βγάζουνε
Ἐσὺ ποῦ βασιλεύεις,
Στῆς νύχτας τὰ μορτάσματα
Ἐσὺ ποῦ προτιανεύεις,
Μὲ τίς Βακχίδες πρόβαλε,
Ὅπου σὲ συντροφεύουν
Κι' ὀρμητικὰς χορεύουν
Ὀλόνηχτο χορό!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ *

ΚΛΕΩΝ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Προσβετής της Ελλάδος εις τὸ Βερολίον.

Ζητεῖτε διὰ τὰ περικαλλῆ «Παναθηναία» τὴν γνώμην μου περὶ τοῦ «Καποδιστριακοῦ» Πανεπιστημίου, οὗ ἐπικείται ἡ ἴδρυσις, καὶ ἰδίως καθόσον ἀφορᾷ τὴν πόλιν, ἣτις φαίνεται ἡ καταλληλότερον πρὸς τοῦτο, καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦ καθιδρύματος.

Υπηρετῶν ἄλλοτε ἐν Πετροπόλει, ἡσυχλήθην εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα, καὶ, ἂν μὴ μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἐρωτημάτων ὑμῶν ἀπαντᾷ αὐτὴ ἡ διαθήκη τοῦ ἀειμνήστου Δομπόλη, καθορίζουσα ὡς τόπον ἀνεγέρσεως τὴν Κέρκυραν. Ἀλλὰ καὶ τούτου μὴ ὄντος τυχόν, κέκτηται, κατὰ τὴν ταπεινήν μου γνώμην, ἡ ἀνθηρὰ νῆσος τῶν Φαιάκων πάντα τ' ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο προσόντα, τὸ εὐκράες κλίμα καὶ τὴν τερψιθυμίαν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν διὰ σπουδαστὰς ἡσυχίαν· ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ἀρκεῖ. νομίζω, ἡ παρελθούσα πείρα ὅπως ἀποκλεισθῶσιν ὁλοσχερῶς αἱ Ἀθῆναι, ὅπου ἀναμφιλέκτως, ὡς ἐκ τοῦ περιβάλλοντος, κατέστη πολλάκις τὸ σεμνὸν τῶν Μουσῶν τέμενος ἐστία σκανδάλων, καὶ οἱ ἐκεῖ διδασκόμενοι νέοι, ὑπὸ τὴν ὄρμην τῆς ἡβῆς καὶ συναισθημάτων, καθ' ἑαυτὰ εὐγενῶν, ἀλλ' ἀνεπαρκῶς ὥρίμων, παρασυρόμενοι, μετετρέπησαν ἀπὸ μαθητὰς εἰς διδασκάλους τῆς κοινωνίας, καὶ αὐτῆς τῆς πολιτείας, πρὸς μεγάλην ἀμφοτέρων βλάβην.

Ἀσυγκρίτως ὁμως δυσχερέστερον ἀποβαίνει τὸ ζήτημα, τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν φύσιν τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου, καθόσον, ὡς γνωστόν, κρατερὰ διεξάγεται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου διαμάχη μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων συστημάτων, τοῦ τῶν κλασικῶν δηλονότι καὶ τοῦ τῶν πρακτικῶν σπουδῶν, ἣτις οὐδὲν ἐστὶν ἡ νέα φάσις τῆς αἰωνίας πάλης μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης, ἣτις ἐν τούτοις, τὴν φορὰν αὐτὴν, τοῦτο ἔχει τὸ ἐξαιρετικὸν καὶ δι' ἡμᾶς ἐξόχως τιμητικὸν ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἡ δις ἤδη διὰ τῆς φαινῆς αὐτῆς διανοίας τὸν κόσμον φωτίσασα καὶ παραμείνας, παρὰ πάσας τὰς συμφορὰς αὐτῆς καὶ καταπτώσεις, ἡ ἀληθὴς τοῦ

πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἡμερώσεως κορηπὶς, συνταυτίζεται μετὰ τῆς πρώτης τῶν δύο μνημονευθεισῶν τάσεων, τῆς πνευματικῆς, οὕτως ὥστε οἱ τῆς ἐτέρας, τῆς πρακτικῆς, διασῶνται ἀποβαίνουσιν ἀνεπαισθήτως καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀντίπαλοι. καταπολεμοῦντες ἀσπόνδως τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ γλῶσσαν, καὶ διὰ παντὸς μέσου ἐπιζητοῦντες τὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἐκπαιδευτηρίων, πανταχοῦ γῆς. ἐξοστράκισιν αὐτῶν. Ποῖαν ἔχει τὸ ζήτημα τοῦτο δι' ἡμᾶς ζωτικὴν σημασίαν, κατ' ἐπανάληψιν, δοθείσης ἀφορμῆς, ἀνέπτυξα, δι' ὃ καὶ καὶ περιττὸν καθίσταται τοῦτο σήμερον Μὴ εὐτυχήσαντες δυστυχῶς ἄχρι τοῦδε, μετὰ τὴν μεγάλην ἡμῶν ἐπανάστασιν, ἵνα πράξωμέν τι γενναῖον. τὴν ἐξαιρετικὴν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν ὀφείλομεν ἀκόμη εἰς τὰς πατραγαθίας καὶ εἰς τῶν προγόνων τὸ κλέος, ἐὰν δὲ ταῦτα ἐπέλειπον ἡμῖν, ἐὰν καταργουμένων, ἢ ἐπαισθητῶς μειουμένων παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν, ἐτέμνοντο οἱ μυστικοὶ δεσμοί, οἱ συνενοῦντες ἡμᾶς πρὸς περιδοξὸν παρελθόν, καὶ περιβάλλοντες ἡμᾶς δι' ἱερὰς τινας αἵγλης καὶ εἰς τὰ ὄμματα ἀκόμη τῶν μισούντων ἢ φθονούντων ἡμᾶς, τὸ ἀποτέλεσμα γεγονότος, καταρρίπτοντος ἡμᾶς εἰς τὴν τάξιν ἀνιστορήτων γειτόνων, ἥθελεν ἔχει τὴν σημασίαν ἐθνικῆς πανωλεθρίας. Διὰ τοῦτο ὡς ἐν τῶν πρωτίστων μου καθηκόντων ἐθεώρησα, πανταχοῦ ὅπου ἐτάχθην, τὴν συνεννόησιν μετὰ τῶν διαρκῶς ἀραιουμένων, φεῦ, τάξεων τῶν εὐγενῶν προμάχων τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ τὴν ἐπίμονον μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν ἐν λόγῳ καταστρεπτικῶν δι' ἡμᾶς τάσεων ἀντιστράτευσιν, διὰ τοῦτο ὡς ἕνα τῶν κυριωτέρων τοῦ βίου σκοπῶν ἐξέλαβον αἰετοτε, τὴν, κατὰ τὰς ἐλαχίστας δυνάμεις μου, καταβολὴν καὶ πάσης ἐφικτῆς προσπάθειας πρὸς διάδοσιν τέλους τῆς γνησίας ἡμῶν προφορᾶς ἀντὶ τῆς λεγομένης ἐρασμικῆς, ἣτις, ὡς ἀλλαχοῦ ἀνέπτυξα, τυγχάνει ἐν τῶν φθοροποιῶν στοιχείων τῆς καταστροφῆς. Εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὅτι διὰ τοῦτο μίαν τῶν ἀλγεινότερων τοῦ βίου μου ἀναμνήσεων ἀποτελεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπετεύχθη τέλος δι' ἀτρύτων κόπων ἐπὶ ἐξάμηνον δοκιμαστικὴ ἐφαρμογὴ τῆς γνησίας ἡμῶν προφορᾶς εἰς πάντα τὰ ἐκπαιδευτικὰ τῆς Γαλλίας

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 77.

καθιδρύματα, ὃ κυρίως κατὰ τοῦ μέτρου τούτου ἀντιστὰς ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας προεδρευομένη ἐπιτροπῇ, ἐν ἣ εἶχεν ἀναγνωσθῇ καὶ ἡ ἐμὴ πρὸς τὸν κ. Burnouf ἐπιστολή, ὑπῆρξεν ὃ καὶ μόνος παριστάμενος Ἕλληνα, ἀνὴρ σοφὸς καὶ εὐφυὴς, ἀλλὰ τοὺς βωμοὺς πολλῶν ὀλετήρων δαιμόνων θυμιάσας, καὶ ἰσχυρισθεὶς τότε ὅτι περιττὸν ἀπέβαινεν ἵνα διαδοθῇ ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἑλληνικὴ προφορά, καθόσον ἔδει μᾶλλον ἵνα ἐκμάθωσιν οἱ Ἕλληνες τὴν ὀρθοτέραν ἐρασμικὴν!

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ἀριδιήλως ποῖαν ἀποδίδω μεγίστην σημασίαν εἰς τὰς κλασικὰς σπουδὰς, καὶ ἂν μὴ ὑπῆρχον ἤδη τὸ Ἑθνικὸν ἡμῶν Πανεπιστήμιον καὶ ἡ φιλολογικὴ αὐτοῦ Σχολή, ἥθελον ἀποφανθῇ ἀνεκδοιάστως ὅτι αὐτῆς ἐπέγειν πρὸ παντὸς ἡ ἴδρυσις, ἀλλὰ περὶ τούτου ἐφρόντισαν, θεία συνάρσει, οἱ πατέρες ἡμῶν, ἐπιτελέσαντες ἔργον πατριωτικώτατον, καὶ φυτεύσαντες καὶ αὐθις εἰς τὰς αἵματολόυστους ἡμῶν ἀρούρας, ὅπου μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καὶ μετὰ τὰς ἐπταετεῖς καταστροφὰς μόναι πλέον ἔθαλλον αἱ δάφναι, τοὺς ἀκηράτους σπόρους τῆς ἑλληνικῆς διανοίας, τοὺς ταχέως καὶ αὐθις ἀνθήσαντας. Οὕτω συνεδέθησαν ἐκ νέου οἱ σχεδὸν ἀποκοπέντες μῖτοι, οἱ συνενοῦντες ἡμᾶς μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ ἡμῶν παρελθόντος, καὶ εἰς τὰς καρδίας καὶ τὴν συνείδησιν τῆς νεολαίας ἡμῶν βαθύως εἰσέδυσαν αἱ ρίζαι τοῦ ἀκραιφνοῦς καὶ ὀρθῶς κρινομένου ἐθνισμοῦ. Πόσον σωτηρία δὲ ἀπέβη ἡ πρόνοια αὕτη ἀπέδειξαν πρόσφατα γεγονότα, θλιβερά μὲν ἴσως καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ μαρτυρήσαντα ὅτι οἱ ποτισθέντες εἰς τὰς διανόους κρήνας τῆς πνευματεμφοροῦ κλασικῆς ἡμῶν παιδείας, γνωρίζουσι ποῦ ἴστανται οἱ ἐφέστοι ἡμῶν θεοὶ καὶ σπεύδουσι πρὸς ἄμυναν ὁσάκις ἐπιχειρεῖ τὴν ὑπόσκαψιν αὐτῶν ἡ ἀβουλία καὶ ἡ κουφότης.

Οὕτως δὲ ὑπὸ τὴν ἐποπὴν ταύτην προσηκόντως ἐφωδιασμένοι, φρονῶ ὅτι ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἤδη ἵνα στρέψωμεν συντόμως τὴν ἡμετέραν προσοχὴν καὶ εἰς τὴν ἐτέραν τοῦ ζητήματος ἀποψιν, τὴν πρακτικὴν, ἣτις κέκτηται ἐπίσης ἀναμφίλεκτον σπουδαιότητα καὶ πρὸς ἣν καταφανῶς τείνει ὁ τῶν νεωτέρων χρόνων πολιτισμός. Ἐὰν ἡ γερμανικὴ Αὐτοκρατορία, ἡ σχετικῶς ἀριγεννήτης, ἐκτείνῃ ἤδη τοὺς τένοντας αὐτῆς πανταχοῦ τῆς γῆς, ἰσότητος πλέον καὶ ἰσόπαλος τῆς ἄλλοτε πρωτανεούσης τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν θαλασσῶν Μεγάλης Βρετανίας, ἐὰν στρωννύῃ σιδηροδρόμους καὶ ἰδρύη

πυκνὰς ἀποικίας εἰς τὰς μικρασιατικὰς χώρας, ἅς, πλήρεις ἔτι τοῦ κλέους τῶν προγόνων, κατελογίζομεν πρὸ μικροῦ ἀκόμη εἰς τὸν ἡμέτερον πατρικὸν κλῆρον, ὀφείλει τοῦτο ἰδίως εἰς τὸν ἐντελὴ καταρτισμὸν τῶν ἐμπορικῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῆς σχολῶν· ἐὰν δ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ φθίνωσιν αἱ ἡμέτεραι παροικίαι, αἱ πρὸ ἡμίσσεως ἔτι αἰῶνος ἀνθοῦσαι καὶ προαγόμεναι, πηγάζει τὸ θλιβερὸν φαινόμενον ἀναμφηρίστως ἐκ τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων καθιδρυμάτων, παρεχόντων εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας, τοὺς διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς πρακτικὰς ἐπιστήμας παρασκευαζομένους, τὴν εὐκαιρίαν ὅπως τελειοποιηθῶσιν ἐν ἴσῃ πρὸς τοὺς ἄλλο-εθνεῖς μοῖρα. Ἐπείγει ἐπομένως ἡ ἀνάγκη ὅπως πληρωθῇ ἡ σπουδαιότης αὕτη. Ἐλλείψεις, καὶ ἀρίστη παρουσιάζεται πρὸς τοῦτο εὐκαιρία, τοῦ νέου Πανεπιστημίου καταρτιζομένου κατὰ τὰ πρότυπα τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν πρακτικῶν λυκείων. Περὶ τῶν λεπτομερειῶν οὐδὲν βεβαίως ἐνταῦθα λεχθήσεται. ἀλλ' ἐπιτραπήτω μοι μόνον ἡ παρατήρησις ὅτι συντονιστὴ μέριμνα δέον ἵνα δοθῇ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν παρ' ἡμῖν τοσοῦτον ἀμεληθεῖσαν διδασκαλίαν τῶν τεσσάρων πρωτευουσῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν. Ἀπὸ τινων ἐτῶν ἠΐξῃσεν εὐφροσύνης ὃ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὴν Ἑσπερίαν πεμπομένων παντοειδῶν ὑποτρόφων, ἀφοῦ τὰ ἡμέτερα διδακτήρια διατελοῦσιν ἀκόμη δυστυχῶς ἀτελεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀφικνουμένων ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ, οἱ πλεῖστοι διατελοῦσι σχεδὸν ἀδαεῖς τῆς ἐγχωρίας γλώσσης, καὶ οὕτω ἀπόλλυται τὸ ἥμισυ τοῦ πολυτίμου χρόνου πρὸς ἐκμάθησιν αὐτῆς, ματαιοῦται δὲ τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦτο ὃ ἐπιδικώμενος σκοπός, ἐν οἷα δὲ περιβολῇ ἐμφανίζονται εἰς πολλὰς τῶν ἡμετέρων ἐφημερίδων αἱ ἐνίοτε καταχωριζόμεναι γαλλικαὶ ἢ ἀγγλικά φράσεις παρ' αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὰ ἑλληνικά αὐτῶν ἄρδρα πληροῦσι πρὸς ἐξωράσιν βεβαίως τοῦ ὕφους αὐτῶν, πασῶν τῶν ξενικῶν λέξεων, ὅσας τυχόν γνωρίζουσιν, οὐδένα λανθάνει. Ἀλλ' εἰς τὴν ἑλληνικὴν εὐφυΐαν εὐχερὴς ἔσται πάντων τούτων ἡ θεραπεία ἐὰν μόνον χορηγηθῶσιν αὐτῇ τὰ κατάλληλα μέσα.

ΦΩΚΙΩΝ ΝΕΓΡΗΣ

Εὐχεσθήθητε λίαν εὐγενῶς νὰ προσκαλέσθε καὶ ἐμὲ νὰ συμμετάσχω εἰς τὴν συζήτησιν περὶ ἰδρύσεως τοῦ «Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου». Ἀλλὰ μὴ ἀσχοληθεῖς εἰδικῶς εἰς τὰ

της δημοσίας εκπαιδύσεως, δὲν εἶμαι βεβαίως τὸ κατάλληλον πρόσωπον ὅπως σὰς δώσω γνώμην μελετημένην, ἐπὶ θέματος ὁμολογουμένως ὑψίστης σπουδαιότητος. Ὅπως ὅμως μὴν ἀπαντήσω εἰς τὴν εὐγενῇ ὑμῶν πρόσκλησιν δι' ἀρνήσεως ξηρᾶς, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἐκφράσω ἀπλῶς ἐντυπώσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος, χωρὶς νὰ ἔχω τὴν ἀπαίτησιν καὶ νὰ δημοσιεύω.

Ὁμολογῶ ὅτι, ὅταν ἐν τῇ ὑπάρχοντι Πανεπιστημίῳ παρουσιάζονται πλεῖστοι ἐλλείψεις οὐσιωδέσται, ἔνεκεν ἐλλείψεως μέσων, μοι φαίνεται ὅτι πᾶσα πρέπει νὰ καταβληθῇ προσπάθεια ὅπως συμπληρωθῶσιν αἱ ἐλλείψεις αὐται. Τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται εὐκόλως ἂν διχασθῇ τὸ Πανεπιστήμιον ὡς νῦν ἔχει, καὶ ἐπονομασθῇ τὸ ἕτερον ἐξ αὐτῶν «Καποδιστριακόν». Τὸ μὲν ἐν θέλει περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς σχολὰς: φιλολογικὴν, ἀρχαιολογικὴν, νομικὴν, θεολογικὴν, τὴν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας κ.τ.λ. τὸ δ' ἕτερον θέλει διδάσκει τὰς ἐπιστήμας ἐν γένει, θεωρητικὰς καὶ ἐφαρμοσμένας. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ λύσις αὕτη θὰ ἀπῆται τὴν ὑπαρξίν ἀμφοτέρων τῶν Πανεπιστημίων εἰς Ἀθήνας.

Ταῦτα πάντα, ἐννοεῖται, ἂν δὲν συγκροῦνται πρὸς τὰς διατάξεις τῆς διαθήκης ἀσυστήτως δὲν ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν.

Γ. Ν. ΧΑΤΧΙΔΑΚΙΣ

Κυθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας, εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον.

Α

Ὁ προσεγγίζων χρόνος τῆς παραλαβῆς τοῦ γενναίου κληροδοτήματος, τὸ ὁποῖον ὁ φιλόπατρις Ἡπειρώτης Δόμπολης κατέλιπε πρὸς ἵδρυσιν Πανεπιστημίου, καὶ ἡ μέλλουσα ἵδρυσις τοῦτου ἐφείλκεν εὐλόγως τὴν περὶ τῶν ἔθνικων ζητημάτων μεριμνῶσαν διεύθυνσιν τῶν «Παναθηναίων» καὶ ἔπεισεν αὐτήν, ἵνα φέρῃ τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς δημοσιότητα καὶ ζητήσῃ τὰς γνώμας τῶν κηδομένων περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπιστήμης παρ' ἡμῖν. Ἐπειδὴ δὲ φρονῶ ὅτι μεγάλην δύναται νὰ ἔχῃ σημασίαν διὰ τὸ μέλλον τῆς ἐπιστήμης ἐν Ἑλλάδι ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη διάθεσις τοῦ κληροδοτήματος, λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ πέμψω ὑμῖν, κύριε συντάκτα, ὀλίγας περὶ τούτου λέξεις.

Β

Τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον ὀφείλει

νὰ ἱδρυθῇ ἐν Ἀθήναις καὶ οὐχὶ ἐν ἄλλῃ πόλει τῆς Ἑλλάδος, πρῶτον καὶ κύριον διότι ἡ διαθήκη ρητῶς καὶ καθαρῶς ὁρίζει, ὅτι ὁ διαθέτης ἐπιθυμεῖ νὰ συσταθῇ τοῦτο ὅπου τῷ 1906 θὰ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Καὶ μόνος ὁ λόγος οὗτος ἀρκεῖ, ἂν θέλωμεν νὰ μὴ φαινόμεθα ἀσεβεῖς πρὸς τὰς τελευταίας, τὰς ἱερὰς θελήσεις τῶν εὐεργετῶν τῆς πατρίδος, καὶ μόνος, λέγω, ὁ λόγος οὗτος ἀρκεῖ νὰ πειθαναγκάσῃ ἡμᾶς νὰ μὴ σκεπτόμεθα καὶ περὶ ἄλλης πόλεως.

Ἀλλὰ καὶ ἂν τις ᾔθελε νομίσει δυνατὴν καὶ ἐπιτρεπομένην τὴν παράβασιν τῆς διατάξεως ταύτης καὶ ᾔθελε κρίνει προτιμότερον νὰ ἱδρυθῇ τοῦτο ἀλλαχοῦ, προβάλλων ἐπιχειρήματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σοβαρά, οἷον ὅτι τότε οἱ ἐν Ἀθήναις φοιτηταὶ ὡς ὀλιγότεροι θὰ εἶναι μᾶλλον εὐδιοίκτητοι, ὅτι θὰ γεννηθῇ εὐγενὴς ἀμίλλα μεταξὺ τῶν διδασκόντων εἰς τὰ δύο Πανεπιστήμια, ὅτι ἱδρυόμενον ἐν Κερκύρᾳ ἢ Λαρίσῃ θὰ εἶναι ἐγγύτερον τῶν ὑπὸ δουλείαν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ θὰ ἐπιδρῇ ἐπ' αὐτοὺς κτλ., πάλιν παρατηρῶ ὅτι κατὰ τῶν ἐπιχειρημάτων τούτων δύναται ν' ἀντιταχθῶσιν ἄλλα ἐπ' ἴσης σοβαρά, ἂν μὴ καὶ σοβαρώτερα, ὥστε ἀληθῶς ἐκ τούτων οὐδὲν συνάγεται μετὰ βεβαιότητος ὑπὲρ τῆς ἀλλαχῇ ἱδρύσεως αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. πρὸς τὸ εὐδιοίκτητον τῶν φοιτητῶν ἐν Ἀθήναις παρατηρεῖται, ὅτι ἀπὸ τινων ἐτῶν διὰ τῆς περὶ χαρτοσήμου φοβερᾶς φορολογίας καὶ διὰ τῆς ἱδρύσεως ἄλλων Πανεπιστημίων ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡλαττώθη μὲν ἐπαισητῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν, ἀλλ' ἀτυχῶς δὲν ἔγιναν καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν ταραχαὶ ὀλιγώτεροι ἀλλὰ τοῦναντίον. Ἀλλαχοῦ ἄρα καὶ οὐχὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ πρέπει νὰ ζητηθῇ ἡ αἰτία τῶν ἀνησυχιῶν καὶ ὁ τρόπος τῆς θεραπείας αὐτῶν. Πρὸς δὲ τὴν πιθανὴν ἀνάπτυξιν εὐγενοῦς ἀμίλλης δύναται ν' ἀντιταχθῇ ἡ δυνατὴ ἐμφάνισις ἄλλης ἀμίλλης πρὸς ἐπιεικεστέρας ἐξετάσεις, ἵνα οὕτω περισσότερον προσελκύωνται οἱ σπουδασταὶ εἰς τοῦτο μᾶλλον ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ διδακτήριον. Καὶ πρὸς τὴν δυνατὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς δουλεύοντας Ἕλληνας ἔνεκα τῆς προσεγγίσεως ἀντιτάσσεται ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα μικρᾶ, ὥστε μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σιδηροδρόμου τῶν συνόρων θὰ δύναται νὰ ἔρχονται ἐντὸς ὥρων τινῶν εἰς Ἀθήνας ὅτι δὲ καὶ συμφέρον καὶ ἀναγκαῖον εἶναι, ἵνα οἱ ἐκ τοῦ ἑξωτερικοῦ καταγόμενοι φοιτηταὶ ἔρχονται καὶ διατρίβωσιν ἐν Ἀθήναις, διότι μόνον ἐδῶ ἡμποροῦν νὰ ἴδουν καὶ μάθουν τὸν πολιτισμὸν καὶ βίον ἡμῶν,

ἀγαπήσουν καὶ λατρεύσουν ἐν ἐπιγνώσει τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀληθῶς ἐξελληνισθῶν, καὶ ὅτι οἱ ἄποροι ἐκ τούτων δύναται εὐκολώτερον νὰ εὐρίσκουν ἐργασίαν τινὰ καὶ πόρον ζωῆς ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν μικρᾷ ἐπαρχιακῇ πόλει κτλ.

Εἰς τοὺς ἐκ τοῦ ρητοῦ γράμματος τῆς διαθήκης ἀπορρέοντας λόγους ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθήναις ἱδρύσεως δύναται νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἀκόλουθα. 1) Ἐπειδὴ οὔτε οἱ ἱατροὶ οὔτε οἱ νομικοὶ θὰ δύναται νὰ ἔχωσιν ἐν ἐπαρχιακῇ πόλει πελατεῖαν λόγον ἀξίαν, δυσκόλως θὰ πεῖθωνται ἄνδρες ἔχοντες ἀξίαν καὶ ὄνομα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ δὴ καὶ πελατεῖαν ἐτοίμην ἢ καὶ μόνον ἀγαθὰς ἐλπίδας περὶ αὐτῆς, νὰ μεταβαίνωσιν εἰς Κέρκυραν ἢ Λάρισαν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ οἱ μισθοὶ τῶν ὑπαλλήλων παρ' ἡμῖν εἶναι τοσοῦτον γλίσχοι. Ὅτι δὲ οὐδὲ νοσοκομεῖα ἀξία λόγου διὰ τὴν ὀλιγότητα τῶν ἀσθενῶν θὰ ὑπάρχωσιν ἐν τῇ μικρᾷ ἐκείνῃ πόλει, τοῦτο, νομίζω, οὐδεμιᾶς χρήζει ἀποδείξεως: ἀλλὰ τότε πρόδηλον ὅτι ἡ ἱατρικὴ ἐπιστήμη θὰ διδάσκαται ἀτελέστατα. 2) Ἐπειδὴ δυνατόν καθιγητῆς τις ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν Πανεπιστημίων νὰ μὴ εἶναι πρόσωπον προσφιλὲς ἢ μὴ ἐνδοτικὸν εἰς τινὰ Κυβέρνησιν, οὐδὲν θαῦμα ἂν ἀπειληται διὰ μεταθέσεως ἢ καὶ ἂν ἀληθῶς μετατίθεται. Φαντάσθητε τώρα τὸν κ. Ν. Μακᾶν ἢ τὸν κ. Ἀλκ. Κρασᾶν ἢ τὸν κ. Μυστριώτην μετατιθεμένους εἰς Κέρκυραν ἢ Λάρισαν! 3) Τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον τῶν ἐμποδίων, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν προκόπτει παρ' ἡμῖν ἡ ἐπιστήμη, ὅσον τις θὰ ᾔσχετο, εἶναι ἡ ἐκ τῆς ἐλλείψεως πόρων πενία τῆς Βιβλιοθήκης ἡμῶν. Καὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ Πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας, τὰ ἔχοντα μόνον περὶ τοὺς 500 φοιτητάς, δαπανοῦν εἰς ἀγορὰν ἐπιστημονικῶν βιβλίων δεκαπλάσια τοῦ ἡμετέρου. Ἄν τώρα ἱδρυθῇ καὶ ἄλλο Πανεπιστήμιον ἀλλαχοῦ, θὰ ἔχωμεν τὴν αὐτὴν πενίαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ, ἂν δὲ ἱδρυθῇ ἐν Ἀθήναις, ἡ ἑλλείψις αὕτη θεραπεύεται.

Γ

Ἐλέχθη ὅτι δύναται νὰ ἱδρυθῇ μὲν ἐν Ἀθήναις τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον, ἀλλὰ νὰ μὴ ἔχῃ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῷ Ἐθνικῷ, νὰ εἶναι πρακτικόν, ἐπαγγελματικόν ἢ δὲν ἐνθυμοῦμαι τί Ἀλλὰ τοῦτο νομίζω καταστρατήγησιν τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ διαθέτου καὶ ἐπομένως ἀποκρουστέον. Λέγων ὁ ἀοίδιμος διαθέτης Πανεπιστήμιον ἐνόει φύσει τοιοῦτον ὁποῖα τότε ὑπῆρχον καὶ ὀνομάζοντο διὰ τοῦ

ὀνόματος τούτου. Δὲν ἡδύνατο δὲ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ νοῇ καὶ ὀνομάζῃ διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐκπαιδευτήρια τότε ἀνύπαρκτα, ἄλλον ἔχοντα σκοπὸν καὶ μόνον μετὰ δεκαετηρίδας πολλὰς ἀναφανέντα. Πανεπιστήμιον τότε ἐδήλου ὅτι παρ' ἡμῖν οὕτω μέχρι σήμερον ἐκαλεῖτο καὶ οὐδὲν ἄλλο, τοῦτο ἄρα ἐνόει καὶ τοῦτο ἡθέλεν ὁ διαθέτης.

Δ

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἱδρυθῇ νέον Πανεπιστήμιον ἐν Ἀθήναις ἔχον τὸν αὐτὸν σκοπὸν πρὸς τὸ ὑπάρχον Ἐθνικόν; Τοῦτο φαίνεται βεβαίως καὶ εἶναι ἄτοπον. Πρόσθετε ὅτι, ἀφοῦ αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐξοχότητες δὲν πλεονάζουν δυστυχῶς παρ' ἡμῖν, τὸ νέον καθίδρυμα θὰ πληρωθῇ, ὡς λέγομεν, ἐκ τῶν ἐνόητων, ἐξ οὗ φυσικὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ περιένωμεν μεγάλα πράγματα. Κατ' ἐμὴν γνώμην τὰ πράγματα δύναται νὰ συμβιβασθῶσιν ὡς ἀκολούθως:

Τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον ἱδρύεται ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἔχει ἄλλον σκοπὸν ἢ τὸ ἡμέτερον, ἥτοι τοῦτο μὲν περιορίζεται τοῦ λοιποῦ εἰς τὰς τρεῖς ἐκ τῶν πέντε σχολῶν αὐτοῦ, ἥτοι εἰς τὴν Θεολογικὴν, τὴν Νομικὴν καὶ τὴν Φιλοσοφικὴν, ἔχει σκοπὸν τὰς Ἱστορικὰς Ἐπιστήμας: τὸ δὲ Καποδιστριακὸν περιλαμβάνει τὴν Ἱατρικὴν καὶ τὴν Φυσικομαθηματικὴν, καλλιεργεῖ καὶ διδάσκει τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Οὕτω δὲ ἑκάτερον θὰ ἔχῃ ἴδιον κύκλον ἐνεργείας διακεκριμένον καὶ ἀσύγχυτον.

Ἡ μόνη δυσκολία, ἥτις ἐκ τοῦ χωρισμοῦ τούτου θὰ προκύψῃ, θὰ εἶναι ἡ διδασκαλία καὶ ἐξετάσις τῶν γενικῶν λεγομένων μαθημάτων, τ. ἔ. τῆς φιλοσοφίας, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς γενικῆς ἱστορίας, ἅτινα κατὰ τοὺς νόμους διδάσκονται καὶ ἐξετάζονται πάντες ἀνεξαίρετος οἱ φοιτηταὶ τῆς φιλοσοφίας, τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ τῆς θεολογίας, καὶ ἐπομένως θὰ γίνῃ χρεῖα ν' ἀκούουν καὶ ἐξετάζονται οἱ φοιτηταὶ τῶν φυσικομαθηματικῶν, τ. ἔ. οἱ τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν γενικὴν ἱστορίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ, καὶ οἱ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας τὴν φυσικὴν ἐν τῷ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι μέγα κώλυμα, ἀφοῦ καὶ σήμερον οἱ φοιτηταὶ σχολῆς τινος ἀκούουν καθιγητῆς ἄλλων σχολῶν καὶ ἐξετάζονται ὑπ' αὐτῶν, ὥστε ἂν ληφθῇ φροντίς ἐν τῷ καταρτισμῷ τῶν προγραμμάτων τῶν δύο Πανεπιστημίων, ἵνα τὰ γενικά ταῦτα μαθήματα διδάσκωνται ἀπὸ τῆς 8-9 ἢ καὶ ἀπὸ τῆς 8-10, καὶ κατὰ τὰς ὥρας

ταύτας νὰ μὴ διδάσκηται εἰδικόν τι μάθημα, ἀλλὰ μόνον νὰ ἀσκῶνται ἐν τοῖς φροντιστηρίοις οἱ τριετείς καὶ τετραετείς, οἱ ἐξετασθέντες ἤδη τὰ γενικὰ μαθήματα, αἵρονται πᾶσαι αἱ δυσκολίαι τοῦ πράγματος.

Ἄν οὕτω διευθετηθῶσι τὰ τῆς ἰδρύσεως, πρῶτον θὰ ἔχωμεν τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον ἱκανῶς πλούσιον, ὥς ἐλπίζομεν. καὶ δὴ ἱκανὸν νὰ ἐπαρξῇ εἰς πᾶσαν χρεῖαν τῆς πολλῶν δαπανῶν ἐχούσης ἀνάγκην ἱατρικῆς σχολῆς καὶ τῆς φυσικομαθηματικῆς. ἔπειτα θὰ ἔχωμεν τὸ Ἑθνικόν, ὅπερ ἀπαλλαγὴν τῶν μεγάλων δαπανῶν διὰ τὰς εἰρημένους ἐπιστήμας, θὰ δύναται νὰ ἀγοράσῃ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὰς ἱστορικὰς ἐπιστήμας βιβλία, νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ἀριστεύοντας ἐν τοῖς φροντιστηρίοις φοιτητὰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς καὶ ἀνανεώσεως αὐτῶν ἢ καὶ ὑποτροφίας τινάς, νὰ ἀπονέμῃ βραβεῖα εἰς τοὺς συντάξοντας ἀξίας λόγου ἐπιστημονικὰς διατριβάς, νὰ ἐκδίδῃ ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν ἢ καὶ βοηθῇ τοὺς ἔχοντας πρὸς ἔκδοσιν ἐπιστημονικὸν ἔργον λόγου ἄξιον, νὰ ἐκλέγῃ διὰ διαγωνισμοῦ δημοσίᾳ καὶ ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον τῆς Σχολῆς γραπτῶς καὶ προφορικῶς γενομένου καὶ στέλλῃ εἰς τὴν Ἑσπερίαν πρὸς τελεσίωσιν ἐν τισὶ μαθήμασι τοὺς μέλλοντας νὰ διδάξωσιν ἐν αὐτῷ, ν' ἀναλάβῃ τὴν συντήρησιν νέων τινῶν ἐδρῶν, ἵνα διδάσκωνται ἀναγκαῖά τινα μαθήματα, τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγκην πρὸ πολλοῦ ὁμολογοῦμεν πάντες κλπ., ἐν ἐνὶ λόγῳ θὰ δύναται νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ἐπιστήμην.

Θ. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Βουλευτής.

Εἰς τὸ ἐρώτημά σας περὶ ἐκτελέσεως τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Δόμπολη, δὲν εἶνε εὐχερὲς ν' ἀπαντήσῃ τις ἀναπτύσσων ἐν λεπτομερείαις τὰ τοῦ τρόπου τῆς διαθέσεως τοῦ κληροδοτήματος, χωρὶς νὰ ἐκφύγῃ ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τῆς Διαθήκης, ἀφ' οὗ δὲν ἔχει ταύτην ἐνώπιόν του. Ἐν γενικαῖς ὁμως γραμμαῖς δύναμαι νὰ διατυπώσω τὴν γνώμην μου. Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἰδρυθῇ δεύτερον Πανεπιστήμιον ἐν Ἀθήναις, τοῦτο εἶνε πασίδηλον. Εἶνε ἤδη ἀρκετὸν τὸ ὑπάρχον ἀρκετοῦς δὲ νέους ἀποσπᾶ τοῦτο ἐκ τῶν πρακτικῶν ἐπαγγελμάτων, ὧν κυρίως ἔχει ἀνάγκην χώρα ὥς ἡ ἡμετέρα, ἣτις εἶνε πάντῃ ἀνεκμετάλλευτος. Ἀλλ' οὐδ' εἰς ἄλλην τινὰ πόλιν τῆς Ἑλλάδος

πρέπει νὰ ἰδρυθῇ ὁμοίον τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον, καὶ ἂν ἀκόμη αἱ διατάξεις τῆς διαθήκης δὲν ἐκανόνιζον ῥητῶς τὴν πόλιν τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, διότι τὸ ὑπάρχον ὑπεραρκεῖ διὰ τὰς ἀνάγκας χώρας, ὀλίγους ἀριθμώσεως κατοίκους. Τοῦλάχιστον περὶ δευτέρου Πανεπιστημίου δὲν δύναται τις νὰ σκεφθῇ, ἐφ' ὅσον τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος εἰσὶ τοσοῦτον στενά.

Ἄλλως τε ἡ Ἑλλὰς πάσχει ἐξ ὑπερτροφίας ἐπιστημόνων, ἰδίᾳ νομικῶν, ἱατρῶν καὶ φιλολόγων· δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐπαυξήσῃ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν διὰ τῆς προσθήκης νέου Πανεπιστημίου. Ἄλλην τροπὴν δέον νὰ λάβῃ ἡ ἐν γένει παρ' ἡμῖν ἐκπαίδευσις. Ἐχὼ τὴν γνώμην ὅτι οὐ μόνον ὀφείλει νὰ λάβῃ μέρος τὸ κράτος, ὅπως παράσχῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀνωτέραν πρακτικὴν ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐκπαιδευτηρίων τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, καθῆκον ἔχει πολλὰ ἐξ αὐτῶν νὰ μεταβάλῃ εἰς εἰδικὰς σχολὰς καὶ εἰς πρακτικὰ λύκεια. Ὁ τύπος οὗτος τῶν κλασικῶν γυμνασίων, ὁ ὑπάρχων παρ' ἡμῖν, ὥς κάλλιον ἐμοῦ γνωρίζετε, χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ παρασκευάζῃ ἀτελῶς μὲν κατηρημένους εἰς τὰ κλασικὰ μαθήματα μαθητὰς στερημένους δὲ πάσης πρακτικῆς γνώσεως ἄνδρας, αἱ δὲ πρακτικαὶ γνώσεις ὑπὸ τοὺς σημερινοὺς ὅρους τοῦ βίου, εἶνε ἐκείναι, αἵτινες θὰ ἐνισχύσωσι τοὺς μέλλοντας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πάλιν αὐτοῦ.

Ἄν τοιαύτην ἔχω γνώμην περὶ τῆς μέσης ἐκπαίδευσως, δύνασθε νὰ κρίνετε πόσον θεωρῶ ἀνωφελὴ τὴν ἰδρύσιν νέου Πανεπιστημίου τοῦ αὐτοῦ οἷον τὸ ὑπάρχον τύπου. Φρονῶ ὅτι διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόδοον ἑνὸς ἀτόμου ὅπως καὶ ἑνὸς τόπου, αἱ πρακτικαὶ γνώσεις συντελοῦσι πλείοτερον ἢ τὰ πολλὰ ἐπιστημονικὰ τῶν παλαίων πανεπιστημίων φῶτα. Ὅπως ζήσῃ τις σήμερον ἔχει ἀνάγκην τοιούτων χρησίμων γνώσεων, ὥστε αἱ ἀνωφελεῖς μόλις δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πολυτέλεια ἂν μὴ ὡς πάντῃ ἀχρηστοί. Ἡ μεταβολὴ λοιπὸν μερικῶν γυμνασίων εἰς εἰδικὰς σχολὰς καὶ εἰς πρακτικὰ λύκεια, καὶ ἡ ἰδρύσις κατόπιν ἀνωτέρας πρακτικῆς Σχολῆς ἢ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου, ἥθελε μεγάλως συντελέσει εἰς τὴν τροπὴν τῆς ἐκπαίδευσως ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον καὶ παρασκευάσει τὴν εὐημερίαν τοῦ τόπου.

Ὅποιον τύπου θὰ ἦνε τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο, δὲν εἶνε τῆς στιγμῆς ταύτης νὰ εἴπῃ τις. Ἀπαιτεῖται μελέτη μεγάλη πρὸς τοῦτο συνδυασμὸς τῆς μέσης πρακτικῆς ἐκπαίδευσως πρὸς τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα θὰ διδάσκωνται εἰς

αὐτό, ταῦτα δὲ πάντα θὰ τὰ κανονίσῃ ἡ ἀρμοδία ἀρχή, ἣτις θὰ τὰ διατυπώσῃ εἰς νομοσχέδια. Ἡ γνώμη μου εἶνε ὅτι πάντως τὸ μέλλον νὰ ἰδρυθῇ διὰ τοῦ Κληροδοτήματος τοῦ Δόμπολη ἐκπαιδευτήριον δέον νὰ ᾖ ἀνωτάτη τις σχολή, Hochschule, ὥς λέγουσι ταύτας οἱ Γερμανοί, καὶ ἐξ ὧν ἀφθονεῖ σήμερον ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀμερική. Τοιαύτη τις σχολή θὰ συνεφώνει οὐ μόνον πρὸς τὸ συμφέρον τῆς χώρας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ διαθέτου, ὅστις τὰς ἐμπνεύσεις αὐτοῦ εἶχε λάβει παρὰ τοῦ ἀειδήμου Κυβερνήτου, οὕτινος τὸ πνεῦμα ἐφέρετο πρὸς τὴν πρακτικὴν μόρφωσιν τοῦ ἔθνους, διότι, ὡς γνωστόν, ἀπέστεργε ν' ἀποστέλλῃ εἰς Εὐρώπην νέους πρὸς ἐκπαίδευσιν ἐπιστημῶν, συνεβούλευε δὲ καὶ παρείχε τὰ μέσα πρὸς διδασκαλίαν τεχνῶν χρησιμωτάτων εἰς τὴν κοινωνίαν· ἂν παρατηρήσῃ δὲ τις τὰ παρ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα ἰδρύματα, θὰ ἴδῃ τὸν κατ' ἐσχολὴν πρακτικὸν σκοπὸν αὐτῶν. Πρακτικὸν σκοπὸν λοιπὸν δέον νὰ ἔχῃ καὶ τὸ Κληροδοτήμα τοῦ ἀειμνήστου Δόμπολη, διότι διατιθέμενον πρὸς ἰδρύσιν νέου Πανεπιστημίου τοῦ παλαιοῦ τύπου, θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπαύξισιν τῆς κακοδαιμονίας τῆς χώρας, ὅπερ δὲν προέθετο βεβαίως ὁ διαθέτης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ

Καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον.

Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ προτεινόμενόν μοι ἐρώτημα θὰ μοι ᾔτο εὐκολωτέρα, ἂν ἐγνώριζον ἀκριβῶς τοὺς ὅρους τῆς Δομπολείου διαθήκης· διότι, ἂν ὁ διαθέτης ῥητῶς ὀρίξῃ ἐν αὐτῇ νὰ γίνῃ πανεπιστήμιον ὡς τὸ ἤδη ὑπάρχον, οὐδὲν βεβαίως δύναται ἄλλο ἴδρυμα νὰ ἰδρυθῇ ἄνευ παραβάσεως τῆς υστάτης αὐτοῦ θελήσεως.

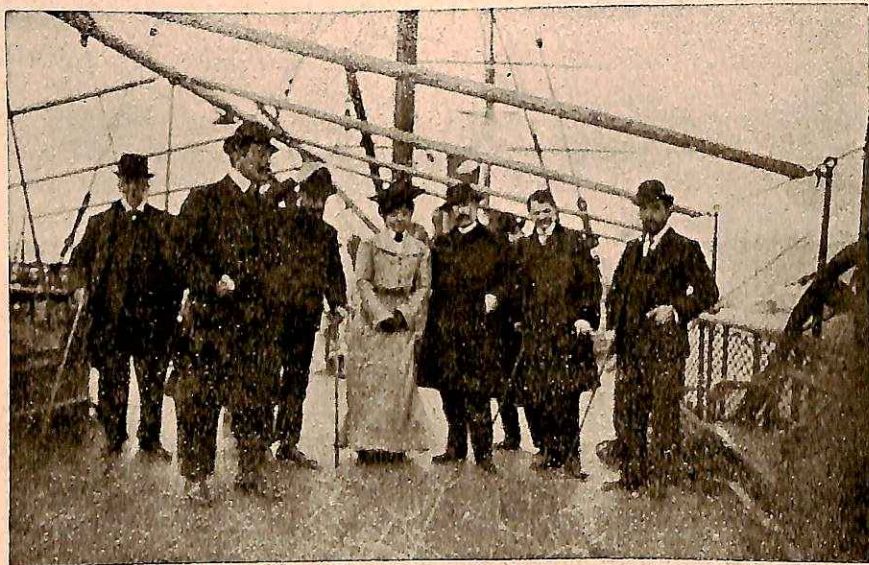
Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, ἂν τοιοῦτο πανεπιστήμιον, δεύτερον, θὰ ὀφέλει, νομίζω ὅτι πρέπει ὠρισμένως ν' ἀπαντήσω, ὅχι· ἐν πανεπιστήμιον ἀρκεῖ πληρέστατα διὰ τὸ ἔθνος, ἐν ἔχουσι καὶ τὰ λοιπὰ μικρά, ὡς ἡμεῖς, ἔθνη, ἐν οἷς Δανοί, ἐν οἷς Νορβεγοί, ἐν οἷς Πορτογάλοι. Ἄλλως τε ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ εἶναι ἀπεριόριστος καὶ δύναται, παρ' οὐσιαζομένης ἀνάγκης, ν' αὐξήσῃ. Ἀλλ' οὐδεὶς οὐσιαζομένης ἀνάγκης ὑπάρχει· ποσὸν διδασκόμενα τοιαύτη ἀνάγκη ὑπάρχει· ποσὸν ποιῶν ἔχομεν σήμερον ὑπεραρκετόν, τὸ ποῖον εἶναι ἀνάγκη νῦν νὰ βελτιωθῇ· διότι οὐχὶ τόσον τὸ ποσὸν τῶν πεπαιδευμένων ἑνὸς ἔθνους, ὅσον τὸ ποῖον αὐτῶν ὀρίξει τὴν διεθνὴ αὐτοῦ

ἐπιστημονικὴν ἀξίαν· ἐν Ἑλλάδι τελευταίως τὸ ποῖον, παρ' ὅλας τὰς μεμψιμοιρίας, ἐβελτιώθη πολὺ, ἐν τούτοις ὑπολείπεται εἰσέτι τοῦ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ· εἰς τὴν ἀνύψωσιν λοιπὸν τοῦτου πρέπει κυρίως νὰ ἐπιδοθῶμεν· πρὸς τοῦτο δὲ εἶναι ἀνάγκη τελειοποιήσεως τοῦ ὑπάρχοντος πανεπιστημίου, οὐχὶ δὲ ἰδρύσεως νέου. Ἡ τελειοποίησις αὕτη θὰ ἐγίνετο κατόπιν ἐπισταμένης ἐργασίας καὶ ἐκδόσεως νέου, συμφώνου τῇ ἐποχῇ μας καὶ λεπτομερεστάτου, ὁργανισμοῦ τοῦ πανεπιστημίου· ἀλλὰ περὶ τούτων δὲν πρόκειται ἐνταῦθα. Ἀλλ' ἂν ὑπολείπηται ἔτι ἐν γένει ἡ μεμορφωμένη μερὶς τοῦ ἔθνους τῆς ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἀντιστοίχου, ἔτι μᾶλλον, νομίζω, ὑπολείπεται, ὑπὸ τε πνευματικὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν καθόλου ἔποψιν, ἢ πολλὴ μᾶζα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τῆς ἐν ταῖς λοιπαῖς πεπολιτισμέναις χώραις τοιαύτης, ἰδίως δὲ τῆς ἐν τῷ Βορρᾷ. Οὐδαμῶς πρόκειται περὶ μομφῆς· οἱ λόγοι εἶναι ἱστορικῶς ἀναγκαῖοι, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι δὲν χρειάζεται θεραπεία. Ἐν ἄλλαις χώραις, καὶ πολλῶ μᾶλλον ἡμῶν προηγμέναις ἐν τῷ πολιτισμῷ, καταβάλλονται ἀγῶνες εὐγενεῖς ὑπὸ τῆς μεμορφωμένης τοῦ ἔθνους μερίδος πρὸς ἀνύψωσιν κατὰ τὸ δυνατόν τῆς πολλῆς τοῦ ἔθνους μᾶζης, διότι ἐνοήθη ἐκεῖ, ὅτι, ταύτης ὑστερούσης, οὐδὲ τὸ ἔθνος δόλοκληρον δύναται ὕλικῶς καὶ πνευματικῶς νὰ προαχθῇ. Ἐν Ἑλλάδι οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες ἢ ἀγνωστοὶ ἐντελῶς ἢ ἀσήμαντοι πάντως εἶναι μέχρι τοῦδε. Ἐν Δανίᾳ, κ. συντάκτα, μολονότι, ἐννοεῖται, πολλῶ μᾶλλον ἡμῶν προηγμένη, ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν κατενοήθη ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς ἀνυψώσεως τῆς μᾶζης· τῇ πρωτοβουλίᾳ δὲ τοῦ πολλοῦ Grundtvig (1783 - 1872) ἰδρυθῆσαν αἱ λεγόμεναι Folkehøjskoler, ἥτοι λαϊκὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, ἐνθα ἡ δωρεὰν (ἐν ὑποτροφίᾳ) ἡ ἀντὶ ἐλαχίστου τιμήματος παρέχεται τῷ λαῷ διδασκαλία ποικιλωτάτη καὶ εἰς γενικὴν πνευματικὴν ἀνύψωσιν ἀποσκοποῦσα καὶ εἰς εἰδικὰς κτηνοτροφικὰς, γεωργικὰς, κ.τ.τ. γνώσεις συγγρόνως πλουσία· οὕτω πληροῦται διττὸς σκοπός· καὶ τὸ ὅλον πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀτόμου τῆς μᾶζης ἀνυψοῦται καὶ εἰδικὰς τεχνικὰς γνώσεις πρὸς τελειότεραν ἐξάσκησιν τῶν καθ' ἕκαστα ἐπαγγελμάτων προσκτᾶται τοῦτο. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ παρόμοιον τι ἐπεχειρήθη διὰ τῶν universités populaires καὶ πιθανώτατα καὶ ἀλλαχοῦ. Συνδυάζοντες λοιπὸν τὰ ἀλλαχοῦ γενόμενα πρὸς τὰς ἐπιτακτικὰς παρ' ἡμῖν ἀνάγκας, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς πνευματικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἀνυψώ-

σεως τοῦ πολλοῦ λαοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς προ-
αγωγῆς τῆς ἐν σπαργάνοις ἔτι παρ' ἡμῖν ὑ-
παρχούσης γεωργίας, κτηνοτροφίας, τέχνης,
βιομηχανίας κτλ. βλέπομεν, νομίζω, ὅτι ἡ ἀρί-
στη μορφή ἢ εἰς τὸ Δομπόλειον Ἰδρυμα δυ-
ναμένη νὰ δοθῇ, θὰ εἶναι ἡ μορφή πανδιδα-
κτηρίου, ἔχοντος ἔδραν τὰς Ἀθήνας καὶ ἐνοῦντος
ἐν ἑαυτῷ ἐν γερμανικὸν Technicum, μίαν γερ-
μανικὴν Gewerbeschule καὶ μίαν δανικὴν Fol-
kehøjskole ἐννοεῖται, ὅτι θὰ ᾔτο προτιμότε-
ρον, ἂν ταῦτα ἰδρύνοντο μεμονωμένα, ὥς ἴδιαι
σχολαὶ ἐκάστη, ἀλλὰ μέχρις οὗ τὸ τοιοῦτο κα-
τορθωθῇ, ὥς διαιρεθῇ τὸ πανδιδακτήριον¹ τοῦτο
εἰς τμήμα ἀνθρωπιστικόν, ἐν ᾧ νὰ διδάσκηται
ὀλίγον ἢ γλῶσσα μας, δύο-τρεις τῶν κυριω-
τέρων ξένων γλωσσῶν καὶ ἄλλαι τινὲς ἀνθρο-
πιστικαὶ γνώσεις—στοιχειώδη μαθηματικά π.χ.,
στοιχειώδεις νομικαὶ γνώσεις τοῦ καθ' ἡμέραν
βίου, γεωγραφία, κοσμογραφία κτλ.—εἰς τμήμα
τεχνικὸν ἢ βιομηχανικὸν καὶ εἰς ἡλεκτροτεχνι-
κόν. Εἰς τὸ καθ' ἑαυτὸ τεχνικὸν τμήμα—τὸ
σπουδαιότατον κατ' ἐμὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ δι-
δάσκωνται θεωρητικῶς ἐκτενέστατα αἱ διάφο-
ροι τέχναι, μετὰ ἐργαστασίων προτύπων συν-
ημμένων τῇ σχολῇ. Καὶ ἂν ἔτι μέγα ποσὸν

¹ Τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἔχει σημασίαν πολλήν· ἡ οὐ-
σία ἐνδιαφέρει· θὰ ἡδύνατο ἴσως νὰ κληθῇ «Ἑθνικὴ
Βιοτεχνικὴ Σχολή» ἢ «Ἑθν. ἐπαγγελματικὴ Σχολή»
ἢ «Ἑθν. βιοτεχνικὸν ἐκπαιδευτήριον» ἢ τι τοιοῦτο.

προσεξοδεύσῃ ἡ Κυβέρνησις ἐξ ἰδίων διὰ ταῦτα
—μετακαλοῦσα βεβαίως ἐν ἀρχῇ εἰδικούς τε-
χνίτας καὶ ἐπιστήμονας ἐξ Εὐρώπης καὶ ἀγορά-
ζουσα τὰ ἀναγκαῖα τέλεια μηχανήματα—πάλιν
οὐδὲν θὰ ζημιωθῇ οὔτε ὑλικῶς, διότι σὺν τῷ
χρόνῳ πολλαπλάσια θ' ἀπολαύσῃ τὰ ἐξ αὐτῶν
κέρδη· ἀπείρως ὅμως μεγαλειτέρα θὰ εἶναι ἡ
ἐθνικὴ ὠφέλεια. διότι οὕτως οὐ μόνον ὑλικῶς
ἀνεξάρτητοι ἀπὸ ἄλλων κρατῶν βαθμηδὸν θὰ
γίνωμεν ἐνῶ τώρα ἑκατομμύρια, ἑκατομμυρίων
δεκάδες ἐξάγονται εἰς τὸ ἔξωτερικόν, καὶ ἐξ αὐ-
τοῦ λαμβάνομεν ἀκόμη καὶ τὰ ἀπλούστερα τῆς
βιομηχανίας καὶ τέχνης προϊόντα—π.χ. τὰς
κουβαρίστρας! — ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀγορὰν
τῆς Ἀνατολῆς θὰ γίνῃ ἡ Ἑλλάς σπουδαῖος.
ἂν μὴ ὁ μόνος παράγων. Οὕτω δὲ ἀφ' ἐνὸς
μὲν δὲν θὰ ἐκρέῃ εἰς τὸ ἔξωτερικόν ὁ χρυ-
σὸς—τὸ αἷμα τοῦ ἔθνους—ἀφ' ἑτέρου δὲ
καὶ θὰ εἰσρέῃ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Γερμα-
νίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσι πλεῖστοι τοιαῦ-
ται κυβερνητικαὶ ἐπιχειρήσεις ἢ ὑπὸ τὴν αἰ-
γίδα τῆς κυβερνήσεως διατελοῦσαι, πλεῖστον
χρῆμα εἰς τὸ ἔθνος εἰσφέρουσαι. Γινώσκω τὰς
ἐν Ἑλλάδι ἀναπτυχθησομένας δυσκολίας καὶ
ἀντιδράσεις, ἀλλ' ἰσχυρὰ θέλησις θὰ κατανικήσῃ
βαθμηδὸν πάσας. Ἡ ἰδέα ἄλλως τῶν ὑπὸ τοῦ
κράτους ἐπιχειρήσεων ἀντὶ τῆς ἐπαχθοῦς καὶ
ἀενάου ἐπαυξήσεως τῆς φορολογίας—ὅλον ἐν
κατακτᾷ ἔδαφος ἀνὰ πάντα τὸν πεπολιτισμένον
κόσμον.

Η ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΜΟΡΕΑΣ ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΑΣ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΔΟΥΣ ΕΛΙΖΑΣ ΕΠ. ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗ

ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Ολαις ἡ Μοῖραις ἦταν συναγμέναις τριγύρω 'ς τὴν κούνια ἐνὸς παιδιοῦ. Ὁ πατέρας
καὶ ἡ μητέρα του ἄκουαν μὲ συγκίνησι καὶ σεβασμὸ τῆς εὐχῆς τῆς καθεμιάς.

— Παιδί μου, θὰ γίνῃς ὁμορφος, μέγας καὶ καλοκαμωμένος· θὰ φορέσῃς δλόχρυ-
σες κορώνες καὶ θὰ εἶσαι ἥρωας. Τὸ πλῆθος θὰ σὲ χειροκροτῇ καὶ μὲ τρελλὸ ἐνθου-
σιασμὸ οἱ θανμασταὶ σου θὰ σύρουν τὸ ἄρμα σου. Θὰ κάμῃς νὰ γελᾷ, νὰ κλαίῃ, νὰ
τρέμῃ καὶ ν' ἀνατριχιάζῃ ὁ λαός. Οἱ ποιηταὶ θὰ σκορπίζουν ἐμπρὸς 'ς τὰ πόδια σου
τὰ μαργαριτάρια των καὶ οἱ μουσικοὶ θὰ τονίζουν τὴ λύρα των γιὰ νὰ σ' ἐγκωμιά-
σουν. Θ' ἀγαπηθῇς ἀπὸ ἑκατὸ διάφορες ἡρωίδες. Τὸ φαρμάκι, τὸ μαχαῖρι δὲν θὰ 'χῃ
καμμιὰ δύναμι ἐπάνω σου. Ἡ φήμη σου θὰ περάσῃ ὠκεανούς καὶ βουνά.

Ἡ μητέρα γονατιστὴ εὐχαριστοῦσε τῆς Μοῖρες. Ἀλλ' ἡ θύρα ἀνοίξε μὲ βία καὶ ἡ
Μοῖρα τῆς παντοτεινῆς Δόξας ἐφάνηκε.

— Δὲν 'μπορῶ, λέγει, νὰ πάρῳ πίσω τὰ δῶρα τῶν ἀδελφάδων μου. Μὰ γιὰ νὰ
σᾶς τιμωρήσω ποῦ μ' ἐλησμονήσατε, νά, ποιά θὰ εἶνε καὶ ἡ δική μου εὐχή. Ἡ χρυσαῖς
κορώναις τον θὰ εἶνε ἀπὸ χαρτί. Θὰ γελᾷ, θὰ κλάψῃ, θὰ ἀγαπήσῃ ἀλλὰ μὲ τὴν θέ-
λησι ἄλλον. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμα ποῦ τὸν ἐθαύμασαν, θὰ τ' ἀρνηθοῦνε μὲ ἀπονία τὸ σημάδι
ποῦ ξεχωρίζει κάθε διαλεκτὸ πολίτη. Τὸ πλῆθος ποῦ τὸν εἶχε λατρεία τον θὰ τὸν συν-
τρίψῃ μέσα 'ς τὴ δόξα τον καὶ θὰ τὸν σύρῃ, τρεμουλιαστὸ ἀκόμα ἀπὸ τὰ χθεσινὰ χει-
ροκροτήματα, 'ς τὸ ἄρμα τοῦ νέου τον ἥρωος. Ἡ δάφνη 'ς τὸ κεφάλι τον θὰ γίνῃ νε-
κρολούλουδο καὶ θὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴ λύπη τον, λησμονημένος, χωρὶς ν' ἀφίσῃ τίποτα
ὀπίσω τον, τίποτα.

— Μὰ τί θὰ γίνῃ λοιπόν; ἐφώνησε ὁ πατέρας μὲ τρόμο.

— Θὰ γίνῃ ἡ θοποιός.

Τότε ἡ Μοῖρα τοῦ θανάτου σηκώθη ἀργά-ἀργά.

— Παιδί μου, λέγει, ἐγὼ θὰ σὲ ἐκδικήσω. Μετὰ τὸν θάνατό σου θὰ συντρίψω
τὸν καινούριο καλλιτέχνη μὲ τὸ βάρος τῆς ἰδικῆς σου ἀναμνήσεως...

[Μετάφρασις Γ. Ζερμπίνη]

SARAH BERNHARDT

Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ.

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ *

Ὅλο τὸν καιρὸ τῆς ἀρρώστειας του ἔμενα, μένα, γιὰ τὸν πατέρα του... Ἐμαθα ἔτσι πολλὰ
κατοικοῦσα σὸ δωμάτιό του. Ἦμουν νοσοκό-
μος του καὶ συχνὰ νύκτες ὁλόκληρες ἀγρυπνοῦσα
σὸ προσκέφαλό του. Σπανίως αἰσθάνετο τί ἐγί-
νετο γύρω του· εὐρίσκετο σ' ἐναῖ εξακολουθητικὸ
παραλήρημα· μιλοῦσε, ὁ Θεὸς ξέρει γιὰ τί· γιὰ
τὴ θέσι ποῦ ζητοῦσε, γιὰ τὰ βιβλία του, γιὰ
μένα, γιὰ τὸν πατέρα του... Ἐμαθα ἔτσι πολλὰ
πράγματα δικὰ του, ποῦ οὔτε θὰ τὰ φανταζό-
μουν ποτέ. Τῆς πρώτης ἡμέρας ὅλοι τοῦ σπι-
τιοῦ μ' ἐκύτταζαν μὲ παράδοξο βλέμμα· ἡ Ἄννα
Φεδορόβνα κινούσε τὸ κεφάλι. Μὰ ἐγὼ δὲν
ντρεπόμουν ὅπου περιποιούμην τὸν Ποκρόβσκυ,
οὔτε ἐδειλίαζα γι' αὐτό, καὶ ἔτσι ἐπαύσαν νὰ
μὲ μαλώνουν—ἡ μητέρα μου τουλάχιστον.

Κάποτε ὁ Ποκρόβσκυ μὲ ἀναγνώριζε, σπά-

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 85.

νια όμως! Ἀδιάκοπα σχεδὸν ἦτον σὲ λήθαργο. Ἄλλοτε πάλι, νύκτες δλόκληρες, μιλοῦσε μὲ πρόσωπα φανταστικά καὶ ἔλεγε πράγματα ἀκατανόητα καὶ σκοτεινά· ἡ φωνή του, βραχνή, ἀντηχοῦσε ὑπόκωφα μέσα στὸ μικρὸ του δωμάτιο, σὰν μέσα σὲ φέρετρο· φοβόμουν τότε. Τὴν ὕστερη νύκτα προπάντων τὸν ἔπιασε σὰν φρενίτις· ὑπόφερε σκληρὰ καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ ἡσυχάσῃ· οἱ γογγυσμοὶ του μοῦ ἔσχιζαν τὴν καρδιά. Στὸ σπίτι ὅλοι ἦταν κατατρομαγμένοι. Ἡ Ἄννα Φεδορόβνα ἀδιάκοπα παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν πάρῃ μιὰ ὥρα γρηγορώτερα. Ἐφεραν ἓνα γιατρό. Ἐδήλωσε πῶς θὰ πέθαινε ὡς τὸ μεσημέρι.

Ὁ γέρο Ποκρόβσκυ ἔμεινε ὅλη τὴ νύκτα στὸν διάδρομο, ἔξω ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ δωματίου· τοῦ ἔστρωσαν μιὰ μικρὴ ψάθα. Σὲ κάθε στιγμή ἔμπαινε στὸ δωμάτιο. Εἶχε τρομακτικὴ ὄψις. Τόση ἦτον ἡ λύπη του, ποῦ ἐφαίνετο σὰν ἀναίσθητος, σὰν ἡλίθιος. Κινοῦσε μηχανικῶς τὸ κεφάλι, ἔτρεμε ὅλο του τὸ σῶμα καὶ ἀδιάκοπα μιλοῦσε σιγανὰ μὲ τὸν ἑαυτὸ του. Ἐνόμιζες πῶς ἡ λύπη θὰ ἔπαιρνε τὸ λογικὸ του.

Λίγο πρὶν ξημερώσῃ, ὁ γέρος καταβεβλημένος ἀπὸ τὴ θλίψη, ἀποκοιμήθηκε ἐπάνω στὴ ψάθα του· ὕπνος ἀνθρώπου σκοτωμένου. Μεταξὺ ἐπτὰ καὶ ὀκτῶ ἄρχισε ἡ ἀγωνία τοῦ Ποκρόβσκυ· ἐξύπνησα τὸν πατέρα του. Ὁ Ποκρόβσκυ συνῆλθε καὶ μᾶς ἀποχαιρέτησε ὅλους. Δὲν ἤμποροῦσα νὰ κλάψω, μολονότι ἡ ψυχὴ μου ἦτον συντριμμένη.

Μὰ περισσότερο ἀπ' ὅλα, ἡ τελευταία στιγμή μου ἦταν γιὰ μένα θλιβεραῖς, σπαρακτικαῖς. Προσπαθοῦσε κινώντας τὰ χεῖλη, νὰ μοῦ ἐξηγήσῃ πῶς κατ' ἤθελε. Δὲν ἤμποροῦσα τίποτε νὰ καταλάβω ἀπὸ τὰ ἄφωνα λόγια του. Ἡ καρδιά μου ἐσχίζονταν. Μιὰ δλόκληρη ὥρα τυραννίστηκε νὰ μοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσω τί ἠθέλει· ἠθέλησε νὰ κινήσῃ τὰ παγωμένα χεῖριά του, μὰ δὲν ἤμπορεσε καὶ ἄρχισε καὶ πάλι μὲ φωνὴ κλαμένη, βραχνή, ὑπόκωφη· μὰ μόνον ἤχους ἀόριστους ἐπρόφερε καὶ μοῦ ἦτον ἀδύνατον νὰ καταλάβω τίποτε. Ἐκάλεσα ὅλους τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ ἔδωσα νερό, μὰ πάντα κινούσε θλιβερὰ τὸ κεφάλι. Τέλος ἐννόησα. Ἦθελε νὰ σύρῃ τὸ παραπέτασμα καὶ ν' ἀνοίξω τὰ παραθυρόφυλλα. Ἦθελε νὰ ἰδῇ μιὰ ὕστερη φορὰ τὴν ἡμέρα, τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ, τὸν ἥλιο. Μὰ ἡ μέρα ξημέρωνε μελαγχολικὴ, πένθιμη σὰν τὴ ζωὴ του ποῦ ἔσβυνε. Ἡλιος δὲν ἦτον. Ὁ οὐρανός, συννεφωμένος, εἶχε ὄψις σκυθρωπή. Ψιλὴ βροχὴ κτυποῦσε τὰ γυαλιὰ τῶν

παραθύρων καὶ τὰ περέχυνε μὲ κρύο καὶ θολὸ νερό. Ἐμπῆκε μέσα στὸ δωμάτιο τὸ ἀδύνατο φῶς τῆς ἡμέρας, ποῦ μόλις ἔφεγγε περισσότερο ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ἀναμμένο ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμα. Ὁ ἐτοιμοθάνατος μ' ἐκύτταξε μὲ μάτια μελαγχολικά. Ἐπειτα ἀπὸ μιὰ στιγμὴ ξεψύχησε.

Ἡ Ἄννα Φεδορόβνα ἐφρόντισε ἡ ἴδια γιὰ τὴν κηδεῖα. Ἀγόρασε ἓνα ἀπλούστατο φέρετρο κ' ἐνοίκιασε ἓνα μικρὸ κάρο. Γιὰ νὰ πληρώσῃ αὐτὰ τὰ ἔξοδα, ἡ Ἄννα Φεδορόβνα ἐπῆρε ὅλα τὰ βιβλία καὶ τὰ φορέματα τοῦ Ποκρόβσκυ. Ὁ γέρος ἔκανε γι' αὐτὸ πολὺ θόρυβο καὶ ἄρπαξε ὅσα βιβλία ἤμπορεσε· ἐγέμισε τῆς τσέπης του, ἔβαλε μέσα στὸ καπέλο του, ἔβαλε παντοῦ. Δὲν ἤθελε νὰ τ' ἀποχωρισθῇ οὔτε τὴ στιγμὴ τῆς κηδεῖας. Ἦτον σὰν ἀποβλακωμένος, σὰν νὰ μὴ θυμότανε τί εἶχε συμβῇ· ἐγύριζε ἀδιάκοπα γύρω στὸ φέρετρο καὶ ἤθελε σὲ κάτι νὰ βοηθήσῃ καὶ αὐτός· πότε διώρθωνε τὰ στεφάνια ποῦ ἦταν τοποθετημένα ἐπάνω στὸν νεκρό, πότε ἀναβε ἡ ἄλλαξε τῆς λαμπάδας. Οὔτε ἡ μητέρα μου οὔτε ἡ Ἄννα Φεδορόβνα δὲν ἐπῆγαν στὴν ἐκκλησία. Ἡ μητέρα μου ἦτον ἄρρωστη· ἡ Ἄννα Φεδορόβνα εἶχε μαλώσει μὲ τὸν γέρο καὶ δὲν ἤθελε ν' ἀνακατωθῇ σὲ τίποτε. Μόνον ἐγὼ ἐπῆγα μαζί του. Τὴν ὥρα τῆς ἀκολουθίας μ' ἔπιασε ἓνας ἀόριστος φόβος, σὰν ἓνα προαίσθημα τοῦ μέλλοντος· μόλις ἤμποροῦσα νὰ σταθῶ στὰ πόδια μου. Τέλος ἐκάρφωσαν τὸ φέρετρο, τὸ τοποθέτησαν στὸ μικρὸ κάρο, καὶ τὸ πῆραν. Ὁ ἀμαξῆς ἐπῆγαινε τροχάδην. Ὁ γέρος ἔτρεχε ἀπὸ πίσω καὶ ἔκλαιε δυνατά. Τὸ κλάμα του τὸ ἔκοβε ἡ δύσπνοια ποῦ τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ τρέξιμο. Ὁ ἄνεμος τοῦ πῆρε τὸ καπέλο του καὶ οὔτε στάθηκε νὰ τὸ βρῇ. Ἐτρεχε ἡ βροχὴ ἐπάνω στὸ κεφάλι του· ἄρχισε ψυχρὸς ἄνεμος, καὶ ἡ βροχὴ παγωμένη κτυποῦσε τὸ πρόσωπό του. Ὁ γέρος δὲν καταλάβαινε τίποτε· ἔτρεχε δλοένα, κλαίοντας, ἀπὸ τὸ ἓνα πλάι τοῦ κάρου στὸ ἄλλο. Ὁ ἄνεμος κινούσε τὴν οὐρὰ τῆς ρεδιγκότας του σὰν μεγάλη φτερά· ἀπ' ὅλες τῆς τσέπης του ἔτρεπαν βιβλία· ἓνα μεγάλο βιβλίο, τὸ κρατοῦσε καὶ τὸ ἔσφιγγε ἐπάνω του μὲ ὅλη του τὴ δύναμι. Οἱ διαβάταις χαιρέτιζαν καὶ ἔκαναν τὸν σταυρό τους. Μερικοὶ ἐγύριζαν κ' ἐκύτταζαν μὲ ἀπορία τὸν γέρο. Σὲ κάθε βῆμα ἔτρεπαν τὰ βιβλία του καὶ κυλοῦσαν στὴ λάσπη. Τὸν σταματοῦσαν νὰ τοῦ τὰ δείξουν· τὰ μάζευε καὶ ἔτρεχε γρήγορα νὰ προφθάσῃ τὸ φέρετρο. Στὴ γωνία τοῦ δρόμου μιὰ γρη῏α ζητιάνα ἄρχισε νὰ

τρέχῃ μαζί του πίσω ἀπὸ τὸ κάρο. Τὸ κάρο χάθηκε στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου καὶ δὲν τοὺς ἔβλεπα πιά. Ἐπέστρεψα στὸ σπίτι. Ρίχθηκα στοὺς κόλπους τῆς μητέρας μου, τὴν ἀγκάλιασα μὲ ὅλη μου τὴ δύναμι, τὴν ἀγαπῶσα κλαίοντας· πιασμένη σφικτὰ ἀπάνω της, ἤθελα σὰν νὰ ἐξασφαλίσω ἀπὸ τὸν θάνατο τὸ μόνον ὄν ποῦ μοῦ ἀπόμεινε... Μὰ ὁ θάνατος ἐφτεροῦγιζε γύρω στὴ μητέρα μου.

11 Ἰουνίου

Πόσο σᾶς εἶμαι εὐγνώμων γιὰ τὸν χθεσινὸ περίπατο στὰ νησιά, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς! Τί καλὰ ποῦ εἶναι ἐκεῖ, καὶ τί δροσιά! τί ὠραία ποῦ εἶναι ἡ πρασινάδα! Πόσον καιρὸ εἶχα νὰ ἰδῶ πρασινάδα!—Ὅταν ἦμουν ἄρρωστη, ἐνόμιζα δλοένα πῶς εἶμαι καταδικασμένη, πῶς θὰ πεθάνω. Σκεφθῆτε λοιπὸν τί αἰσθάνθηκα χθές!—Νὰ μὴν ἦσθε κακιομένος μαζί μου μὲ τὴ χθεσινὴ μου μελαγχολία· ἤμουν πολὺ εὐτυχισμένη, πολὺ εὐχαριστημένη, μὰ στῆς καλλίτερές μου στιγμὲς πάντα μελαγχολῶ. Τὰ δάκρυα ποῦ ἔχυσα δὲν σημαίνουν τίποτε· οὔτ' ἐγὼ δὲν ἤξερω γιατί πάντα κλαίω. Ἐχω μιὰ νοσηρὴ εὐαισθησία· ἡ ἐντυπώσεις μου εἶναι ἐντυπώσεις ἀρρώστου. Ὁ χλωμὸς οὐρανός, χωρὶς σύννεφα, ἡ δύσις τοῦ ἡλίου, ἡ νυκτερινὴ ἡσυχία—ὅλα αὐτὰ—δὲν ἤξερω, μὰ ἤμουν χθὲς σὲ τέτοια ψυχικὴ κατάσταση, ποῦ ὅλαις ἡ ἐντυπώσεις ἦταν θλιβεραῖς γιὰ μένα, μὲ πονοῦσαν· ἡ καρδιά μου στὸ τέλος ξεχείλισε, ἡ ψυχὴ μου εἶχε ἀνάγκη νὰ κλάψῃ. Μὰ γιατί νὰ σᾶς τὰ γράφω ὅλα αὐτά; Εἶναι πράγματα ποῦ κ' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δύσκολα τὰ ἐννοοῦμε· ἀκόμη δυσκολώτερα οἱ ἄλλοι. Ἴσως ὅμως νὰ μ' ἐννοήτε, μὲ ὅλα αὐτά. Τὴν ἴδια στιγμὴ ἤμουν μελαγχολικὴ καὶ σχεδὸν χαρούμενη! Τί καλὸς ποῦ εἶσθε, ἀλήθεια, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς! Χθὲς, πῶς μ' ἐκτυτᾶτε μέσα στὰ μάτια νὰ διαβάστε ὅ,τι αἰσθανόμουν καὶ πῶς ἀπολαμβάνετε τὴν ἔκστασί μου! Ὅπου καὶ ἂν εὐρισκόμουν, μέσα στοὺς θάμνους, στὴ λεωφόρο ἢ σὲ κανένα ρυάκι, πάντα ἦσθε σιμὰ μου, σὰν ἱππότης, καὶ ἀδιάκοπα μ' ἐκτυτᾶτε μέσα στὰ μάτια· θαρρεῖς πῶς μὲ ὀδηγοῦσατε στὰ κτήματά σας. Αὐτὸ δείχνει τὴν καλὴ σας καρδιά, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς. Ἀκόμη καὶ γι' αὐτὸ μόνον σᾶς ἀγαπῶ. Λοιπὸν, χαίρετε. Σήμερα εἶμαι πάλι ἄρρωστη. Χθὲς ἐπάτησα μέσ' τὰ νερά κ' ἐκρου-

λόγησα. Ἡ Φεδόρα εἶναι καὶ αὐτὴ ἀδιάθετη, κ' ἡ δυὸ μας τὰ πᾶμε ὠραῖα. Μὴ μὲ λησμονήτε· νὰ ἔρχεσθε νὰ μὲ βλέπετε λίγο συχνότερα.

Διζή σας
B. Δ.

12 Ἰουνίου

ΑΓΑΠΗΤΗ ΜΟΥ ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΝΑ

Ἐπίστευα πῶς θὰ ἔγραφε, ἀγάπη μου, δλόκληρο ποίημα στὸν περίπατό μας, καὶ μόνον ἓνα φυλλαράκι χαρτὶ ἐγέμισες. Θέλω νὰ εἰπῶ πῶς τὸ γράμμα σου, ἂν καὶ εἶνε μικρὸ, περιγράφει τὰ πράγματα ἐκτάκτως καλὰ καὶ μὲ πολλὴ χάρι. Ἡ φύσις, ἡ ἀγροτικαῖς εἰκόνες καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα αἰσθηματικά—μὲ δυὸ λόγια δηλαδή, τὰ περιγράφατε πολὺ καλὰ ὅλα αὐτά. Ἐγὼ παραδείγματος χάριν, δὲν ἔχω αὐτὴ τὴν ἱκανότητα. Καὶ δέκα σελίδες ἂν γράψω, δὲν θὰ κατορθώσω τίποτε, δὲν θὰ ἤμπορέσω τίποτε νὰ περιγράψω. Τὸ ἔχω δὰ δοκιμάσει.—Μοῦ γράφεις, ἀγαπητή μου, πῶς εἶμαι καλός, ἥσυχος, ἀνίκανος νὰ βλάψω τὸν πλησίον καὶ πῶς αἰσθάνομαι τὴ θεῖα καλωσύνη ποῦ εἶναι χυμένη στὴν φύσιν· τέλος μοῦ κάνεις χιλίους ἐπαίνους. Καὶ εἶναι ἀληθινὰ ὅλα αὐτά, ἀγάπη μου, εἶναι πολὺ ἀληθινὰ· εἶμαι πραγματικῶς ὅπως μὲ περιγράφεις καὶ τὸ γνωρίζω κ' ἐγὼ· μὰ ὅταν διαβάσω ὅ,τι γράφεις, ἡ καρδιά μου ἄθελα συγκινεῖται καὶ ἔπειτα ἀρχίζουν σκέψεις θλιβεραῖς. Καὶ ἔτσι, ἀγάπη μου, κύτταξε, θὰ σοῦ διηγηθῶ κάτι, ἀγαπητή μου.

Καὶ πρῶτα—πρῶτα θὰ σοῦ εἰπῶ, ἀγάπη μου, πῶς ἤμουν δεκαεπτὰ ἐτῶν ὅταν ἄρχισα νὰ ἐργάζομαι καὶ τώρα πλησιάζουν τριάντα χρόνια ποῦ εἶμαι στὴν ὑπηρεσία. Ἄς τὸ ποῦμε λοιπὸν, πῶς ἔφαγα πολλὰ ψωμιὰ ἐκεῖ μέσα· ἔγινα ἄνδρας, ἀπόκτησα πείρα, ἐγνώρισα τοὺς ἀνθρώπους· ἔζησα, ἤμπορῶ νὰ εἰπῶ πῶς ἔζησα στὸν κόσμον, τόσο, ποῦ παρ' ὀλίγον μιὰ φορὰ νὰ πέσω θῦμα. Ἴσως δὲν μὲ πιστεύεις, μὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια, δὲν ψεύδομαι. Γιατί λοιπὸν, ἀγάπη μου, νὰ ἦμαι θῦμα τῶν μοχθηρῶν; Ἀλήθεια, ἀγαπητή μου, ὅσο ἀγαπώματος καὶ ὅσο κουτὸς καὶ ἂν ἦμαι, ἔχω ὅμως καρδιά ὅπως ὅλοι. Λοιπὸν, ξέρεις, Βάρεγκα, τί μοῦ ἔκανε κάποιος μοχθηρός; Εἶν' ἐντροπὴ νὰ τὸ εἰπῶ· ἐρώτησέ με καλλίτερα γιατί τὸ ἔκαμε. Ἀπλούστατα γιατί εἶμαι ταπεινός, γιατί εἶμαι ἥσυχος, γιατί εἶμαι καλός! Ὁ χαρακτήρ μου δὲν τοὺς ἄρесе· γι' αὐτὸ οἰχθήκαν ἐπάνω μου.

Στην αρχή είπαν: «Είσαι αυτό κι' αυτό, Μάκαρ 'Αλεξέγεβιτς». Ήπειτα: «'Εδω είναι ανακατωμένος ο Μάκαρ 'Αλεξέγεβιτς ούτε να ρωτᾷς». Τώρα λένουν: «Βέβαια πώς είναι ο Μάκαρ 'Αλεξέγεβιτς». Βλέπεις, αγάπη μου, πώς προχωρεῖ ο Μάκαρ 'Αλεξέγεβιτς είναι παντοῦ ανακατωμένος· χάρις σ' αὐτούς, ο Μάκαρ 'Αλεξέγεβιτς ἔγινε παροιμιώδης στοῦ τμήμα ποῦ ἐργάζομαι. Καὶ δὲν εὐχαριστήθηκαν μόνον μ' αὐτό, ποῦ τὸνομά μου χρησιμεύει σχεδὸν σὰν ὕβρις, ἀλλὰ σχολιάζουν ἀκόμη καὶ καθετὶ, τὰ ὑποδήματά μου, τὰ φορέματά μου, τὰ μαλλιά μου, τὸ πρόσωπό μου. Τίποτε δὲν τοὺς ἀρέσει ὅλα πρέπει νὰ τ' ἀλλάξω! Καὶ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται κάθε ἡμέρα, χρόνια καὶ χρόνια τώρα! Συνείδησα, γιατί ὅλα τὰ συνειθίζω, γιατί εἶμαι ἀγαθός, γιατί εἶμαι ἄνθρωπος ταπεινός· γιατί ὅμως αὐτὰ ὅλα; Τί κακὸ ἔκαμα; Ἐπῆρα τὸ ψωμί κανενός; Κατηγόρησα κανένα συνάδελφό μου σὸν διευθυντή; Κατώρθωσα νὰ μοῦ δοθῇ ἀναξίως καμμιὰ ἀμοιβή; Ἐκαμα καμμιὰ συνωμοσία; Μὰ θὰ ἦτον κοῦμα καὶ νὰ τὸ σκεφθῇ κανεὶς, αγάπη μου! Τότε, γιατί αὐτὰ ὅλα; Κύτταξε, ἀγαπητή μου, ἂν εἶμαι γεννημένος ραδιοῦργος καὶ φιλόδοξος! Γιατί λοιπόν, ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ! ὅλαις αὐταῖς ἢ δυστυχίαις; Ἐσύ, αγάπη μου, λές πὼς εἶμαι ἄνθρωπος εὐυπόληπτος, καὶ τὸ ξέρεις πολὺ καλλίτερα ἀπ' ὅλους αὐτούς. Ποιὰ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀρετὴ τοῦ πολίτου; Προχθές, σὲ μιὰ συνομιλία, ὁ Εὐστάθιος Ἰβάνοβιτς εἶπε πὼς ἡ μεγαλύτερη ἀρετὴ κάθε πολίτου εἶναι, νὰ ξέρῃ νὰ κερδίζῃ χρήματα. Τὸ εἶπε γιὰ ν' ἀστεϊευθῇ — τὸ ξέρω πὼς τὸ εἶπε ἔτσι — ἡ ἠθικὴ ὅμως μᾶς λέγει νὰ μὴ γινώμεθα κανενός βάρους, καὶ ἐγὼ κανενός δὲν εἶμαι βάρους! Τὸ ψωμί ποῦ τρώγω εἶναι δικό μου. Ἀλήθεια, ἓνα κομμάτι ψωμί μόνον, καὶ καμμιὰ φορὰ ξερό· μὰ εἶναι κερδισμένο μὲ τὴν ἐργασία, τὸ ἔχω νομίμως, καὶ κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὲ κατηγορήσῃ. Τί νὰ κάνω λοιπόν; Δὲν ἀρνοῦμαι πὼς ἡ ἐργασία μου ὡς ἀντιγραφῆς δὲν εἶναι περιβλεπτή, εἶμαι ὅμως ὑπερήφανος γι' αὐτὴν· ἐργάζομαι. Καὶ ἔπειτα, τί σημαίνει ἂν ἦμαι ἀντιγραφεὺς; Εἶναι ἐγκλημα; «Ἀντιγραφῆς», λένουν. Ἔχει τίποτε τὸ ἀτιμωτικόν; Τὸ γράψιμό μου εἶναι πολὺ ὥραϊο καὶ εὐανάγνωστο, καὶ ὁ Ἐξοχώτατος εἶναι εὐχαριστημένος. Τοῦ ἀντιγράφω τὰ σπουδαιότερα ἔγγραφα. Καλά, δὲν ἔχω ὕψος, τὸ ξέρω κ' ἐγὼ πὼς μοῦ λείπει τὸ καταραμένο αὐτὸ ὕψος· αὐτὸ δὲν μ' ἄφησε νὰ προοδεύσω, καὶ γι' αὐτό, αὐτὴ

τὴ στιγμή, ἀγαπητή μου, σοῦ γράφω ἀπλοϊκά, χωρὶς ἀπαιτήσεις, ὅπως ἔρχονται ἡ ιδέαις... Ὅλα αὐτὰ τὰ ξέρω· μὰ, ἂν ὅλοι ἦταν συγγραφεῖς, ποῖος θὰ ἦτον ἀντιγραφεὺς; Αὐτὴ τὴν ἐρώτησι κάνω, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ ἀπαντήσης, αγάπη μου. Λοιπόν, τώρα αἰσθάνομαι πὼς μ' ἔχουν ἀνάγκη καὶ πὼς αὐτὰ τὰ ἀνόητα πράγματα δὲν ἔχουν καμμιὰ ὑπόστασι. Λοιπόν, ἂς εἶναι, ἂς ὑποθέσωμε πὼς εἶμαι ποντικάνθρωπος, γιατί ἔτσι μὲ παρωμοίασαν! Μὰ, αἰτὸς ὁ ποντικάνθρωπος εἶναι ἀναγκαῖος, εἶναι ὠφέλιμος, τὸν θέλουν αὐτὸν τὸν ποντικάνθρωπο, σ' αὐτὸν τὸν ποντικάνθρωπο θὰ δώσῃ ἡ Ἐταιρία μιὰ ἀμοιβή· νὰ, τί ποντικάνθρωπος εἶναι! Μὰ, πολλὰ εἴπαμε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ἀγαπητή μου. Δὲν ἤθελα μάλιστα νὰ μιλήσω γι' αὐτὰ τὰ πράγματα, παρασύρθηκα. Ποῦ καὶ ποῦ ὅμως θέλει κανεὶς νὰ βρῇ τὸ δίκιο του. Ὑγείαινε, ἀγαπητή μου, φίλη μου, καλὴ μου παρηγορήτρα! Θὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ, χωρὶς ἄλλο. Θὰ ἔλθω νὰ σὲ ἰδῶ, ὁμορφοῦλα μου. Ἐν τῷ μεταξὺ μὴ στενοχωρησῇσαι. Θὰ σοῦ φέρω ἓνα βιβλίο. Λοιπόν, ὑγείαινε, Βάρεγκα.

Ὁ εἰλικρινὴς καὶ ἀφοσιωμένος σου
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

20 Ἰουνίου

ΚΥΡΙΕ ΜΑΚΑΡ ΑΛΕΞΕΓΕΒΙΤΣ

Σὰς γράφω βιαστικά γιατί ἔχω νὰ τελειώσω μιὰ ἐργασία ἐπείγουσα... Πρόκειται γιὰ μιὰ εὐκαιρία. Ἡ Φεδόρα λέγει πὼς σ' ἓνα σπίτι γινώριμό της πουλοῦν μιὰ φορεσιά· ὀλοκαίνουρη, πανταλόνι, γελέκο καὶ σκούφο· τὰ δίνουν πολὺ φθηνά· πρέπει νὰ τ' ἀγοράσετε. Τώρα δὲν εἶσθε στενοχωρημένοι, ἔχετε μερικὰ χρηματάκια· τὸ ἄκουσα ἀπὸ σὰς τὸν ἴδιο. Σὰς παρακαλῶ, μὴ σκεφθῇτε τὸ ἔξοδο· ὅλα αὐτὰ σὰς χρειάζονται. Ρίξτε μιὰ ματιὰ ἐπάνω σας καὶ κυττάξετε τὰ φορέματά σας. Εἶναι ἐντροπή! Φορεῖτε κουρεσιά, τὸ ξέρω, μὲ ὅλα ποῦ μοῦ λένε. Ὁ Θεὸς ξέρει τί ἔγινε. Λοιπόν ἀκούσετέ με, ἀγοράσετε αὐτὰ τὰ φορέματα, σὰς παρακαλῶ. Κάνετε το γιὰ μένα· ἂν μ' ἀγαπᾶτε, θὰ τ' ἀγοράσετε.

Μοῦ στείλατε κάτι ἀσπρόρουχα· μὰ ἔτσι καταστρέφεσθε, Μάκαρ 'Αλεξέγεβιτς. Δὲν εἶναι ἀστεῖα αὐτά. Πόσα χρήματα ἔοδεψατε γιὰ μένα! Τί σπάταλος ποῦ εἴσθε! Ὅλα αὐτὰ μοῦ εἶναι ἀχρηστά, δὲν τὰ χρειάζομαι. Τὸ ξέρω,

εἶμαι βεβαία πὼς μ' ἀγαπᾶτε· μὰ εἶναι περιττὸ νὰ μοῦ δείχνετε τὴ φιλία σας μὲ δῶρα, καὶ μὲ πειράζει ὅταν μοῦ τὰ στέλλετε· ξέρω τί σὰς στοιχίζουν. Σὰς τὸ λέγω μιὰ γιὰ πάντα, θὰ μὲ ἀκούσετε; Σὰς τὸ ζητῶ γιὰ χάρι. — Μὲ παρακαλεῖτε, Μάκαρ 'Αλεξέγεβιτς, νὰ σὰς στείλω τὴ συνέχεια τῶν ἀναμνήσεών μου, θέλετε νὰ τὴς τελειώσω. Οὐτ' ἐγὼ δὲν ἠξέρω πὼς ἠμπούρεσα νὰ γράψω αὐτὰ ποῦ ἔγραψα. Δὲν ἠμπορῶ πιά νὰ μιλήσω γιὰ τὸ παρελθόν· οὔτε νὰ τὸ σκέπτομαι θέλω· μὲ τρομάζουν αὐταῖς ἡ ἀναμνήσεις. Νὰ μιλήσω γιὰ τὴν καὶ μένῃ τὴ μητέρα μου ποῦ ἄφησε σ' αὐτὰ τὰ τέρατα θῦμα τὸ καὶ μένῃ τὸ παιδί της, αὐτὸ μὲ πονεῖ πολὺ. Αὐτὸ μόνον, μοῦ ματώνει τὴν καρδιά. Εἶναι τόσο νωπὰ ἀκόμη ὅλα αὐτά! Δὲν ἠμπούρεσα ἀκόμη, ὅχι νὰ ἡσυχάσω, μὰ οὔτε νὰ συνελθῶ, μολονότι ἐπέρασε ἀπὸ τότε περισσότερον ἀπὸ ἓνα ἔτος. Ήπειτα, ὅλα τὰ γνωρίζετε.

Σὰς εἶπα τί σκέπτεται τώρα ἡ Ἄννα Φεδορόβνα· μὲ λέγει ἀχάριστη καὶ διαδίδει πὼς οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή δὲν ἦτον συνέννοχος τοῦ κ. Μπουίκοφ! Μὲ προσκαλεῖ πάλι στοῦ σπίτι της, μοῦ λέγει πὼς ζητῶ ἐλεημοσύνη, πὼς ἐπῆρα ἄσχημο δρόμο. Ἄν ἐπιστρέψω στοῦ σπίτι της, ἀναλαμβάνει, λέγει, νὰ διορθώσῃ ὅλη τὴν ὑπόθεσι τοῦ κ. Μπουίκοφ καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ἐπανορθώσῃ ὅτι κακὸ μοῦ ἔκαμε. Λέγει ὅτι ὁ κ. Μπουίκοφ θέλει νὰ μὲ προικίσῃ. Θεὸς φυλάξῃ! Εἶμαι καλὰ ἔδω μαζί σας, μὲ τὴν καλὴ μου Φεδόρα, ποῦ ἡ ἀφοσίωσίς της μοῦ θυμίζει τὴ μακαρίτισσα τὴ βάγια μου. Ἐσεῖς, μολονότι μακρυνὸς συγγενὴς μου, μὲ προστατεύετε μὲ τ' ὄνομά σας. Αὐτοὺς ὅμως δὲν τοὺς γνωρίζω· θὰ τοὺς ξεχάσω ἂν ἠμπορῶ. Τί θέλουν ἀκόμη ἀπὸ μένα; Ἡ Φεδόρα ὅλα αὐτὰ τὰ δνομάζει φλυαρίες καὶ λέγει πὼς ἐπιτέλους δὲν θὰ γυρίσῃ νὰ μὲ ξαναἰδῇ. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ!

Β Δ.

21 Ἰουνίου

ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Θέλω νὰ σοῦ γράψω καὶ δὲν ἠξέρω ἀπὸ ποῦ νὰρχίσω. Κύτταξε, τί παράδοξα ποῦ περνοῦμε, αγάπη μου, καὶ οἱ δύο μας! Θέλω νὰ εἰπῶ πὼς ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκα τέτοια χαρὰ στὴ ζωὴ μου· λές καὶ ὁ Θεὸς μοῦ ἔδωκε στέγη καὶ οἰκογένεια! Εἴσαι τὸ χαδεμένο μου παιδάκι, ὁμορφοῦλα μου! Μὰ γιατί μιλεῖς γιὰ τὰ τέσσερα πονκάμισα ποῦ σοῦ ἔστειλα; Ξέρω

πὼς τὰ χρειάζοσιν, μοῦ τὸ εἶπε ἡ Φεδόρα. Καὶ νὰ σοῦ φανῶ χρήσιμος, αγάπη μου, εἶναι γιὰ μένα μοναδικὴ εὐτυχία· αἰσθάνομαι εὐχαρίστησι, μὴ μ' ἐμποδίσῃς, αγάπη μου, μὴν ἀρνήσῃσαι. Ποτὲ στὴ ζωὴ μου δὲν εἶχα κάτι παρόμοιο. Τώρα ἀρχίζω νὰ ζῶ. Πρῶτα, ἡ ζωὴ μου εἶναι διπλὴ, ἀφοῦ ζῆς τόσο σιμά μου καὶ εἶσαι ἡ παρηγοριά μου· ἔπειτα, ἔλαβα σήμερα μιὰ πρόσκλησι στοῦ τσαί ἐνὸς συγκατοίκου μου. τοῦ γείτονός μου Ραταζάγεφ· εἶνε αὐτὸς ποῦ δίνει τὴς φιλολογικῆς βραδεῖες. Ἀπόψε θὰ ἔχωμε φιλολογία. Ἔτσι τὰ περνοῦμε τώρα, αγάπη μου! Λοιπόν ὑγείαινε. Ἐγραψα ὅλα αὐτὰ χωρὶς κανένα σκοπὸ, μόνον γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν εὐτυχία μου. Μοῦ μήνισες μὲ τὴν Τερέζα, αγάπη μου, πὼς χρειάζεσαι λίγο μεταξωτὸ χρωματιστὸ γιὰ κέντημα· θὰ σοῦ ἀγοράσω· θὰ σοῦ ἀγοράσω μεταξωτό. Αὐριο θὰ ἔχω αὐτὴ τὴν εὐχαρίστησι νὰ σοῦ τὸ δώσω. Ξέρω ποῦ τὸ πουλοῦν. Καὶ τώρα μένω

Ὁ εἰλικρινὴς φίλος σου
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

22 Ἰουνίου

ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΝΑ

Σοῦ γράφω, ἀγαπητή μου, γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ πὼς στοῦ σπίτι μας εἴχαμε κάτι πολὺ θλιβερό. Σήμερα τὸ πρωὶ μεταξὺ τέσσερες καὶ πέντε ἀπέθανε τὸ ἀγοράκι τοῦ Γόρσκοφ. Δὲν ἠξέρω ἀπὸ τί. Ἄρα γε ἀπὸ σκαρλατίνα; Ὁ Θεὸς τὸ ξέρει! Ἐπεσκέφθηκα αὐτοὺς τοὺς Γόρσκοφ. Λοιπόν, αγάπη μου, εἶναι ἀξιολύπητοι! Ὅλα ἄνω κάτω! Μὰ δὲν πρέπει καὶ ν' ἀπορῇ κανεὶς. Ὅλη ἡ οἰκογένεια κατοικεῖ σ' ἓνα δωμάτιο· μόνον, χάριν κοσμιότητος, ἔβαλαν ἓνα χόρισμα κινητό. Εἶδα τὸ φέρετρο ἐκεῖ, ἓνα μικρὸ φέρετρο, πολὺ ἀπλό, μὰ πολὺ κομψό· τὸ ἀγόρασαν ἑτοίμο· τὸ παιδί ἦτον ἐννέα ἐτῶν· ὑπόσχετο, λέγουν, πολλά. Εἶναι ἀξιολύπητοι, Βάρεγκα! Ἡ μητέρα δὲν κλαίει, μὰ εἶναι τόσο λυπημένη ἡ καὶ μένῃ! Ἴσως γι' αὐτοὺς εἶναι ἀνακούφισις νὰ ἔχουν ἓνα παιδί ὀλιγώτερο, μὰ ἔχουν ἀκόμη δύο, ἓνα στοῦ βυζι καὶ ἓνα κοριτσάκι, κάτι περισσότερον ἀπὸ ἓξη χρόνων. Μὰ τὴν ἀλήθεια, τί εὐχαρίστησις νὰ βλέπῃς νὰ ὑποφέρει ἓνα παιδί, τὸ δικό σου παιδί, χωρὶς νὰ ἠμπορῇς νὰ τὸ βοηθήσῃς; Ὁ πατέρας, ντυμένος ἓνα παλὸ λινδωμένο φόρεμα, κάθεται σὲ μιὰ χαλασμένη καρέκλα· κλαίει, μὰ ἄρα γε ἀπὸ λύπη; Ἴσως καὶ νὰ τρέχουν τὰ δάκρυά του ἔτσι, ἀπὸ

συνήθεια. Τί παράξενος άνθρωπος! Κοκκινίζει πάντα όταν του μιλούν, τὰ χάνει και δεν ήξε-
ρει τί ν' απαντήσει. Τὸ κοριτσάκι στέκεται
ἀκουμπισμένο στο φέρετρο, και εἶνε τόσο λυ-
πημένο, τόσο σκεπτικό τὸ κακόμοιρο! Δεν μ'
ἀρέσει, ἀγάπη μου, Βάρεγκα, ἓνα παιδί νά
ἦναι σκεπτικό· εἶνε δυσάρεστο θέαμα! Δίπλα
του εἶνε πλαγιασμένη ἐπάνω στο πάτωμα μιὰ
κούκλα κουρελιασμένη. Δεν παίζει εἶνε ἀκίνητο
και ἔχει στα χεῖλη του τὸ δακτυλάκι του. Ἡ
νοικοκυρὰ τοῦ ἔδωκε ἓνα ζαχαρωτό· τὸ πήρε,
μὰ δεν τὸ ἔφαγε. Τί θλιβερό, Βάρεγκα.

ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

25 Ἰουνίου

Φίλτατέ μου Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, σὰς ἐπι-
στρέφω τὸ βιβλίο. Εἶνε ἓνα παλαιὸ βιβλιαράκι
ποῦ δεν ἀξίζει τίποτε! Οὔτε νὰ τὸ ἐγγίξῃ κα-
νεῖς! Ποῦ ξεθάψατε ἓνα τέτοιο θησαυρό; Σο-
βαρά, εἶνε δυνατόν νὰ σὰς ἀρέσουν τέτοια
βιβλία, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς; Μοῦ εἶχατε δὲ
ὑποσχεθῇ νὰ μοῦ δώσετε αὐτὲς τῆς ἡμέρας κάτι
νὰ διαβάσω. Ἄν θέλετε, πληρώνω τὰ μισά.
Ὑγιαίνετε. Δεν ἔχω πραγματικῶς καιρὸ νὰ
γράψω περισσότερα.

Β. Δ.

26 Ἰουνίου

Ἀγαπητὴ Βάρεγκα, ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς δεν
τὸ διάβασα, τὸ βιβλιαράκι αὐτό, ἀγάπη μου.
Μὰ, ὄχι, ἔρριξα μιὰ ματιά, εἶδα πῶς εἶνε τρέλ-
λαις, πράγματα γραμμένα μόνον γιὰ νὰ γελάσῃ
κανεῖς, νὰ διασκεδάσῃ. Καὶ εἶπα: νὰ κάτι δια-
σκεδαστικό, ἴσως θὰ τῆς ἀρέσῃ τῆς Βάρεγκας·
κ' ἔτσι τὸ πήρα και σοῦ τὸ ἔστειλα.

Ὁ Ραταζάγεφ ὅμως μοῦ ὑποσχέθη νὰ μοῦ
δώσῃ νὰ διαβάσω κάτι πραγματικῶς φιλολο-
γικό· θὰ σὲ γεμίσω μὲ βιβλία, ἀγάπη μου. Ὁ
Ραταζάγεφ γνωρίζει — εἶνε ἄνθρωπος μὲ ἀξία·
γράφει και αὐτός, ὦ! πῶς γράφει! ἔχει τόσο
ἐλαφρὰ πένα και τέτοιο ὕφος· δηλαδή, σὲ
κάθε λέξι, στο πῶς ἀσήμαντο, στο πῶς κοινό,
στο πῶς χυδαῖο πράγμα, σὲ μιὰ φράσι π.χ. ποῦ
ἐγὼ θὰ ἔλεγα τοῦ Φαλδόνη ἢ τῆς Τερέζας, αὐ-
τὸς λοιπὸν δίνει ὕφος! Πηγαίνω στῆς βραδείες
του. Ἐμεῖς καπνίζομε, ἐκεῖνος μὰς διαβάζει·
διαβάζει ἐπὶ πέντε ὥρες κ' ἔμεῖς ὀλοένα ἀκοῦμε.
Δεν εἶναι φιλολογία αὐτή, εἶνε ἀπόλαυσις! Γοη-
τεία, λουλούδια, βέβαια, λουλούδια· κάθε σε-

λὶς εἶνε μιὰ ἀνθοδέσμη. Εἶνε ἄνθρωπος ποῦ
τὸν γνωρίζουν ὅλοι, κ' ἐγὼ τί εἶμαι; Δεν
ὑπάρχω, βέβαια· και ὅμως εἶνε τόσο εὐγενικός
μαζί μου. Τοῦ ἀντιγράφω μερικὰ χειρόγραφα.
Μὴ νομίζῃς ὅμως, Βάρεγκα, πῶς φέρονται ἔτσι
μαζί μου ἐπειδὴ τοῦ κάνω τὸν ἀντιγραφέα.
Μὴν πιστεύῃς τὰ λόγια, ἀγάπη μου, μὴν πι-
στεύῃς τῆς φλυαρίας! Αὐτὸ τὸ κάνω ἀφ' ἑαυ-
τοῦ μου, γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσω, και ἂν ἐκεῖ-
νος εἶνε εὐγενικός, τὸ κάνει γιὰ νὰ μ' εὐχαρι-
στήσῃ. Μιὰ λεπτότης ἐκ μέρους του, ἀγάπη
μου, τὸ καταλαβαίνω. Εἶνε ἄνθρωπος καλός,
πολὺ καλός, και συγγραφεὺς ἀπαράμιλλος.

Μὰ εἶνε ὥραία ἡ φιλολογία, πολὺ ὥραία,
Βάρεγκα· τὸ ἔμαθα ἀπ' αὐτοὺς προχθές. Κάτι
βαθύ. Δυναμώνει τὴν καρδιά τῶν ἀνθρώπων,
και — ὑπάρχουν και ἄλλαις διαφοραὶ σκέψεις
στο βιβλίο ποῦ διάβαζαν. Σκέψεις ὥραία γραμ-
μέναις! Ἡ φιλολογία εἶνε μιὰ εἰκόνα, δηλαδή,
νά, μιὰ εἰκόνα και ἓνας καθρέπτης: πάθος, ἐκ-
φρασις, λεπτὴ κριτικὴ, μάθημα διδακτικό και
ἀλήθεια. Ὅλα αὐτὰ μοῦ ἔμειναν ἀπὸ τὴν ὁμι-
λία τους. Σοῦ λέγω εὐλικρινῶς, ἀγάπη μου,
πῶς κάθομαι μεταξὺ τῶν δύο και τοὺς ἀκούω
— καπνίζοντας τὴν πίπα μου, ὅπως και αὐ-
τοί —. Μὰ όταν ἀρχίζουν νὰ συζητοῦν διαφορὰ
θέματα, ἐγὼ δεν ὑπάρχω φυσικά· τότε, ἀγάπη
μου, ἐμεῖς εἶναι σωστὸ νὰ μὴν ὑπάρχωμε. Τότε
καταλαβαίνω πῶς εἶμαι ἓνας ἀνθρωπάκος, ἐν-
τρέπομαι τὸν ἑαυτό μου, και ὅλη τὴ βραδεὶά
προσπαθῶ νὰ πῶ κ' ἐγὼ μισὴ λέξι στὴ συζή-
τησι μὰ νομίζεις πῶς γίνεται ἐπίτηδες και ἡ
μισὴ αὐτὴ λέξι δεν ἔρχεται! Καὶ καταριέμαι
τὴν τύχη μου, Βάρεγκα! και λυποῦμαι ποῦ δεν
εἶμαι κάτι κ' ἐγὼ, ποῦ μεγάλωσα χωρὶς ν' ἀ-
ναπτύχθῃ ἡ διάνοιά μου. Τί κάνω τώρα όταν
εἶμαι ἐλεύθερος; — Κοιμοῦμαι, σὰν κουτὸς
ποῦ εἶμαι! Ἀντὶ νὰ κοιμοῦμαι χωρὶς ἀνάγκη,
ἡμποροῦσα κ' ἐγὼ νὰ ἐργάζομαι, νὰ κάθωμαι
στο τραπέζι μου και νὰ γράφω· ὠφέλιμο γιὰ
τὸν ἑαυτό μου και καλὸ γιὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ
πόσα κερδίζουν, ἀγάπη μου, ποῦ ὁ Θεὸς νὰ
τοὺς συχωρέσῃ! Ὁ Ραταζάγεφ, παραδείγμα-
τος χάριν, παίρνει τόσα χρήματα! Καὶ τί εἶναι
γι' αὐτόν, νὰ γεμίσῃ ἓνα φύλλο χαρτί; Τοῦ
ἔτυχε νὰ γράψῃ και πέντε τὴν ἡμέρα, και γιὰ
κάθε φύλλο πληρώνεται, λέγει, τρακόσα ρούβλια.
Ἐνα μικρὸ ἀνέκδοτο, κάτι τι περίεργο — πεντα-
κόσα ρούβλια: «Θεὸς δὲ θεὸς θὰ τὰ δώσῃς, εἰδεμὴ
μιὰν ἄλλη φορὰ θὰ ἀπαιτήσω χίλια ρούβλια!»
Πῶς τὰ βλέπεις λοιπόν, Βαρβάρα Ἀλεξέγεβ-
να, ὅλα αὐτὰ; Ἐπειτα, σκέψου πῶς γιὰ ἓνα

μικροῦτσικο τετράδιο ποιήματα, μὲ κάτι μι-
κροῦτσικους στίχους, ὁ Ραταζάγεφ ζητεῖ ἑπτὰ
χιλιάδες ρούβλια, ἀγάπη μου, ἑπτὰ χιλιάδες,
φραντάσου το. Μὰ αὐτὸ εἶνε σὰν ἓνα σπῆτι, εἶναι
εἰσόδημα! Λέγει πῶς τοῦ προσφέρουν πέντε
χιλιάδες, ἀλλὰ δεν τὸ δίνει. Τοῦ εἶπα νὰ μὴν
ἐπιμείνῃ: Πάρε τῆς πέντε χιλιάδες ποῦ σοῦ
δίνουν και ἄλλοι πᾶνε ἀπὸ δῶ. Τί διάβολο!
Πέντε χιλιάδες ρούβλια δεν εἶνε ἀστεία! — Ὁχι,
μοῦ ἀπήντησε, θὰ μοῦ τῆς δώσουν οἱ κατεργα-
ραῖοι! — Ἀλήθεια, νοιώθει ἀπὸ ὑποθέσεις!

Και μιὰ ποῦ μιλοῦμε γι' αὐτὸ τὸ θέμα,
θὰ σοῦ ἀντιγράφω ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ
ἓνα ἔργον τοῦ Ραταζάγεφ. Διάβασε Βάρεγκα,
και κρίνε μόνη σου.

«Ὁ Βλαδίμηρος ἐφρικίασε, κατελήφθη
ὑπὸ πάθους μανιώδους, τὸ αἷμα του ἔβραζε.

«— Κόμησσα, ἀνέκραξε, κόμησσα! Γνωρί-
ζετε τί τρομερὸν εἶνε τὸ πάθος αὐτό. Ἀγαπῶ
μανιωδῶς. Ὅλον τὸ αἷμα τοῦ συζύγου σας δεν
θὰ κατενύσῃ τὴν παράφρονα μανίαν τῆς ψυ-
χῆς μου! Ἀσήμαντα ἐμπόδια δεν θὰ σταματή-
σουν τὸ πῦρ τὸ καταβιβρώσκον τὸ ἐξηγνημέ-
νον στήθος μου. Ὡ, Ζηναίτς, Ζηναίτς!..

«— Βλαδίμηρε!.. ἐψιθύρισε ἡ κόμησσα ἐκτὸς
ἐαυτῆς, κύπτουσα ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ νέου.

«— Ζηναίτς! εἶπε μὲ ὀρμὴν ὁ Σμιέλσκυ.

«Ἀπὸ τοῦ στήθους του ἀνέβλυνε ἀνα-
στεναγμός. Τὸ πῦρ ἔρριπτε λευκὴν φλόγα ἐπὶ
τοῦ βωμοῦ τοῦ ἔρωτος και κατεβίβρωσκε τὸ
στήθος τῶν ἀτυχῶν μαρτύρων.

«— Βλαδίμηρε!.. εἶπε μόλις, ἐκλελυμένη ἡ
κόμησσα. Τὸ στήθος τῆς ἠνορθοῦτο, οἱ ὀφθαλ-
μοὶ τῆς ἤστραπτον...

«Νέος, φοβερὸς ὑμέναιος συνετελεῖτο!..

«Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ γέρον κόμης εἰσῆρ-
χετο εἰς τὸ καλλωπιστήριον τῆς συζύγου του.

«— Ἀλλὰ, ψυχὴ μου, δεν θὰ δώσωμεν τσαὶ
εἰς τὸν ἀγαπητόν μας ξένον; εἶπε».

Λοιπόν, σ' ἐρωτῶ, ἀγάπη μου, πῶς σοῦ
φαίνεται; Ἀλήθεια, εἶνε κάπως ἐλεύθερο·
αὐτὸ δεν τὸ συζητῶ, ἀλλὰ εἶνε ὥραιο. Ὅσο
γιὰ ὥραιο, εἶνε ὥραιο! Θέλω νὰ σοῦ ἀντι-
γράφω και ἓνα μικρὸ μέρος ἀπὸ τὸ διήγημα:
Γερμάκ και Ζουλέικα.

Φαντάσου, ἀγάπη μου, πῶς ὁ Κοζάκος Γερ-
μάκ, ὁ ἄγριος και τρομερὸς κατακτητὴς τῆς
Σιβηρίας, ἐρωτεύθη τὴ Ζουλέικα τὴν κόρη τοῦ
βασιλέως Κουτσούμ, ἡ ὁποία ἔπρεπε στὰ χεῖρια
του. Ἡ ὑπόθεσις, βλέπεις, εἶνε παρμένη ἀπὸ
τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰβάν τοῦ Τρομεροῦ.

«— Μὲ ἀγαπᾷς, Ζουλέικα! Ὡ, ἐπανάλαβέ
το, ἐπανάλαβέ το!...

«— Σὲ ἀγαπῶ. Γερμάκ, ἀπήντησε χαμηλὴ
τῇ φωνῇ ἡ Ζουλέικα.

«— Οὐρανὲ και γῆ, σὰς εὐχαριστῶ! Εἶμαι
εὐτυχής!.. Μοῦ ἐδώσατε πᾶν, πᾶν ὅ,τι ἐπό-
θει ἀπὸ τῆς νεότητός τῆς ἡ ταραγμένη ψυχὴ
μου. Θὰ ἐπιδείξω εἰς τὸν κόσμον ὅλον τὴν
Ζουλέικάν μου, και οἱ ἄνθρωποι, τὰ μα-
ριώδη αὐτὰ τέρατα, δεν θὰ τολμήσουν νὰ μ'
ἐπιτιμήσουν! Ὡ! ἂν ἡμποροῦν νὰ ἐννοήσωσι
τὸν μυστικὸν αὐτὸν πόνον τῆς τρυφεράς τῆς
ψυχῆς, ἂν ἦναι ἱκανοὶ νὰ ἴδωσι δλόκληρον
ποίημα, εἰς ἓν μόνον δάκρυ τῆς Ζουλέικας
μου! Ὡ! ἄφες με νὰ ἀπαλείψω τὸ δάκρυ αὐτὸ
μὲ τὰ φιλήματά μου, ἄφες με νὰ τὸ πῶ, τὸ
δάκρυ αὐτὸ τὸ οὐράνιον. ὦ ὑπέρβιον ὦν!

«— Γερμάκ, εἶπε ἡ Ζουλέικα, οἱ ἄνθρωποι
εἶνε κακοί, θὰ μὰς ἀπωθήσουν, θὰ μὰς κατα-
δικάσουν. Πτωχὴ κόρη ἀνατραφεῖσα εἰς τὰς
χίονας τῆς Σιβηρίας ὑπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ πα-
τρός τῆς, τί θὰ γίνῃ εἰς τὸν παγετώδη, ἐγωῖ-
στικόν, ἄνευ ψυχῆς κόσμον σας; Οἱ ἄνθρωποι
δεν θὰ μ' ἐννοήσουν, πολυαγαπημένε μου!

«— Τότε τὸ ξίφος τοῦ Κοζάκου θὰ ὑψωθῇ
και θὰ πέσῃ ἐπ' αὐτῶν! ἀνέκραξε. Καὶ οἱ ὀ-
φθαλμοὶ ἔλαμπον μὲ λάμψιν ἀπαισίαν».

Φαντάσου ὅμως τὸν Γερμάκ, όταν ἔμαθε
πῶς ἡ Ζουλέικα του ἐδολοφονήθη! Ὁ Κουτ-
σούμ, γέρος τυφλός, ἐπωφελοῦμενος τὸ σκό-
τος τῆς νυκτός, ἐπῆγε στὴ σκηνὴ τοῦ Γερμάκ,
τὴν ὥρα ποῦ ἐκεῖνος ἔλειπε, και ἔσφαξε τὴν
κόρη του· ἡθελε ἔτσι νὰ ἐκδικηθῇ τὸν Κοζάκο,
ποῦ τοῦ πήρε τὸν θρόνον και τὸ στέμμα του.

«Θέλω νὰ δοκιμάσω τὴν σπάθην μου, ἀνέ-
κραξε μανιωδῶς ὁ Γερμάκ, ἀκονίζων αὐτὴν ἐπὶ
ἱερᾷ πέτρῳ. Θέλω τὸ αἷμα των, τὸ αἷμα
των! Θέλω νὰ τοὺς σουβλίσω, νὰ τοὺς σου-
βλίσω, νὰ τοὺς σουβλίσω!!!»

Ἀλλ' ὁ Γερμάκ δεν ἡμπούρεσε νὰ ζήσῃ ἔ-
πειτα ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς Ζουλέικας του κ'
ἐπνίγηκε στὸν Ἰρτιχ.

Τώρα θὰ σοῦ δώσω και ἓνα περιγραφικὸ
εὔθυμο ὑποδειγματάκι, μερικὲς γραμμὲς γραμ-
μένες μὲ τὸν σκοπὸ νὰ προκαλέσουν τὸ γέλιο:
«Γνωρίζετε τὸν Ἰβάν Προκοφίεβιτς; Λοι-
πόν, εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἐδάγκασε στὴ γάμπα
τὸν Προκοφίφι Ἰβάνοβιτς. Ὁ Ἰβάν Προκο-
φίεβιτς εἶναι ἄνθρωπος χαρκτηρὸς δυσκάμ-
πτου, ἀλλὰ και ἔχει σπανίας ἀρετάς· ἀπειναντίας,
ὁ Προκοφίφι Ἰβάνοβιτς ἀγαπᾷ παραπολὺ τὰ
ραπανάκια μὲ τὸ μέλι. Καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Πε-

λαγία 'Αντόνοβνα ἦτο συνδεδεμένη μετ' αὐτοῦ... 'Αλλὰ γνωρίζετε τὴν Πελαγίαν 'Αντόνοβναν; Θὰ σὰς τὸ εἶπω ἐγὼ εἶναι ἐκείνη ἢ ὁποία φορεῖ πάντοτε τὸ φουστάνι τῆς ἀνάποδα».

Τί μέθυ, Βάρεγκα, τί μέθυ! 'Εσπάσαμε στὰ γέλια, ὅταν μᾶς τὸ διάβασε. Εἶνε τόσο ἀστεῖος, ὁ Θεὸς νὰ τὸν συχωρέσῃ! 'Ελεῖται, ἀγάπη μου, μολονότι εἶναι κάπως ἐλαφρούτσικο, εἶναι ὅμως ἀθῶο, δὲν ἔχει οὔτε τὴν παραμικρὴν ἀσέβεια ἢ γυνότητα. Πρέπει νὰ γνωρίζῃς, ἀγάπη μου, πὼς ὁ Ραταζάγεφ εἶναι ἄνθρωπος πολὺ καλῆς ἀνατροφῆς καὶ εἶναι καὶ ἔκτακτος συγγραφεύς, ἐξαίρεσις μέσα στοὺς φιλόλογους.

'Ομως, μὰ τὴν ἀλήθεια, μιὰ ἰδέα μοῦ ἔρχεται κάποτε... 'Αν κ' ἐγὼ ἔγραφα κάτι, τί θὰ γινότανε; 'Ας ὑποθέσωμε, παραδείγματος χάριν, πὼς ἔξαφνα, στὰ καλὰ καθούμενα, ἐκδίδεται ἕνα βιβλίο: *Ποιήσεις Μάκαρ Διεβούσκιν!* Λοιπὸν, τί θὰ ἔλεγες τότε, ἀγγελουδι μου; Πὼς θὰ σοῦ φαινότανε; Εγὼ νομίζω, ἀγάπη μου, πὼς μετὰ τὸ βιβλίο μου δὲν θὰ τολμοῦσα πιά, βέβαια, νὰ παρουσιασθῶ ἐπάνω στὸ Νέβσκν. Φαντάσου τὴ θέσι μου ν' ἀκούω ὅλο τὸν κόσμον νὰ λέγῃ: «Νὰ ὁ συγγραφεὺς καὶ ὁ ποιητὴς Διεβούσκιν... Αὐτὸς εἶναι ὁ Διεβούσκιν!» Τί θὰ ἐγένετο τότε μετὰ τὰ ὑποδήματά μου; 'Ας τὸ ποῦμε τώρα ἐν παρόδῳ, ἀγάπη μου, πὼς τὰ ὑποδήματά μου εἶναι πάντοτε σχεδὸν μπαλωμένα, καὶ ἡ σόλαις κάποτε ξεφεύγουν. Τί ἐντύπωσι θὰ ἔκανα τότε, ὅταν ὅλος ὁ κόσμος θὰ γνῶριζε πὼς ὁ συγγραφεὺς Διεβούσκιν φορεῖ μπαλωμένα ὑποδήματα; 'Αν τὸ μάθαινε καμμιὰ κοντέσσα ἢ καμμιὰ δούκισσα, τί θὰ ἔλεγε, ψυχὴ μου; 'Ισως ὅμως δὲν θὰ τὸ παρατηροῦσε, γιατί ὑποθέτω πὼς ἡ κοντέσσα δὲν σκοτίζονται γιὰ ὑποδήματα, προπάντων γιὰ τὰ ὑποδήματα ἑνὸς ὑπαλλήλου (εἶναι ἀλήθεια ὑποδήματα καὶ ὑποδήματα) ἀλλὰ θὰ τῆς τὰ ἔλεγαν ὅλα, οἱ φίλοι μου θὰ μ' ἐπρόδιδαν. 'Ο Ραταζάγεφ θὰ ἦτον ὁ πρῶτος πηγαίνει στῆς κοντέσσας Β... λέγει πὼς πηγαίνει πολὺ συχνά, πὼς εἶναι πολὺ οἰκείος. Εἶναι, λέγει, τόσο εὐγενικὴ κυρία, τόσο φιλόλογος! Τί σοῦ εἶναι αὐτὸς ὁ Ραταζάγεφ!

'Αρκετὰ εἶπαμε γι' αὐτὰ ὅλα. Σοῦ τὰ γράφω, ἀγγελουδι μου, γιὰ νὰ ποῦμε καὶ κανένα ἀστεῖο, γιὰ νὰ σὲ διασκεδάσω. 'Υγίαίνε, ἀγαπητὴ μου! 'Αρκετὲς ἀνοησίες σοῦ ἀράδειξα, μὰ σήμερον εἶμαι πολὺ εὐθυμος. 'Εγευματίσαμε ὅλοι μαζί στοῦ Ραταζάγεφ καὶ (τί κατεργάρηδες ποῦ εἶναι,

ἀγάπη μου), σοῦ εἶχαν ἕνα ὠραῖο κρασάκι... ἀλλὰ, τί ἀνάγκη νὰ σοῦ γράφω τέτοια πράγματα; Μὴν ὑποψιασθῇς ὅμως, Βάρεγκα, τίποτε γιὰ μένα. 'Όλα αὐτὰ εἶναι ἀστεῖα. Θὰ σοῦ στείλω βιβλία, χωρὶς ἄλλο... 'Εδῶ, στὸ σπίτι μας, ὅλοι ζητοῦν ποιὸς νὰ πρωτοδιαβάσῃ ἕνα βιβλίο τοῦ Πῶλ δὲ Κόκ: μόνον πὼς ὁ Πῶλ δὲ Κόκ, ἀγάπη μου, δὲν εἶναι γιὰ σένα... Ποτέ! Λέγουν, ἀγάπη μου, πὼς ἐξεγείρει τὴν μὴνιν ὅλων τῶν κριτικῶν τῆς Πετρούπολεως. Σοῦ στέλλω λίγες καρτέλες, τῆς ἀγόρασα γιὰ σένα. Καθεμιὰ ἀπ' αὐτὲς, ἀγάπη μου, ἂς εἶναι ἀφορμὴ νὰ μὲ σκέπτεσαι. 'Αλήθεια, μὴν τῆς μασᾶς νὰ τῆς λωίωνῃς στὸ στόμα, γιατί θὰ σὲ πονέσουν τὰ δόντια. Λοιπὸν, ὑγίαίνε, ὑγίαίνε. 'Ο Θεὸς μαζί σου, ἀγάπη μου! 'Εγὼ, μένω πάντα

Ὁ πιστὸς, φίλος σου
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

[Ἔπεται συνέχεια Μετάφρ. Κ. Μ].

«Βασιλικὸν Θέατρον». Ἡ Δις Κοτοπούλη ὡς Μαργαρίτα.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ *ΙΛΙΑΔΑ* — Μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν Ἀλ. Πάλλη
Διέξερπον 1904.

Κάθε φορὰν, ποῦ ὁ Ὅμηρος ἀναζῇ εἰς τὴν γλῶσσαν ἑνὸς λαοῦ, ἕνα γεγονὸς ἀνυπολογίστου σημασίας τελεῖται διὰ τὸν λαὸν αὐτὸν καὶ ἕνας τίτλος πολιτισμοῦ προστίθεται εἰς τὴν ἱστορίαν του καὶ τὴν ζωὴν του. Διὰ τὴν Ἑλλάδα τὴν τωρινήν, τὴν Ἑλλάδα αὐτὴν τῶν ἡμερῶν μας, τὴν Ἑλλάδα τῶν ἀπογόνων, ἡ ὁποία ἀκριβῶς μετὰ τὸ νὰ ὀνειρεύεται ὅτι συζῇ μετὰ τὸν ἀρχαῖον πολιτισμόν, μετὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν γλῶσσαν του, μέχρις ἀρνήσεως ταπεινωτικῆς πάσης αὐθυπαρξίας, ἔμεινε περισσότερο ἀκοινῶντος ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτισμένον λαὸν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἡ ἀναβίωσις τοῦ Ὁμήρου, πηγῆς πάσης ποιήσεως καὶ πάσης ὠραιότητος, ἀποτελεῖ γεγονὸς ἐντελῶς ἰδιαιτέρας καὶ ἐντελῶς ἐξαιρετικῆς σημασίας. Διότι ἐὰν εἰς τὸν λόγον τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τὸν λόγον τῶν ἀπογόνων, τὸν διαμορφωθέντα φυσικῶς καὶ διακρατήσαντα μιὰν ὠραίαν γλωσσικὴν ψυχὴν, διὰ μέσον τῶν ἐξωτερικῶν αὐτοῦ μεταβολῶν, ἀκριβῶς ἕνεκα αὐτῶν, ἐὰν εἰς τὸν λόγον τῶν ἀπογόνων, ἡ ὁμηρικὴ ποίησις δύναται νὰ ἀναζῇ μετὰ κάποιαν ἔντασιν ἐξαιρετικὴν, τὸ γεγονὸς ἀποκτᾷ ἕνα χαρακτηριστὸν σχεδὸν κοσμοϊστορικὸν καὶ ἀποτελεῖ περισσότερο ἀπὸ κάθε σχολαστικὸν ἐπιχείρημα καὶ κάθε φιλελληνικὴν φιλοφρόνησιν, μιὰν ὠραίαν ἔκφανσιν τῆς συνεχείας τῆς φυλῆς καὶ τῆς ζωτικότητος τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, εἰς τὴν βαθυτέραν οὐσίαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τῆς γλώσσης.

Καὶ ἡ μετάφρασις αὐτὴ, ὕστερα ἀπὸ μερικὰς γενναίας καὶ ἀξιοσημειώτους ἀποπειράς, ὅπως τοῦ Πολυλά καὶ τοῦ Σαμαρτζίδου, τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσιάζει πλήρη καὶ τελειωτικὴν ἕνας ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν ἀπηγεῖ εὐαρέστως εἰς τοὺς εὐρυτέρους παρ' ἡμῖν κύκλους, σχολαστικούς καὶ μὴ, διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους δὲν εἶνε ἡ στιγμή τῶρα νὰ ζητήσω, ἡ μετάφρασις αὐτὴ μᾶς δίδει, εἰμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς ἀνεπιφυλάκτως, μιὰν ἀναβίωσιν Ὁμηρικὴν. Ἀκριβῶς διότι ὁ ὅρος μετάφρασις ἐν εἶνε ἡ κυριολεξία εἰς τὴν περίστασιν αὐτήν.

Γνωρίζομεν τί καλεῖται καὶ τί εἶνε μετάφρασις. Εἰκονικῶς παρεστάθη ὡς «ῥάσματος ἀπὸ τὴν ἀνάποδην» καὶ λογοπαικτικῶς ἀπὸ τοὺς Ἱταλοὺς ὡς προδοσία. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς πᾶσα γλῶσσα ἔχει τὴν ἰδιαιτέραν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ψυχὴν, ἡ ὁποία εἶνε αὐτὴ ψυχὴ τοῦ ἔθνους ποῦ τὴν ἐγέννησε, ἐπειδὴ ἐν ἄλλαις λόγοις πᾶσα γλῶσσα ἔχει ἰδιαιτέρον καὶ κατὰ μέγα μέρος ἀποκλειστικὸν τρόπον ἐκφράσεως, διατυπώσεως, εἰκονοποιήσεως τῆς ἰδέας καὶ τοῦ αἰσθημάτος, τρόπον στενότατα συνδεδεμένον πρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους, τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ ὁ καλλιτέχνης, ἡ μεταφορὰ ἑνὸς λογοτεχνήματος ἀπὸ ἑνὸς ἔθνους εἰς ἄλλο, ἀπὸ μιᾶς ἐποχῆς εἰς ἄλλην, ἀπὸ μιᾶς γλῶσσης εἰς ἄλλην, διὰ τοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου, εἶνε κατ' ἀνάγκην κάτι ἀτελές, προδοτικόν, ἐλλειπτικόν καὶ εἶνε εἰκὼν πράγματος, χωρὶς νὰ εἶνε τὸ πρᾶγμα αὐτό, κάτι τι ἐπιβαλλόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀνάγκης καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀνάγκην δικαιολογούμενον. Εἶνε ἰδιαιτέρως περίεργον καὶ ἰδιαιτέρως σημαντικὸν ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν ἑλληνικῶν ποιητικῶν κειμένων εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν — καὶ ἔχομεν τώρα πρόσφατον καὶ ἐπίσημον δεῖγμα — δὲν παρουσιάζει σχεδὸν κανὲν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ μετὰ τὰ ὁποῖα γνωρίζομεν καὶ διατυπώμεν τὴν μετάφρασιν. Εἶνε ἕνα φαινόμενον, τὸ ὁποῖον ἀρχίσαμεν νὰ ἐννοοῦμεν ἀφ' ὅτου ἀραιὰ ἤρχισαν νὰ μεταφέρονται, ἀπὸ τὰς ποητικὰς φύσεις, τὰρχαῖα λογοτεχνήματα εἰς τὴν ζωντανὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους: τὸ φαινόμενον τῆς ἐξαιρετικῆς καὶ μοναδικῆς ζωτικότητος τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ζωτικότητος ταυτοσημοῦ μετὰ τὴν ἐξαιρετικὴν ζωτικότητα τῆς φυλῆς. Πρὸ ἐτῶν πολλῶν ὁ καθηγητὴς κ. Ζαννέτος, εἰς ἕνα σύντομον ἀλλ' ἀξιοσημειώτον φυλλάδιον¹ παρέταξε σειρὰν ὀλόκληρον ὁμηρικῶν ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς δημοτικὸς στίχους, μετὰ μιᾶς ταυτότητος φράσεως σχεδὸν καταπληκτικῆς. Σήμερον ἡ *Ἰλιάδα* τοῦ κ. Πάλλη εἰς εὐρυτάτην κλίμακα γλωσσικὴν καὶ ποιητικὴν, μᾶς δίδει μιᾶν μνημειώδη ἐμφάνισιν τοῦ πολυσυμμάχου αὐτοῦ φαινομένου.

¹ Ἡ Ὁμηρικὴ φράσις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς δημώδει ποιήσει ἀπὸ Γ. Ζαννέτου. Ἀθῆναι, Τυπογρ. Σακελλαρίου, 1883.

Εἶπα: μνημειώδης. Καὶ μὲ ἀνεπιφύλακτον θαυμασμόν, αἰσθανομαι τὴν ἀνάγκην νὰ δημολογήσω ὅτι ἡ Ἰλιάδα τοῦ κ. Πάλλης ἀποτελεῖ ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα μνημεία τῆς νεωτέρας γλώσσης καὶ φιλολογίας, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τολὺ ἀπαρτήρητον. Ὑπάρχουν σελίδες τῆς μεταφράσεως αὐτῆς, αἱ περισσότεραι, ἐνώπιον τῶν ὁποίων δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰνακαλύψῃ ἢ νὰ μαντεύσῃ, ὅσον πεπειραμένος καὶ ἂν εἶνε, τὴν ἀχάριστον μεσολάβησιν τῆς μεταφραστικῆς ἐργασίας. Εἶνε ὡς ἓνα ρεῖμα, ἀναβλύζον ἀπὸ τὴν πρώτην αὐτοῦ πηγὴν. Καὶ εἶνε στιγμαὶ εἰς τὴν μετάφρασιν αὐτὴν, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ὁμηρικοὶ ἥρωες, τὰ ὁμηρικὰ τοπία, τὸ ὁμηρικὸν πανόραμα καὶ ὁ ραψωδὸς του ἔρχονται τόσον πλησίον μας, ὥστε νὰ νομίσῃ κανεὶς ὅτι δὲν ἔχει παρὰ νάπλωσῃ τὸ χέρι του διὰ νὰ τοὺς ἐγγίσῃ. Τὴν τιμὴν τοῦ ὥραϊον αὐτοῦ καὶ ἐξαιρετικοῦ φαινομένου δικαιουῖται ἀναμφιβόλως νὰ μοιρασθῇ ὁ μεταφραστὴς μὲ τὸ θαυμάσιον ὄργανον, τὸ ὁποῖον χειρίζεται. Καὶ ἡ τιμὴ δὲν εἶνε μικρά.

Καμία κρατική δὲν χωρεῖ εἰς ἓνα ἄρδιον τόσον πρόχειρον διὰ μίαν ἐργασίαν, τόσον σημαντικήν, ἐμπνεύσεως, αἰσθήματος, σπουδῆς καὶ μελέτης. Αἱ ὀλίγαι γλωσσικαὶ διαφωνίαι αἱ ὁποῖαι μὲ χωρίζουν ἀπὸ τὴν σχολὴν ποῦ ἀκολουθεῖ ὁ κ. Πάλλης — κοινὴ μας βάσις εἶνε ὁ ζωντανὸς λόγος τοῦ ἔθνους — περιορίζονται εἰς πολὺ ὀλιγωτέρας, προκειμένου περὶ μιᾶς ποιητικῆς μεταφράσεως καὶ ἰδιαιτέρως περὶ μεταφράσεως ὁμηρικῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ γλώσσα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, σχεδὸν αὐτοῦσα, χωρὶς τὴν κατὰ ψυχρὰς τυπικὰς ἀναλογίας διαμόρφωσιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ σχολὴ τοῦ κ. Πάλλης, προσπαθεῖ νὰ διαπλάσῃ τὸ νεώτερον γλωσσικὸν ὄργανον, φαίνεται τόσον θαναμασίως αὐτάρκης. Ἴσως μόνον θὰ εἰμποροῦσε κανεὶς νὰ συζητήσῃ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὅπου ὁ γλωσσικὸς τρόπος τοῦ μεταφραστοῦ ἐπεκτείνεται εἰς κάποιαν πλεον οὐσιαστικὴν, αἰσθητικὴν σφαῖραν. Ὁ κ. Πάλλης τροποποιῶν ἀμελικτως τὰ ὁμηρικὰ ὀνόματα — τὸ πρῶτον ἐξάρνισμα — κατὰ τὸ δημοτικὸν τυπικόν, ἀποδίδων ἔπειτα ἱστορικὰ εἶδη ὀπλισμοῦ, ἱματισμοῦ ἐν γένει βιωτικῆς χρήσεως δι' ἀντιστοίχων τῆς ἀρματωλικῆς ἢ τῆς συγχρόνου ζωῆς, ἀνακαινίζει οὕτως εἰπὺν τὰς μυθικάς, χαρακτηριστικάς φυσιογνωμίας, — πρόσωπα καὶ πράγματα — καὶ τὰ ὑποκαθιστᾷ μὲ ἄλλα καὶ τροποποιεῖ τὴν γενικὴν αἰσθητικὴν τοῦ καλλιτεχνήματος. Ἄλλ' ὁ κ. Πάλλης δὲν εἶνε ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ κά-

«Βασιλικὸν Θέατρον». Ὁ κ. Ζάννος ὡς Μεφιστοφελῆς

μινουν καὶ τι τυχαίως, ἀβασανίστως καὶ ἀπὸ
 γλωσσικῇ μόνον ἀνάγκῃ, ὥς θὰ ὑπέθετε κα-
 νείς. Ὁ κ. Πάλλης ἔχει ἓνα σύστημα. Τὸ σύ-
 στημά του εἶνε συζητήσιμον. Διότι τὸ σύστημα
 αὐτὸ ἂν ζωντανεύῃ περισσότερον τὸ σύνολον,
 τὸ ζωντανεύει ἴσως ὑπὲρ τὸ δέον καὶ ἀλλοιών-
 νει τὴν ὅλην ὁμηρικὴν ἐμφάνισιν. Καὶ εἰς τὸ
 σημεῖον αὐτὸ ἔχω τὴν ταπεινὴν γνώμην, ὅτι ὁ
 ὁμηρικὸς κόσμος, ζωντανεύων εἰς τὴν ἔκφρα-
 σιν μὲ τὴν θαυμασίαν δύναμιν τῆς γλώσσης,
 εἰμποροῦσε νὰ παραμείνῃ πλέον ἱστορικός, ἔστω
 καὶ ψυχρότερος, εἰς τὴν παράστασίν του, χωρὶς
 νὰ κινδυνεύῃ νὰ συγχισθῇ πρὸς μεσαιωνικὴν
 ἢ ἀρματωλικὴν ἐποποιίαν, χωρὶς ὁ Δομηνεὺς
 νὰ ἐνθυμίσῃ τὴν φουστανέλλαν καὶ τὰ τσαρού-
 χια τοῦ ἀρματωλοῦ καὶ ὁ παπᾶς Χρύσης τὸ
 ράσον καὶ τὸ θυματὸ του. Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε μία
 γνώμη καὶ εἶνε πιθανὸν πολλοὶ ἄλλοι νὰ ἔχουν
 τὴν ἐναντίαν καὶ ἡ αἰσθητικὴ των νὰ προσ-

δέγεται ἀκοπώτερα τὸ σύστημα τοῦ κ. Πάλλη.
Ἄλλ' εἶπα ὅτι θὰ ἦτο μικρολογία καὶ τὸ
παραμικρότερον σταμάτημα εἰς λεπτομερείας
τοῦ εἵδους αὐτοῦ. Ὁ κ. Πάλλης μᾶς δίδει ἕνα
μνημεῖον ποιητικὸν καὶ γλωσσικόν. Μᾶς δίδει
μῖαν ποιητικὴν ἀπόλαυσιν ὑπέροχον καὶ συγ-
χρόνως μῖαν ὥραϊαν καὶ ἰσχυρὰν ἀπολογία
τῆς ἐνότητος τῆς φυλῆς μας. Κάτι τι ὡς κό-
σμημα καὶ ὡς ὄπλιν. Κόσμημα διὰ τὸν ἑαυ-
τόν μας, ὄπλον διὰ τοὺς ἀρνητάς τῆς φυλῆς
μας. Καὶ ὑψώνεται τώρα αὐτός, ὁ ἀφωρισμένος
μεταφραστὴς τοῦ Εὐαγγελίου, ἐθνικώτερος ἀπὸ
πολλοὺς ἐθνικοφανεῖς ἄνδρας Μᾶς ἔδωκε τὸν
Ὅμηρον. Μᾶς ἔφερε τὴν ὁμηρικὴν ἐποποιίαν
εἰς τὴν ἀπόστασιν ποῦ φέρουν τὰ ἰσχυρότερα
τηλεσκοπία τοὺς οὐρανίους κόσμους. Ἀσυγκρί-
τως πλησιέστερα. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ ἐλευφη-
μῶμεν.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Γαβριηλίδης.

Δύο φορές ἐκλονίσθη δυνατὰ ἡ πένα τοῦ
 γράφει αὐτὰς τὰς γραμμάς. Πρὸ δώδεκα
 ἐτῶν, ὅταν τὴν ἐμίσθωσεν ὁ Γαβριηλίδης διὰ
 νὰ τοῦ φέρῃ εἰδήσεις ἀπὸ τὸ ἀστυνομικὸν
 δελτίον, — καὶ σήμερον ποῦ ἀποπειρᾶται διὰ
 τὸν χαρακτηρίσῃ. Ἕμουν παιδί ὅταν μὲ ἀδή-
 γησαν ἀπὸ τὸν ὤμον δι' ἑνὸς σκοτεινοῦ δια-
 δρόμου εἰς τὸν Γαβριηλίδην Ἐφυγα σπαθι-
 σθεὶς ἀπὸ τὸ τρομερώτερον βλέμμα τοῦ κό-
 σμου, καὶ ἀπὸ τότε μὲ κατεδιώκον διαρκῶς
 δύο ματογυῶλια γεμάτα αὐστηρὸν φῶς. Ὅταν
 τὸν ἐγνώρισα, ὁ σύντροφος Κλεάνθης εἶχε σκορ-
 πίσει ἤδη τὸν ἐγκέφαλόν του, ἡ «Ἀκρόπολις»
 εἶχε βυθίσει τὰ θεμέλιά της εἰς τὴν Ἑλλάδα
 καὶ ὁ Γαβριηλίδης ἐκάθητο πλέον ἐπὶ θρόνον.
 Μὲ συνδέει μαζί του μόλις δώδεκα ἐτῶν γνω-
 ριμία. Ἀμυδρῶς γνωρίζω ὅτι κατ'ἀγεται ἀπὸ
 τὴν Πόλιν· ἀλλ' ἀφήσατέ με νὰ μὴν ἡξεύρω
 ἀκριβῶς πόθεν ἦλθε, καὶ νὰ φαντάζωμαι ὅτι
 ἦλθεν ἀπλῶς ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν, ὅπως οἱ μά-
 γοι. Τοῦτο μόνον ἀνασκαφέντος ἀπὸ τὸν Γα-
 βριηλίδην, καὶ ἡ Ἐπανάστασις τὴν ὁλοκλή-
 ραν ἔφερεν ἐξ Ἀνατολῶν δεσμίαν μαζί του, ὑπάρ-
 χει καὶ εἰς ὀλίγας σταγόνas τοῦ ἰδιοῦ μου
 αἵματος, ὅπως ὑπάρχει εἰς τὸ αἷμα ὅλων ὅσων
 ἔτυχε σήμερον νὰ γράφουν ἢ νὰ διαβάζουν
 ἢ νὰ ζοῦν.

Ὁ Γαβριηλίδης εἶνε δήμευσις πνευματικὸν κεφαλαιὸν εἰς τὴν κοινωνίαν. Μοῖρα ἐξ ἐκείνων τοῦ ἀγαθοῦν τὰ ἔθνη, τὸν ἐσχόρπισεν εἰς ὅλους μας. Καὶ λαὸς καὶ ποιηταὶ καὶ παπᾶδες καὶ πολιτικοὶ καὶ ἐπιστήμονες καὶ καλαμαράδες, ὅλοι ἐπῆραμεν ἀπ' αὐτόν, ἡρπάσαμεν ἀπ' αὐτόν ὡς πειραταὶ συλλαμβάνοντες πλοῖον ἐν ἐρήμῳ πελάγει. Εἶνε πνεῦμα λεηλατηθέν. Ἐβιθίσθη εἰς τὸν τύπον, ἐκολύμβησεν εἰς τὴν λάσπην μας διὰ τὰ ἑξαπλωθῆ καὶ τὰ ἐνεργήσῃ. Αἱ ἐντολαὶ τῆς μοῖρας, αἱ παρακολουθοῦσαι τοὺς ἀποστόλους, ἔκαμαν τὸν Γαβριηλίδην δημοσιογράφον. Ἦτο αὐτὸς τάχα ὁ φυσικός του δρόμος; Ἐπρεπε νὰ γίνῃ χάρις καθημερινός; Δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ βιβλίον; Ποίησις — διήγημα — ἱστορία — δράμα — κωμῶδία; Δὲν ἦτο προσωρισμένος ὁ Γαβριηλίδης νὰ γίνῃ τέχνη; Τὸν φαντάζεσθε συγγραφέα ἐνσκόπτοντα τὸ 1875 εἰς τὴν Ἑλλάδα, σαρώνοντα ρωμαντισμούς, κλασικισμούς, σκόνην, σῆψιν; Τὸν φαντάζεσθε ὁρμῶντα εἰς τὸ θᾶτρον; Τὸν φαντάζεσθε ἀρχηγόν, κίριον, πνευματικὸν κοίρανον, οὐχὶ ἱππεύοντα τὸν κύλινδρον πιεστηρίου, ἀλλὰ Τολστοϊκῶς μονάζοντα καὶ γράφοντα ὑπὸ μίαν δρῦν; Naί, ὁμολογῶ ὅτι πολὺ θὰ ἐπεθύμουν αὐτόν τὸν Γαβριηλίδην. Μοῦ κάμνει πόνον πάντοτε ἡ δήμευσις μιᾶς φιλογολικῆς κεφαλῆς. Ὁ 19ος αἰὼν, ὁ αἰὼν τοῦ τύπου, ἐδήμευσεν ἓνα θαλασσάνθρωπον Οὐγκώ. Τὸν ἔκαμε δημοσιογράφον, ἐπαναστάτην, βουλευτήν, λαόν. Τὸν ἐσχόρπισεν εἰς τὴν κοινωνίαν. Καὶ ἡ Γαλλία κατέπιε τὴν κεφαλὴν τοῦ θαλασσανθρώπου, διὰ τὰς πολιτικὰς τῆς ἀνάγκας, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης διὰ τοῦτο τὸν ἐστερήθη ὡς συγγραφέα τῆς πρώτης γραμμῆς, καὶ τὸ τέρας ἔλεινο ἀπέθανε σκόρπιον, ἄμορφον, ἀχαξακτῆριστον, ἐδῶ φθάνοντα τὰ ἔθνη, ἔκει βυθιζόμενον. Παραπλεύρας αὐτοῦ ὁ δόλμπος ποιητῆς τοῦ «Φάουστ» σῶζει τὴν κεφαλὴν του ἀπὸ τὸν λαόν. Πρωθυπουργεῖ τοῦ Βάμιαρ, ἀλλὰ μόνον ὡς ἔφορος τῶν καλλιτεχνικῶν Μουσείων. Ἀπέχει κάθε πολιτικῆς, ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν λαόν, σῶζει τὴν κεφαλὴν του, γεννᾷ τὸν «Φάουστ». Ὡ! θὰ εἰπήτε. Δι' ἓνα λαὸν δὲν εἶνε μέγα πρῶγμα ἡ πέννα τοῦ γίνεται ταῦτοχρόνως πτερόν, ρόπαλον, λίθος, σπαθί; Ἐνας δημοσιογράφος δυνατὸς ἢ ἓνας συγγραφεὺς δυνατὸς ἦτο προτιμότερος εἰς τὴν τελευταίαν ἑλληνικὴν εἰκοσιπενταετίαν; Διὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν ὠρισμένως ἀναγκάζομαι νὰ εἰπῶ: «Naί. Ἴσως ἓνας Γαβριηλίδης δημοσιογράφος ἐχρειάζετο — καὶ ἂς κοιμηθῇ ἐν εἰ-

Ὁ κ. Γρηγόριος Ξενόπουλος γράφει νέον διήγημα, ἓνα ζακυνθινόν εἰδύλλιον. Ὁ *Κόκκινος Βράχος*.

Ἡ εἰς Αἴγυπτον μετάβασις τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἐπροκάλεσε ἀμέτρητον ἐνθουσιασμόν. Ἡ ὑποδοχή, θερμοτάτη, κατέδειξε μὲ πόσῃν ἀγάπῃ παρακολουθεῖ ὁ ἔξω ἑλληνισμὸς τὴν πρόοδον τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.

Ἐξ ἄλλου ἡ περιοδεία τοῦ φίλου ποιητοῦ κ. Ματσούκα συγκλονίζει εἰς τὴν νῆσον τῆς Μεσογείου τὰς καρδίας τῶν Κυπρίων καὶ αἱ εἰσφοραὶ ὑπὲρ τοῦ στόλου παρουσιάζουν συχνά συγκινητικωτάτας σκηνάς.

Ὁ κ. Ἀριστοτέλης Πετσάλης, πρόην τμηματάρχης τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου».

Τὴν Τετάρτην 24 Νοεμβρίου ἤρχισαν αἱ ἀρχαιολογικαὶ διαλέξεις τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Σταδίου Ἀθηνῶν ἀποκαλύπτουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἵχνη τῶν ἀρχαίων Προπυλαίων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐπίκειται νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνέγερσις νέων Προπυλαίων.

Ὁ γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Π. Καββαδίας ὠνομάσθη ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.

Ὁ διευθυντὴς τῆς «Ἀκροπόλεως» κ. Βλ. Γαβριλίδης ἐπροφυλακίσθη δι' ἄρθρα του χαρακτηρισθέντα ὡς ἐγκληματικά ἐπὶ ἐξυβρίσει τοῦ Βασιλέως. Περὶ τοὺς 200 διηγόροι τῶν Ἀθηνῶν προσεφέρθησαν νὰ ἀλάβουν τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ κ. Γαβριλίδου.

Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὁξφόρδης, γενομένης ψηφοφορίας τῶν καθηγητῶν, ἐψηφίσθη ὑποχρεωτικὴ ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς.

Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, κατ' αἴτησιν τῶν μαθητῶν, γίνεται προαιρετικὴ.

Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Λονδίνου προετοιμάζει ἔκθεσιν τῶν ἔργων τοῦ πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντος ἀγγλοῦ ζωγράφου Οὐότς.

Ὁ γάλλος συγγραφεὺς Λέων Μπλουά, γράφων περὶ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Μπαλζάκ, τὸν ὁποῖον ἔγλυψε ὁ Ροντέν, λέγει : ὁ Μπαλζάκ τοῦ ἴοντέν εἶναι «μία σοφία» λησιμονεῖ ὁ Ροντέν, ὅτι ἡ ἀνδριαντοποιία εἶνε τέχνη πλαστικὴ. Ὁ ποιητὴς τῆς Ἀνθρωπίνης Καμφοδίας, δὲν εἶναι μυθικὸν πρόσωπον, οὔτε ἀλληγορικόν.

Εἰς τὸ ἐν Βέρκελε τῆς Καλλιφορνίας Πανεπιστήμιον εἰσῆλθῃ ἡ διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς.

Κατὰ τινὰ εὐρωπαῖον πολεμικὸν ἀνταποκριτὴν ἐν Ἰαπωνίᾳ, ἡ ἀντοχή τῶν Ἰαπώνων εἰς τὰς νόσους καὶ τὰς κακουχίας τοῦ πολέμου ὀφείλεται εἰς τὸ νερό. Διότι οἱ Ἰάπωνες πίνουν μόνον νερό.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

—ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου—

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν	Δρ.	1725.20
Α. Μαυρουδῆς	»	5
Αλέξ. Πάλλης	»	25.60
	Δρ.	1.755.80

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΗΘΙΚΑ ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ὑπὸ Γ. Α. Μπουκουβάλα — Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελιμῶν βιβλίων Ἀθῆναι 1904, σχ. 16ον σελ. 82 δρ. 040.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΥΓΙΕΙΝΗΣ διὰ Διδασκαλεῖα καὶ Παρθεναγωγεία. — Ἀθῆναι Τυπογραφεῖον «Ἀθηναῖδος» 1904 σχ. 16ον σελ. 171 δρ. 2.50.

PROMÉTHÉE RÉPENTANT par Mécislas Golberg — Tragédie en 3 actes — Reims 1904 Edition de «La Jeune Champagne» 33 Chaussée du Port.

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ «Βασιλικοῦ Θεάτρου». — Ἐκ τοῦ «Ἀσμοδαίου» τοῦ 1875 —

